ĮLAISVĘ

LIETUVIAI JUNGTINIŲ AMERIKOS VALSTYBIŲ POLITIKOJE

Rašo Leonardas Valiukas ir Vytautas Vardys

RAŠYTOJAS VERGIJOJE — ALOYZO BARONO • SOVIETŲ PRASILAUŽIMAS JAUNIMO FRONTE

KULTŪR. GYVENIMAS PAVERGTOJE LIETUVOJE • KĄ CHRUŠČIOVAS IŠRYŠKINO TARP MŪSŲ

1959 Nr. 19 (56)

Vytautas Vardys: Vieno atsitikimo istorija 1
A. A. Juozas Lukša - Daumantas - Skrajūnas 9
A. A. Julijonas Būtėnas 12
Aloyzas Baronas: Rašytojas vergijoje 15
Kazys Ambrozaitis: Chruščiovas Amerikoje 23
Leonardas Valiukas: Lietuviai ir Respublikonų partija 27
DARBAI IR IDĖJOS: Sovietų prasilaužimas jaunimo fronte (Vt. Vt.), MRP De Gaulle respublikoje.
LIETUVIŲ BENDRUOMENĖJE: Kultūrinis gyvenimas pavergtoje Lietuvoje, Lietuviškąją bendruomenę žlugdant (Juozas Viekšnys), Lietuviškąją bendruomenę ugdant (D. B.), Krikščionis žmogus komunizmo akivaizdoje, Studijos ir poilsis Dainavoje.
IDĖJOS SPAUDOJE.
VARDAI ĮVYKIUOSE 39 - 63

◆◆◆◆◆◆

Į LAISVĘ — Lietuvių Fronto Bičiulių trimėnesinis politikos žurnalas.

Redaktorius — dr. Vytautas Vardys.

Redakcijos adresas: Į LAISVĘ, 3351 N. Cramer St., Milwaukee 11, Wis.

Viršelio vinjetė — dail. T. Valiaus

◆◆◆◆◆

Administratorius — Viktoras Naudžius.

Administracijos adresas: Į LAISVĘ, 1936 S. 49 Ave., Cicero 50, Illinois. Telef. OLympic 2-3596.

Į LAISVĘ - TOWARD FREEDOM, Lithuanian quarterly of politics. Managing Editor: dr. V. Vardys. Address: 3351 N. Cramer St., Milwaukee 11, Wis. Business manager: V. Naudžius, 1936 S. 49 Ave., Cicero 50, Illinois. Phone: OLympic 2-3596.

Į LAISVĘ rašė:

V. Adamkavičius, dr. K. Ambrozaitis, dr. M. Anysas, R. Bačkis, kun. K. Balčys, kun. dr. A. Baltinis, St. Barzdukas, K. Brazauskas, dr. Z. Brinkis, K. Bružas, Vl. Būtėnas, kun. V. Dabušis, dr. A. Damušis, St. Daunys, A. V. Dundzila, A. Gečiauskas, dr. J. Grinius, A. Grinienė, dr. Z. Ivinskis, V. Jonikas, P. Jurkus, V. Jurkuvienė, kun. St. Yla, V. Kavolis, dr. J. Kazickas, kun. D. Kenstavičius, F. Kopryva, A. Krikščiūnaitė, dr. A. Kučas, K. Kudžma, dr. A. Maceina, dr. V. Maciūnas, prof. M. Mackevičius, A. Mažiulis, dr. A. Musteikis, M. Musteikis, P. Narutis, dr. K. Pakštas, A. Pocius, L. Prapuolenis, dr. J. Puzinas, dr. A. Paplauskas - Ramūnas, V. Rastenis, A. Sabalis, V. Sidzikauskas, K. Skrupskelis, S. Sužiedėlis, A. Šalčius, R. Šomkaitė, dr. A. Trimakas, Ed. Turauskas, V. Vaitiekūnas, dr. V. Vardys, L. Valiukas, V. Viekšnys, B. Vaškelis, dr. J. Vidzgiris, dr. V. Vygantas.

• • •

KU biblioteka

LAISVĖ

1959 M. GRUODIS

NR. 19 (56)

TAUTINĖS GRUPĖS IR PAVERGTOSIOS TAUTOS

VIENO ATSITIKIMO ISTORIJA

VYTAUTAS VARDYS

Dariaus ir Girėno metinėse, š. m. liepos 17 dieną, prezidentas *Eisenhoweris* paskelbė Pavergtųjų Tautų Savaitę, paskirdamas jos paminėjimui trečiąją liepos mėnesio savaitę. Prezidentas paaiškino, kad tai darąs Kongreso pavedimu. Sava proklamacija jis išreiškiąs Amerikos vyriausybės ir tautos pritarimą sovietų pavergtų tautų laisvės ir nepriklausomybės siekimams.

Prezidentinės proklamacijos atbalsis platokai nuskambėjo pasauly. Kas paskatino jos paskelbimą? Kokie buvo jos atgarsiai ir reikšmė?

TAUTINIŲ GRUPIŲ VAIDMUO

Kaip ir daugelis demokratijos veiksmų, taip ir šis buvo keleriopų interesų sąveikio rezultatas. Pati idėja buvo kilusi tautinės grupės atstovui profesoriui *Lev. E. Dobriansky*. Jisai skaito sovietų ekonomijos kursus katalikiškame Georgetown universitete, o dar daugiau laiko nei paskaitoms skiria Ukrainiečių Kongreso Komitetui (Ukrainian Congress Committee), kurio pirmininku yra jau keleri metai. Šitoji organizacija, įjungianti individualią ir grupinę afiliaciją, turi 20,000 narių, organizuotų 29 valstijose, kuriose randami 122 lokaliniai vienetai. Savo dydžiu, kitaip tariant, Ukrainiečių Kongreso Komitetas yra panašus mūsų ALTui. Jis organizuoja ukrainiečių kilmės Amerikos piliečius dalyvavimui Amerikos taikos siekimų pastangose (užsienių politikoje, kitaip tariant) ir kaupia jėgas padėti ukrainų tautai pasiekti demokratinės nepriklausomybės. Komitetas leidžia du angliškų periodiniu leidiniu: *Ukrainian Quarterly* (geros kokybės trimėnesinį studijų žurnalą) ir informacinį, 2 kart per mėnesį pasirodantį *Ukrainian Bulletin*. Profesorius Dobriansky, galima sakyti, buvo Kersteno komiteto ideologas, davęs Kerstenui so-

vietijos kaip tautų kalėjimo sampratą. Individualių asmenų pagalba Komitetas prieina (ir yra išgirstamas) prie nemaža svarbių kongresmanų. 83-jame Kongrese jam pasisekė prikalbinti net Atstovų Rūmų Užsienių Reikalų Komitetą patyrinėti, kodėl Amerika negali pasiųsti savo konsulų į sovietinę Ukrainą ir Gudiją, kai tų respublikų atstovai randami Jungtinėse Tautose. Labiausiai, atrodo, Dobriansky ir jo kimitetas kooperuoja su anti-sovietiniais Amerikos gudais (šitai nevisada į sveikatą išeina lietuviams).

IŠ ATSTOVŲ RŪMŲ Į SENATĄ

Minimasis ukrainietis, New Yorke gimęs profesorius pereitais metais buvo pasiūlęs, kad Kongresas prašytų prezidentą pagarsinti 19 pavergtų tautų nepriklausomybės atmintį paskiromis proklamacijomis. Kongresmanas *Albert Cretella* (R-Conn.) buvo siūlomuosius projektus parėmęs, tačiau Teisinių Reikalų Komitetas (Juridiciary) jų nepalaikė. Šiais metais Dobriansky sugalvojo pavergtųjų tautų rezoliuciją ir šį kartą nuėjo į Senatą. Jo idėją perėmė senatorius *Paul H. Douglas* (D.-Ill.), pasiūlydamas S. J. Ill. Kitu rėmėju pasidarė New Yorko respublikonas *Jacob K. Javits*. Douglas jau ne pirmą kartą pasisakė už pavergtų tautų reikalą. Nors kaip ir visi rinkimais besiremią atstovai viena akim vis pasižiūrįs į gausingas Rytų Europos kilmės rinkėjų mases Ilinojuje, senatorius Douglas yra didelio asmeninio integralumo ir tikslaus sovietų požvilgiu nusistatymo vyras. Jis buvo ir vienas iš „juodų kaspinų prieš Chruščiovą" organizatorių. Javits taip pat yra palikęs labai teigiamą įspūdį. Šių vyrų pastangomis, po rezoliucija pasirašė 17 kitų senatorių (tokia procedūra senate įprastinė ir ypatingesnės reikšmės neturi).*

Senate siūlymas buvo vienbalsiai priimtas. Atstovų Rūmuose siūlymą parėmė daugumos vadas John McCormack (D-Mass.).

KO NOREJO TAUTINĖS GRUPĖS

Dobriansky *tikslas atrodė esąs rezoliucijos pagalba pasmerkti ne tik sovietinį, bet ir rusiškąjį Maskvos rėžimo charakterį.* Jo rezoliucija taip pat buvo išvardinusi ir sovietų pavergtas tautas: ne tik satelitus, bet ir inkorporuotąsias į Sovietų

---

* Keating (R-N. Y.), Moss (D-Utah), Bush (R-Conn.), Lausche (D-Ohio), Scott (R-Pa.), Hartke (D-Ind.), Green (D-R. I.), Humphrey (D-Minn.), Hart (D-Mich.), Neuberger, Morse (abu D-Ore.), Young ir Ianger (abu R-N. Dak.), Engle (D-Calif.), Curtis (R-Neb.), ir Case (R-N. J.).

Sąjungą. Tarp svarbiausiųjų rezoliucijos rėmėjų buvo: Pavergtųjų Europos Tautų Asamblėja (Assembly of Captive European Nations), Amerikiečiai Pavergtųjų Tautų Draugai (American Friends of the Captive Nations) ir Centrinės - Rytų Europos Kilmės Amerikiečių Konferencija (Conference of Americans of Central Eastern European Descent, prel. Balkūno organizacija). Rėmė ją ir grynai tautinės grupės, tarp jų ir lietuviai.

KONGRESO MOTYVAI — SUSTIPRINTI HERTERI

Rezoliucija buvo Senato priimta liepos 6, o Atstovų Rūmų — liepos 9 dieną. Kongresiniai motyvai rezoliucijai paremti buvo gausesni. Nereikia būti ciniku, kad pripažinti naminės ar tarptautinės politikos realybės svarbumą tokiose situacijose. Šito tačiau nereikia ir perdėti, nes daugeliu atvejų kongresmanai el-

PREZIDENTINĖ PAVERGTŲJŲ TAUTŲ SAVAITĖS PROKLAMACIJA

Kadangi agresyvusis imperialistinis sovietų komunizmas yra pavergęs daug pasaulio valstybių; ir

Kadangi tose sovietų dominuojamose valstybėse tautoms buvo atimta valstybinė nepriklausomybė ir asmeninės laisvės: ir

Kadangi tiek šeimos ryšiai tiek principinis apsisprendimas Amerikos piliečius jungia su tais, kurie kiekvienam kontinente myli laisvę ir teisingumą; ir

Kadangi yra tikslu ir tinkama, kad Amerikos valstybė ir tauta parodytų pritarimą teisėtoms pavergtųjų tautų laisvės ir valstybinės nepriklausomybės aspiracijoms; ir

Kadangi 1959 m. liepos 17 d. priimta bendra abiejų rūmų rezoliucija Kongresas įgaliojo ir paprašė JAV prezidentą, kad šis paskelbtų proklamaciją, paskirdamas trečią 1959 m. liepos mėnesio savaitę „Pavergtųjų Tautų Savaite" ir kad panašią proklamaciją paskelbtų kiekvienais metais iki kol visom pavergtom pasaulio tautom bus atsiekta laisvė ir nepriklausomybė:

Todėl dabar aš, Dwight D. Eisenhower, JAV prezidentas šia proklamacija paskiriu savaitę prasidedančią 1959 m. liepos 19 Pavergtųjų Tautų Savaite.

Aš kviečiu visą Amerikos tautą paminėti šią savaitę atitinkamomis iškilmėmis ir parengimais ir skatinu studijuoti sovietų dominuojamų tautų nelemtą dabartinį stovį ir iš naujo pasižadėti remti tų pavergtų tautų teisėtas aspiracijas.

giasi lygiai taip pat ir naminei politikai — norui įtikti rinkėjams — nediktuojant. Douglas aiškino, kad *vienas iš rezoliucijos tikslų buvo komunizmo diskreditavimas pasaulio akyse, o kartu noras palaikyti laisvės troškimą.* Tačiau, aiškiai norėdamas atsiriboti nuo Kersteno ir senos respublikoniškosios „laisvinimo" politikos, Douglas skelbė, jog rezoliucija neskatinanti „perankstyvų revoliucijų". Šituo Douglas taip pat iš anksto atsikirto tūliems kritikams, aiškinantiems, jog sovietų pavergtųjų laisvės skatinimas yra niekas kitas kaip demagogija. Kitas *konkretesnis rezoliucijos tikslas buvo sustiprinti Valstybės Sekretoriaus Herterio poziciją Ženevos konferencijoje,* kur Herteris siekė Berlyno klausimo išsprendimo. Douglas galvojo, kad rezoliucijos priėmimas būtų tolygus pasisakymui, kad Vakarų Vokietijos problemų sprendime Ženevoje nebus naudojama taktika, kuri atnešė komunistinę vergiją daugeliui silpnesnių kraštų.

KODĖL PREZIDENTAS PASIRAŠĖ

Prezidentas betgi kongresinės rezoliucijos formulavimo nepriėmė. *Valstybės Departamentas įsikišo suredaguoti prezidentinės proklamacijos tekstą tokiu būdu, kad iš kongresinės rezoliucijos būtų išmestas rusiškumo minėjimas ir išleistas pavergtųjų tautų sąrašas.* Galima lengvai suprasti, kad Valstybės Departamento akciją diktavo tarptautinės politikos ir egzistuojančių teisinių normų motyvai. Amerika buvo pripažinusi Sovietų Sąjungą su Ukraina ir Gudija, tad dabar netiko išvardinti tąsias tautas kaip Rusijos komunistų pavergtas. Ar Valstybės Departamento tradicinis palankumas Rusijai ir rusams turėjo šiuo atveju ką bendra, pasakyti kol kas neįmanoma.

Iš perspektyvos žiūrint, atrodo, jog prezidentas turėjo labai rimtą motyvą proklamacijai paskelbti. Kaip paaiškėjo, tuo metu jau buvo vedamos derybos su Kremliumi dėl Chruščiovo vizito Amerikoje. Eisenhoweriui buvo žinoma, kaip to vizito idėja buvo nepopuliari daugely Amerikos miestų. *Proklamacijos paskelbimas todėl sudarė gerą progą iš anksto nuraminti pavergtų tautų simpatikus, kad prezidentas nesirengė jų parduoti. Iš kitos pusės, proklamacijos paskelbimu Eisenhoweris sustiprino savo poziciją* bet kokiems su Chruščiovu pasitarimams, *primindamas Nikitai Amerikos naminės politikos realybes.*

SOVIETAI RĖKIA AMERIKA NEMATO.

Amerikos spauda ir visuome-

nė nei kongresinės rezoliucijos nei prezidentinės proklamacijos nepastebėjo. Pagal *The New York Times* korespondentą, rezoliucijos priėmimas, Senate buvę manoma, buvęs rutina, „panašiai kaip tautinės bulvių savaitės paskelbimas". Pripratę prie įvairių deklaracijų (skaučių savaitės, Amerikos jaunuolių savaitės, Community Chest ir eibės kitų), amerikiečiai nepamatė, kad šioji buvo kiek skirtinga. Į ją buvo atkreiptas dėmesys, kai jai propagandą padarė Chruščiovas Maskvoje, pakoliodamas Eisenhowerio žestą, ypač kad jis buvo padarytas porą dienų prieš viceprezidentui Nixonui atvykstant atidaryti Amerikos parodos. Chruščiovas ir bezdžionaujanti sovietinė spauda pavergtųjų tautų savaitės paskelbimą *pasmerkė, kaip „tiesioginį kišimąsi į Sovietų Sąjungos vidaus reikalus"*. Proklamaciją raudonasis bosas pavadino „isteriška kampanija", „provokacija", kuri parodanti, kad „panikos apimti monopolistai... praranda savo veiksmų kontrolę. Net ir pačiose Jungtinėse Valstybėse, „Chruščiovas tęsė", sveikos galvosenos žmonės vadina šitą kampaniją didžiausia bet kada Amerikos užsienių politikos vadų įvykdyta apgavyste." Aiškiai matėsi, kad bosas pyko. Todėl, atrodo, ir Nixoną Maskvoje sutiko labai šaltai. Atgavęs savikontrolę, Chruščiovas toliau visą laiką erzino viceprezidentą dėl pavergtųjų tautų savaitės paskelbimo.

WASHINGTON POST — "BAD IDEA"

Chruščiovui pasiskardenus, atsiliepė ir Amerikos spauda. Atsiliepimai daugiausia buvo benuomoniniai. Entuziastingai palaikančių proklamaciją didžiosios spaudos tarpe kaip ir nebuvo, nors retas kuris laikraštis pasisakė ir prieš. Iš tų svarbiau-

---

* * *

Ontologinis komunistinės laisvės pagrindas glūdi nebuvime jokio už žmogų aukštesnio prado, — konkrečiai — Dievo nebuvime. Žmogus todėl yra laisvas, kad jis būtyje yra pats aukščiausias. Kosmologinis komunistinės laisvės vykdymas reiškiasi gamtos būtinybės pažinimu ir jos dėsnių palenkimu žmogaus reikalams. Sociologinis komunistinės laisvės vykdymas reiškiasi socialinės būtinybės pažinimu, kuris konkrečiai išeina aikštėn visuomenės valdymu įsiskverbiant net ligi žmogaus sielos ir ją performuojant pagal komunistinį idealą.

Antanas Maceina

---

sias buvo įtakingasis *The Washington Post*. *„Proklamacijos idėja buvo bloga,"* rašė laikraštis. *Galima esą suprasti egzilų grupių interesą atkreipti dėmesį į pavergtųjų tautų padėtį. „Tačiau tos grupės," laikraštis tęsė, „neturi formuluoti Amerikos politikos.* Iškilmės Amerikoje labai nedaug tegali pavergtosioms tautoms pagelbėti... yra aišku, kad, *nevartojant karo, Amerika yra bejėgė pakeisti už Geležinės Uždangos egzistuojančią politinę padėtį." Kam tada erzinti Chruščiovą?*, laikraštis klausė. Šitas buvo tipiškas pasisakymas, atstovaujantis elitiniuose sluogsniuose populiarią nuomonę, kad liberalizacija (emancipacija) ne išlaisvinimas (liberation) turėtų būti Amerikos siekimas pavergtų tautų atžvilgiu.

KAIP SAVO PROKLAMACIJA PREZ. EISENHOWERIS

Prezidentas proklamacijos paskelbime sakėsi nematąs nieko ypatingai nauja. Jisai aiškino, kad 1952 m. rinkimuose jis jau buvo deklaravęs, kad Amerika niekad nemanys atsiekusi tikros taikos, kol visos pasaulio tautos nebus laisvos ir neturės progos laisvai apspręsti savo likimo. Jisai taip pat sakės, kad Amerika visada naudos visas taikingas priemones šio tikslo atsiekimui. *Kitaip tariant, prezidentas aiškino, kad jo proklamacija yra 1952 m. paskelbtosios laisvinimo politikos nauja deklaracija.* Šitokią deklaraciją skelbti jį paskatinę ne tik idealistiniai motyvai, bet taip pat ir faktas, kad didelė Amerikos gyventojų dalis buvo pavergtų kraštų kilmės. Tų kraštų problema todėl esanti lyg ir asmeninė amerikiečiui problema. Keista būtų, jeigu tokiu atveju laikytumėmės tylos, sakė prezidentas. Jisai tačiau paneigė, kad proklamacija turėjo bet kokį ryšį su Nixono vizito data ar su planuojamu Chruščiovo vizitu. Šita paskutinioji dalis tačiau neskambėjo labai įtikimai.

IDEALIZMO IR POLITIKO MIŠINYS

Kongresinė rezoliucija ir prezidentinė proklamacija buvo gražus ir Eisenhowerio Administracijai tiek vidaus tiek užsienio politikoje naudingas gestas. Pagal Washingtono korespondentus, bent kai kurie valdininkai rezoliuciją ir proklamaciją traktavę kaip „idealizmo ir politikos mišinio" rezultatą. Formaliai šnekant, tačiau, rezoliucijos priėmimas ir pasirašymas turi teisinės, įstatyminės reikšmės. Su ja *pirmą kartą Amerikos vyriausybė įstatymine forma pasisakė remianti sovietų dominuojamų tautų laisvės ir*

nepriklausomybės siekimus. Kaip ir kiekvienas demokratijoje įstatymas, taip ir šis buvo „idealizmo ir politikos mišinys". Gal mūsų dienomis politinių interesų motyvacijos bendrosios gerovės svarstyme ir perdaug, bet demokratijoje nuo jos visiškai pabėgti neįmanoma, kadangi demokratinis valdymasis reiškia daug daugiau nei technikų ar ekspertų vykdomą dalykų administravimą. Taip ir šiuo atveju.

PROKLAMACIJOS LAIKINUMAS

Iš kitos pusės, *nėra pagrindo manyti, kad priimdami rezoliuciją Kongresas ir Prezidentas įsipareigojo išvaduoti sovietų pavergtas tautas,* kad tik ir taikiomis priemonėmis nors rezoliucija ir proklamacija — abi išreiškė pageidavimą, kad pavergtųjų tautų savaitė būtų minima kasmet. Kiekvieną įstatyminį sprendimą reikia ir implementuoti, organizuojant jo vykdymą. Šito administracija nėra dariusi, ir vargu ar ir toliau darys. Reikia taip pat pastebėti, kad Kongresas ir prezidentas anksčiau yra padarę deklaraciją, kuri kad ir nesipriešina šiųmetinei, tačiau parodo, kad *dabartinioji deklaracija yra ne tik naujas, bet ir laikinis atsiekimas, neduodąs garantijos ateičiai.* 1951 m. Kongresas priėmė ir prezidentas (tada Trumanas) pasirašė rezoliuciją (kurios prezidentas tada nepakeitė, kaip dabar), deklaruojančią draugiškumą rusų tautai ir kviečiančią sovietų vyriausybę konfliktus su Amerika spręsti taikiomis priemonėmis. Rezoliuciją Trumanas ne tik pasirašė, bet — kaip Kongreso ir prašytas — nusiuntė ją ir Stalinui. Į ją atsakė sovietų Aukščiausioji Taryba; sovietų laikraščiai ją persispausdino kartu su sovietų atsakymu. Todėl teigiamai vertinant šiųmetinės proklamacijos paskelbimą, reikia ne tik neužmiršti, bet ir nuolat kovoti už josios implementaciją, kad jinai neliktų tik popieriaus lapu.

KONGRESAS PSICHOLOGINIAM KARE

Sovietų piktos reakcijos į Eisenhowerio ir Kongreso kooperatyvinę deklaraciją parodo, kaip daug *Kongresas ir prezidentas gali atsiekti psichologiniame kare.* Minėjome, jog nei Amerikos spauda nei visuomenė neįvertino pavergtųjų tautų savaitės, kol į ją dėmesio neatkreipė Kremlius. Ištikrųjų, per visą pokario laikotarpį *Amerika nėra pakankamai supratusi psichologinio karo reikšmės.* Tiesa, ir Kongresas ir minimu atveju prezidentas yra jame dalyvavę. Prazidentas Trumanas buvo net įsteigęs specialią psichologinio karo tarnybą, tačiau be didesnių

rezultatų. Žinoma, vesti karą su sovietais yra sunku, ypač jame nepatyrusiai Amerikai, tačiau tai būtina. Nei Kongreso nei prezidento potencialas šitajame plote iki šiol nėra buvę tinkamai ir pakankamai išnaudotas. Tai būtų reikalinga ypatingai skatinti; *esamose sąlygose, tai gali būti viena realistiškiausių priemonių laisvės idėjos palaikymui.* Ši veikla dar nėra pakankamai išvystyta.

TAUTINĖS GRUPĖS PSICHOLOGINIAME KARE

Ir *šičia atsiveria durys prasmingai tautinių grupių politinei veiklai.* Jos gali, kaip ir aprašytuoju atveju, arba Kersteno Komiteto arba Katyno žudynių tyrinėjimo atveju arba atvejais rezoliucijų, kurias anksčiau yra Kongresas paskelbęs (jų yra nemaža) daug prisidėti atkreipiant Kongreso dėmesį į dalykus ir problemas, svarbias pavergtųjų atžvilgiu, bet nepastebimas naminių problemų komplekse. Centrinės ir Rytų Europos kilmės amerikiečių grupės turėtų būti vis labiau girdimos. Nežiūrint *Washington Post* nuomonės, joms, kaip ir kitom amerikiečių grupėm, valia įtaigoti Amerikos užsienių politiką. Šiais dramatiškais metai tai tik būtų į didesnę Didžiojo Demokratinio Eksperimento — taip kartais Amerika vadinama — sveikatą.

* * *

Ir kaip mišrios šios eilės: studentai, gimnazistai, tarnautojai, ūkininkaičiai ir darbininkai. Nesvetimi jų eilėse nei dvasiškiai, nei vyresnio amžiaus inteligentai, nei Nepriklausomybės laikų kariai. Čia rasi ir ne vieną Nepriklausomybės laikų savanorį. Visus juos subūrė ta pati Tėvynės meilė ir pareiga ginti tėvų žemę ir savo seses - brolius nuo beatodairinio rytų barbaro teroro. Ginti ir gintis, jaučiant didįjį laisvės ir žmoniškumo troškimą ir suprantant begalinį šios kovos sunkumą; ginti ir gintis, visiškai atsižadant savo asmeninio gyvenimo, kol kas pasitikint tik savo jėgomis ir budrumu, paslapčiomis rusenant vilčiai, kad pagaliau tie, kurie dar taip neseniai kalbėjo apie teisingą pokario sutvarkymą, pagaliau pajus atsakingumą prieš žmonijos ateinančias kartas ir pašalins barbariją...

Juose negestamai rusena ta pati nemarioji prabočių dvasia, šimtmečiais istorijon nusitęsusi, mūsų laisvės sargyboje stovėjusi.

* * *

Kol mano pateiktus faktus bus galima tikrinti jų vykimo vietoj, jau didelė aprašyme įvestų veikėjų dauguma bus išskirti iš šio gyvenimo. Ši realybė itin vertė mane, naudojantis iš karto atsineštomis užrašų nuotrupomis ir atminty nešiojamais pergyvenimais, šiuos prisiminimus užfiksuoti spaudoje ateities kartoms.

J. Daumantas - Lukša

Iš knygos „Partizanai už geležinės uždangos".

A. A. JUOZAS LUKŠA - DAUMANTAS - SKRAJŪNAS

Nėra didesnės meilės, kaip to, kuris guldo savo galvą už savo bičiulius. Nėra didesnės tėvynės ir tautos meilės, kaip tų, kurie laisvu apsisprendimu guldo savo galvas už tėvynės ir tautos laisvę.

„Lietuva, tėvyne mūsų, tu didvyrių žemė" — nėra tik poetinė hiperbolė. Amžių būvyje Lietuvos žemė yra gausiai permirkusi krauju tų, kurie guldė savo galvas, kad ji būtų laisva. Mes lenkiame savo galvas ir širdis tos nelygstamos meilės aukoms, nes mes žinome, kad tauta, kuri neturi pagarbos savo didvyriams, yra mirusi.

* * *

Tarp tūkstančių - tūkstančių Lietuvos didvyrių mums ypatingai artimi yra tie jųjų, kurie yra mūsų pačių aplinkos, mūsų pačių šeimos. Su jais dar taip neseniai, rodos, mes dalinomės bendrais rūpesčiais ir sielvartais. Vienas iš jųjų yra a. a. Juozas Lukša - Daumantas - Skrajūnas.

Iki 1949 kovoje dėl Lietuvos laisvės savo galvas paguldė 11 jo giminės narių, tarp jų 75 metų amžiaus tėvas Lukša ir broliai studentas Jurgis ir Stasys, o per 20 giminės narių buvo deportuoti į Sibirą, tarp jų brolis Antanas, mokytojas, ir ūkininkas Vincas. Senutė motina, išvyta iš namų, gyveno duoneliaudama.

1944 rugsėjo mėn. a. a. Juozas su broliu Jurgiu, abu technikos studentai grįžta į Vytauto Didžiojo universitetą Kaune. Abu apsigyvena studentų bendrabutyje. Brolis Jurgis patenka į studentų komitetą. Studentuose vyrauja viena mintis — sovietinė okupacija Lietuvoje baigsis su karo pabaiga, nes Vakarai negi gali išduoti vidurio ir rytų Europos valstybes rusiškajam komunizmui. Šis įsitikinimas didina studentų priešsovietines nuotaikas.

1945 pradžioje susiorganizuoja Lietuvos Išlaisvinimo Taryba. Juozas įsitraukia į jos veiklą. Tarybą iššifravus ir daugumą jos narių suėmus, Lietuvos laisvės kovai vadovauti susiorganizuoja Vienybės Komitetas. Juozas ir šio Lietuvos laisvės kovai vadovauti organo bendradarbis ir ryšininkas su besiplečiančiu partizanų sąjūdžiu. Tačiau MVD iššifruoja ir Vienybės Komitetą

ir aptinka Juozo ryšius su juo. Dėl to tolimesnė galimybė gyventi legaliai pasidaro labai netikra. Kurį laiką slapstęsis, 1946 Naujų Metų dieną Juozas su broliu Stasiu paskutinį kartą aplanko tėviškę ir atsisveikina mamą.

— Dievas tesaugo judviejų žingsnius, — buvo paskutiniai Juozo girdėti verkiančios mamos žodžiai.

* * *

Atsidūręs už sovietinio įstatymo ribų, galutinai susirišęs su aktyviosios rezistencijos organizacija, kurioje jau nuo seniau jo du broliai dalyvauja, Juozas skiriamas spaudos ir organizacijos skyriaus vadovu. Jis redaguoja *Kovos Kelią* ir *Laisvės Žvalgą*. Spaudos ir organizacijos reikalais jis aplanko Kazlų Rūdos, Rudininkų, Žaliosios, Tauragės, Labanoro miško brolius. Kruopščiai ir atsidėjęs vykdo atskirų partizaninių grupių ir dalinių apjungimą į rinktines, o rinktinių į apygardas. Pamažu veda visą aktyviosios rezistencijos sąjūdį į vieną centrą, į vieną vyr. štabą. Nėra žodžių nusakyti rizikai ir pavojams, kurie nuolat jį tykojo kelionėse ir bunkeriuose, susitikimuose ir pasitarimuose. Bet jokių sau pavojų nepaisydamas, jis stengiasi ne tik organizaciniu požiūriu sudaryti vieningą aktyviosios rezistencijos organizaciją, bet ir išryškinti jos uždavinius: pristabdyti MVD ir vadinamų „stribų" siautėjimą okupuotame krašte ir likviduoti išplitusį po karo plėšikavimą, į kurį rusai žiūrėjo pro pirštus.

Karui pasibaigus, Sov. Sąjunga partizanams likviduoti sutraukia ištisas raudonosios armijos divizijas, kurios apsupa ištisus miškų masyvus ir juos, kaip sakoma, „šukuoja". 1946 — 1947 Juozas išgyvena tris tokius „šukavimus", bet vis laimingai.

1947 pradžioj Juozas su dviem bičiuliais gauna uždavinį nuvykti Lenkijon ir iš ten bandyt susirišti su laisvojo pasaulio lietuviais. Uždavinį sėkmingai atlikęs, grįžta atgal. Kad tai nebuvo tik eilinis nelegalus sienos perėjimas, galima suprasti iš to, kad tą sieną saugojo sargybinių bokštai, kelios eilės spygliuotų užtvarų, treniruoti šunes ir atsparos bunkeriai. Ir pro tas daugiariopas kliūtis Juozas su bičiuliais prasiveržia ir vėl grįžta. Grįžęs sužino, kad 1947 birželyje krito brolis Stasys. Jo ir kitų kelių kovotojų lavonai visą savaitę išlaikyti Veiverių turgaus aikštėje. Vėliau įmesti į nuo karo likusį apkasą.

* * *

1947 gruodžio mėn. Juozas su bičiuliu Mažvydu (žuvęs 1949) gauna uždavinį pasiekti laisvąjį

pasaulį. Ir pasiekė, drauge atgabendami Lietuvos tikinčiųjų laišką Popiežiui ir nežinomojo lietuvio laišką laisvajam lietuviui. Kaip Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio įgaliotinis, Juozas atnešė laisvajam lietuviui krašto laisvės kovų sąjūdžio prasmę, aktyviosios rezistencijos tragiškai sunkų kelią, jos žygius bei aukas ir jos nelygstamą atsidėjimą tautos laisvei. Jis atvyko gauti tikresnių duomenų dėl tarptautinės padėties eventualių galimybių, kad pagal jas tikslingiau galėtų reikštis Lietuvos laisvės kovų sąjūdis ateityje,

1950 Juozas išvyko atgal į okup. Lietuvą. Paklaustas kartą, ar tas jo grįžimas yra prasmingas, kai jo paties liudijimu, aktyvioj rezistencijoj, net ir po laiminga žvaigžde gimęs, ilgiau, kaip dvejis metus negali išsilaikyti, Juozas nedvejodamas atsakė: „Turiu grįžti. Kitaip jausčiaus dezertyras.Verčiau žūti kovojant, nei gyventi, sulaužius duotą žodį". Laisvės kovos prasmė Juozui buvo tokia aiški, kad paties tokio klausimo kėlimas jam skambėjo jau nusikaltimu tautai.

* * *

1954 birželio 28 d. Kongresinio Kersteno komiteto klausinėjamas buv. NKVD pulkininkas G. S. Burlickis, į klausimą, kas jo patyrimu Lietuvoje buvo labiausiai išgarsėjęs partizanas, komitetui paaiškino:

— Daugiausia bėdos (NKVD) sudarė ir žinomiausias viso vadinamo lietuvių „banditų" sąjūdžio lyderis buvo lietuvis pavarde Miškinis. Lietuvių tauta Miškinį laikė tautiniu herojum, ir jo autoritetas lietuviuose buvo nepalyginamas... Pagal NKVD vietinių organų pateiktas informacijas Miškinis nuo 1948 iki 1949 ar 1950 dvejius metus mokęsis žvalgybos dalykų amerikiečių mokykloje ir 1950 grįžęs Lietuvon, buvęs numestas Lietuvoje... Jam ir jo grupei likviduoti buvo sutraukta žymios kariuomenės jėgos. Visai operacijai vadovavo pats Kruglovas (Po Berijos likvidavimo vidaus reikalų ministeris, vėliau pašalintas). Apsuptas ir atsidūręs beviltiškoje padėtyje, Miškinis vietinių NKVD organų informacijomis „gyvas nepasidavęs". (Pagal *Sovetskaja Litva* pranešimą, J. Lukša žuvo 1951 rugsėjo mėn. *Red.).*

Prisimindami šį brangų savo bičiulį ir visus laisvės kovoje kritusius, mes tegalime kartoti partizanų dainos žodžius:

Jūs žuvot už laisvę garbingoj kovoj
Gimtosios šalies sakalai.
Per amžius lietuviai minės jus dainoj.
Garbė jus lydės amžinai.

A. A. JULIJONAS BŪTĖNAS

Vilniuje leidžiama *Tiesa* paskelbė, kad 1951 Lietuvoje, Kazlų Rūdos miškuose žuvo Julijonas Būtėnas. Tikslios žuvimo datos nemini, bet aplinkybės leidžia spėti tai buvus gegužės pradžioje.

Julijonas Būtėnas žuvo partizano mirtimi. Apie jo buvimą partizanų eilėse prašnekus sovietinei spaudai, kreipiame žvilgsnį į jį su klausimu — kas Julijoną nuvedė į partizanus; kas paskatino jį geriau žūti nei pasiduoti į bolševikų rankas?

* * *

Julijonas Būtėnas buvo linkuvis, gimęs 1915 Dovydų kaime, teises studijavęs Kauno universitete. Bet jau nepriklausomoje Lietuvoje laikraščių skaitytojams jis buvo pažįstamas laikraštininkas ir *XX amžiaus* dienraščio vienas iš redaktorių. Jo specialybė tada, o ypačiai paskiau, buvo užsienio politinės apžvalgos. Užsienio politikai sekti turėjo dvi dideles dovanas — gausų svetimų kalbų mokėjimą (vokiečių, prancūzų, anglų, švedų, rusų) ir sintetinį suvokimą, kas yra esminio įvykiuose, kuria linkme eina įvykių ir ypačiai idėjų dinamika. Skaitytojui Julijono apžvalgos buvo patrauklios ir įspūdingos, nes jose reiškėsi dar ir trečias jo sugebėjimas — sugebėjimas pasisakyti individualiai, pergyventai ir dėl to sugestyviai su gausiais autoritetų nurodymais. Pastarieji rodė autoriaus stiprų enciklopedinį pažinimą.

Tai buvo vienas iš talentingiausių, jei ne pats talentingasis, jaunesnės kartos politinis apžvalgininkas lietuvių žurnalistikoje. Pradėjęs reikštis prieš karą, subrendęs karo metais, buvęs labai naudingas vokiečių okupacijos metais pogrindinei spaudai. Turėjo būti labai brangus ir partizaninės rezistencijos metu dėl tų pačių žurnalistinių kvalifikacijų. Tokis Julijonas Būtėnas buvo laikraštyje.

* * *

Kas susitikdavo su Julijonu akis į akį, rasdavo jame kitų spalvų, ne rėkiančių, ne lendančių į akis, o labiau matinių, peleninių, po kuriomis tik per ilgesnį laiką pajunti vidaus šilumą ir turtingumą. Ir juo ilgiau stebėsi, jausi jam daugiau simpatijos. Tokios simpatijos, kokią palieka natūraliai kuklus žmogus, susilaikąs nuo prasikišimo pro kitus, nesipuoląs dominuoti. Tai žmogus, kuris turi daug vidaus turinio, bet vengia jį demonstruoti. Julijonas daug intelektu-

alinio turinio turėjo nuo gausios lektūros. Lektūra išmokė jį giliau pažinti ir branginti krikčioniškąjį idealizmą ,labiausiai kai jisai reiškiasi praktine pažangia veikla. Savos krikščionybės jis nedemonstravo, bet ją išpažino ir praktikavo su skrupulingu tradicingumu. Krikščionybė jam buvo jėga, įpareigojanti tam tikrus santykius tiek su Dievu, tiek ir su žmogum. Koki jo santykiai buvo su žmogum. galima buvo jausti iš jo paslaugumo kitiems, iš atsargaus prasitarimo apie kitus; jis nemokėjo atsisakyti nuo darbo, jei reikėjo, ir visuomeniniam reikalui.

Dar daugiau Julijono dvasioje buvo šilumos tiems, kuriuose matė tą krikščionišką idealizmą prasiveržiant, o ypačiai jautė prisirišimą prie tų, kurie jį mokėjo suprasti. Jų kalbinamas, eis nors į ugnį. Jautė nepatogumus, jautė pavojus, jų instinktyviai bijojo, bet to negalėjo rodyti draugams.

Tarp nuoširdžių draugų bičiulių pasijutęs, Julijonas švysteldavo dar vienu spinduliu — humoro pajautimu. Rimtus dalykus jis mokėjo pasakoti su šypsniu, komiškus su tragiška veido išraiška. Draugai jį kartais rasdavo labai panašų į vokiečių komiką Teo Lingen.

Mėlynų šiltų akių, aukšto ūgio, stambaus sudėjimo, lėtų judesių aukštaitis, linkuvis Būtėnas buvo kaip tik toks, kurie yra žinomi savo ramumu, drau-

ATSIŠAUKIMAS Į POLITINĘ SĄŽINĘ

Jeigu audringame vandenyje jūrininkas yra visiškas gamtos nuostatų vergas ir daugių daugiausia tegali sumaniai manevruoti, tai socialinėje audroje žmogus pats ligi tam tikro laipsnio gali sąmoningai nulemti vyksmo logiką. Bet tam reikalinga revoliucinių užsimojimų ir plieninės valios jiems įvykdyti. Šiandien tokių užsimojimų ir tokios valios žmonija yra reikalinga, galima sakyti, vien savo egzistencijai išlaikyti. Žmogaus intelektualinis genijus išdidžiai įsiveržė į kosminių jėgų paslaptis. Tos jėgos paklūsta jo valiai. Bet apvaldęs jėgas, glūdinčias medžiagoje, žmogus, siaubo apimtas, pamatė nesąs apvaldęs griaunamųjų pradų **pats savyje.** Fatalinis šių dienų klausimas,a r atominė energija bus panaudota kūrybai ar naikinimui, yra prisipažinimas, kad **žmogaus etinės bei moralinės asmenybės pažanga yra tragiškai atsilikusi nuo jo intelektualinio genijaus laimėjimų.**

Išsigelbėjimo kelias rasti nėra lengva nei paprasta. Bet reikalas perdidelis, kad nebūtų vertas išimtinio ryžtingumo ir drąsos.

Julijonas Būtėnas Į Laisvę Nr. 1 (38), 1953

giškumu, sugyvenimu, sėslia darbo natūra.

* * *

Visa minėta Julijono Būtėno asmenybės sąranga vargiai buvo tinkama tokiam partizano gyvenimui, kuriame reikia būti bastūnu, sekiojančiu ir sekiojamu, einančiu iš pavojaus į pavojų, rizikuojančiu žudyti ir žūti. Julijonas vargiai tiko tokiai misijai. Ir vis dėlto Julijonas joje atsidūrė pirmiausia dėl savo prisirišimo prie artimiausių draugų, kurie buvo nuėję partizano keliu. Jų aukos pavyzdys Julijoną įpareigojo būti su jais. Tai vienas motyvas. Kitas, nemažiau svarbus, buvo idealistinis nusistatymas savo principus reikšti ne tiek žodžiais, kiek darbais. Patriotizmas buvo paraginęs jį 1944 stoti į gen. Plechavičiaus vadovaujamą rinktinę. Rinktinės štabui tragišką dieną Julijonas buvo įspėtas nesirodyti štabe. Bet pasitraukti nuo pareigos, kurią prisiėmė savanoriškai — ne, tai ne Julijono charakteriui. Jis ėjo tiesiai į štabą, tiesiai į pavojų ir buvo suimtas, išvežtas į koncentracijos lagerį su visais karininkais. Tas pats ir paskiau partizaninio judėjimo metu. Jei partizano kelyje galiu būti naudingas — tegul būna, kas bus; bus bent didesnė prasmė nei kasdieniškai vegetuoti.

Pasirinkdamas partizano kelią, Julijonas žinojo partizanų statutą ir tradicijas. *„Laisvės Kovotojas visuomet turi būti akylas, drausmingas, drąsus, ryžtingas, blaivus, dorovingas, griežtai užlaikąs patikėtą paslaptį,... nors tai sudarytų jo gyvybei pavojų, nepasiduoti gyvam su ginklu į priešo rankas, o prireikus atiduoti savo gyvybę — atiduoti ją kuo aukščiausia kaina priešui”.* Kai kitos išeities nebuvo, Julijonas Būtėnas ir šį nuostatą ištikimai įvykdė — žuvo.

Partizano kelyje — Julijonas Būtėnas buvo tragiškai herojiška figūra — nesijautė jis, kad būtų tinkamas partizano misijai, bet jautėsi, kad eiti partizano keliu yra jo aukštesnė pareiga. Nelengva buvo tos pareigos imtis. Tik po vidaus konfliktų jis pasirinko antrą herojinę alternatyvą. Tai tragiškasis idealizmo kelias.

Kas prisimena Julijoną Būtėną, pergalvoja jo likimą, tas supranta, kad herojika nėra tik tolimosios praeities dalykas.

— Kažkas yra pasakęs, jog jokia kita generacija taip negalvojo apie laisvę, kaip mūsiškė, tačiau taip lygiai — niekas kitas nerodė ir didesnio pasiruošimo apleisti tą laisvę.

I. Howard

RAŠYTOJAS VERGIJOJE

ARBA

LIETUVIŲ LITERATŪRA ANTROSIOS BOLŠEVIKŲ OKUPACIJOS METU

ALOYZAS BARONAS

Lietuvių literatūra pavergtoje Lietuvoje per visą penkioliką metų skurdo, buvo ujama. Kas vieną dieną buvo verčiama ir liepiama garbinti, kitą dieną buvo liepiama užmiršti. Bet koks apriorinis teigimas, kad Lietuvoj kūrėjas kurdamas pagal liniją nieko negalėjo sukurti, gali būti neteisingas, nes visa, kas sukurta ir be linijos, negali būti gera, o antra mes nežinome, ką rašytojas yra sukūręs savo vidinio rašytojo balso šaukiamas. Vienas dalykas yra atiduoti duoklę, o kitas dalykas yra sukurti tai ką pats rašytojas nori pasakyti. Kaikurie rašytojų kūriniai buvo neabejotinas linijos apėjimas, kaikada patys rašytojai pasirinko tokias temas, kad nekristų perdaug į akį, kiti pradėjo apsiriboti tik vertimais. Šiandien vertinti galime tik apžvelgę visa tai, kas oficialiai yra sukurta. Yra teigiama, kad Salomėja Neris parašė partizanams eilėraščių rinkinį. Jis yra saugojamas ir kada nors bus išspausdintas. Iš kaikurių posmų, partizanų dainų ir eilėraščių matyti, kad tie antibolševikiniai eilėraščiai yra jau išsprususių poetų darbas. Štai, kad ir toks posmas, kurį rabar cituoju iš atminties:

Ir tegu New Yorkas, Londonas, Paryžius,
Te pasaulis visas prieš mumis kalbės,
Tegu patsai Kristus pasakys nuo kryžiaus,
Prieš tave lietuvis ginklo nepadės.

Šitie antibolševikiniai posmai yra parašyti dar tuo metu, kai Stalino ir Amerikos draugystė buvo didelė ir Chruščiovas dar nebuvo suniekinęs Stalino ir nebuvo pasakęs daugybės piktų sakinių prieš Ameriką. Tai buvo ankstyvosios koegzistencijos metais, kada lietuviai jautėsi Vakarų išduoti labiau negu bet kada, tūkstančiams partizanų mirštant be vilties laimėti. Taigi, tuoj pokario metais pradėta kurti literatūra buvo daugiau tik vertimų ar vieno kito leidinio pakartojimas, Staliną garbinąs eilėraštis, ar kompartijos didybę apdainuojąs. Visi šie valdiški įvairių spalių ir gegužio pirmų eilėraščiai ir buvo tikroji pirmųjų pokarinių metų literatūra su mažomis išimtimis. Bolševikai žino, kad raštas yra labai svarbus, ir jie rašytoją labiau gerbia, ne-

gu bet kuri tauta ar sistema pasaulyje. Tačiau rašytojai yra ir labiausiai nepatikimas elementas. Ir tada, kada pokario metais buvo raginami rašytojai įsijungti į agitaciją dėl kolchozų steigimo ir dėl visų arimų ir sėjimų, rašyt. J. Marcinkevičius net į *Tiesos* redakciją atėjęs uždainuodavo:

„Ar sėsi ar nesėsi, vistiek pat badu padvėsi". Tas pats P. Cvirka, kuris yra puolęs savo straipsniais net Pasternaką, kad tada, kada jie kovojo fronte, Pasternakas vertė Faustą, tas Cvirka paklaustas, kodėl jis prie kruvinojo Smetonos parašydavęs kasmet po knygą, o dabar nieko nerašo, viename baliuje atsakęs — „Grąžinkit man Smetonos laikus, aš vėl parašysiu". Salomėja Neris, kaip teko visai neseniai patirti, taip pat sakėsi, kad jeigu būtų karas, niekur iš tėvynės nebėgsianti. Kaip nori tegu būna, bet to, ką ji pergyveno Sovietijoj ji nenorinti antrą kartą pergyventi. Ir manoma, kad čia buvo ne tik fizinės kančios, bet ir dvasinio teroro baimė. Antrą kartą bolševikams atėjus ir valdant Stalinui nieko reikšmingo nebuvo sukurta. Vieni rašytojai atsisėdo į kalėjimus, ar buvo ištremti į Sibirą, kaip A. Miškinis, K. Jakubėnas, H. Lukauskaitė, K. Inčiūra, K. Boruta, kiti buvo priversti nutilti, kaip K. Jankauskas. Jeigu tu nebegali sistemai būti naudingas, tu turi arba mirti arba po kiek laiko palenkti save rašyti ne taip, kaip tavo kūrybinis aš, bet kaip kompartija diktuoja. Iš tų pokarinių metų nedaug tėra tikra prasme didesnių kūrinių, kalbant apie grožinę literatūrą. Tai T. Tilvyčio Usnynė, laimėjusi Stalino premiją. Šioje poemoje Tilvytis aprašo su nemaža satyros doza, pokarinės Lietuvos gyvenimą ir, žinoma, piktai aprašo partizanus, jų kovas, neslėpdamas džiaugsmo, kad štai dabar tas partizanas galės pagulėti ant rinkos. Be šios didesnės poemos išėjo visa eilė neblogų eiliuotojų, kaip Vlado Mozūriūno, Širvio, Giedros eilėraščių rinkiniai, kuriuose jau randamas vienas kitas ir nepolitinis posmelis, ir Amerikoj perspausdintas K. Borutos *Baltaragio Malūnas*. Bet *Baltaragio malūnas* buvo parašytas ne pagal liniją. Okupantas įžiūrėjo, kad knygoj nėra pilnai išvystytas marksizmas, ir knyga buvo sulaikyta, o pats autorius įkištas į kalėjimą. Boruta apie save knygoje *Lietuvių Tarybiniai Rašytojai* taip sako: „Sunkūs buvo pokario metai Vilniuje ir visoje Lietuvoje. Neišvengiau ir aš savo vargų ir bėdų, gal per nesusipratimą, gal per savo neapdairumą". Iš Sibiro grąžintas J. Dovydaitis para-

šė keletą knygų, kuriose vaizduojamas pokario gyvenimas. Tai *Po audros, Didėli įvykiai Naujamiestyje, Apysakos* ir kt. Rašytojai laukė kas bus, o ir patys bolševikai nežinojo, nei kaip nei ką rašyti. Visai kitaip reikalai pakrypo, kai Chruščiovas XX-ame kompartijos suvažiavime pasmerkė Staliną. Šis laikotarpis yra daug našesnis ir daug įdomesnis. Jis nebėra toks vaidiškas, tačiau sukėlė pačių rašytojų tarpe daug ginčų, džiaugsmo ir kartėlio.

SENIEJI IR NAUJIEJI

Kai Chruščiovas nustalino Staliną, staiga atsigavo ne tik tie, kurie tylėjo, bet ir tikrieji bolševikai. Net ir tie, kurie buvo pabėgę į Rusiją ypač jaunesnieji, kaip Mozūriūnas, Širvys, pradėjo laisviau rašyti ir galima jų posmuose buvo užtikti tikrosios poezijas. Atsirado dar jaunesnių, kaip Macevičius, Marcinkevičius, Baltakis, Vaičiūnaitė, Selenionis ir kiti. Atsigavo tik Nepriklausomybės metais pradėję reikštis, vos iš gimnazijos teišėjusi karta, kaip E. Matuzevičius; sugrįžo iš Sibiro vyresnieji: A. Miškinis, K. Inčiūra, K. Boruta, kurio *Baltaragio malūną* vėl leido platinti; atsirado naujų beletristų kaip žydų kilmės Sluckis, Lukinskas, Anielius Markevičius, pradėjo atsigauti dar vyresni. Išėjo Putino *Sukilėliai*, Baltušio *Parduotos vasaros*, Vienuolio *Iš mano atsiminimų*. Tačiau su tuo palengvėjimu buvo įnešta daug suirutės. Pajutę kartą laisvę kiti pradėjo, bolševikinėm akim žiūrint, eiti per toli ir rašyti taip, kaip, jei ne visai Vakarų pasaulyje, tai bent kokiam satelitiniam krašte suprantama. Tačiau tarpusavio santykiuose rašytojai susipiovė. Tie, kurie rašė apie Staliną, buvo pajuokiami, ir tie, kurie kentėjo, kurie buvo atsparesni savo rašytojiškam aš, Chruščiovui truputį atleidus, pradėjo spaudoj ar asmeniškai persistengusius pulti. Į tokius puolimus ne be susijaudinimo atsakė A. Jonynas, kuris drauge su Juozu Macevičium buvo 1951 m. parašęs knygą Laiškas vadui, t. y. Stalinui. Nors visi buvo rašę apie Staliną, tačiau kaikurie persistengė ir toks 1923 m. gimęs Antanas Jo-

Aloyzas Baronas, rašytojas, knygų autorius, yra dienraščio **Draugo** vienas iš redaktorių. Šakotas kūrėjas, jisai yra parašęs romanų, novelių, kūrybos vaikams, daug humoristikos ir visuomeninės ir literatūrinės kritikos. Itin rūpestingai Čikagoje ugdė jaunąjį plunksnos prieauglį. Vokiečių okupacijos metais su draugais redagavo **Pogrindžio Kuntaplį,** skirtą kolaborantams su naciais apdainuoti. Nuo tų pat metų ir frontininkas.

nynas knygoje *Tarybų Lietuvos rašytojai,* kuri išėjo jau 1957 m., aiškinasi: „Mano sąmoningo kūrybinio darbo pradžia sutapo su asmenybės kulto, bekonfliktiškumo teorijos stipriausio suklestėjimo laikotarpiu. Nepatyręs, menkai tepasiruošęs poezijai literatas dažnai būdavo pratinamas siaurai ir vienapusiškai suprasti poezijos paskirtį ir uždavinius, suvokti realizmo problemas poezijoje. Kaikurie redaktoriai kartais išskėstomis rankomis priimdavo iliustratyviškus, silpnus eilėraščius, kuriuose būdavo eiliuojamos bendrosios politinės tiesos, jau seniai žinomos iš laikraščių. Man tai darė įtakos, prisipažįstu atvirai ir su neslepiamu nuoskaudos pajautimu". Toliau A. Jonynas sako: „Yra žmonių, kurie nori mus įtikinti, kad visa, ką mes parašėme anais metais, yra bloga ir nevertinga". Jonynas sakosi, kad jo ne visi eilėraščiai, prie Stalino režimo parašyti, yra blogi. Tai būdingas pasiaiškinimas vieno iš jaunesniųjų. Vyresnieji mažiau šokinėjo ir mažiau jiems reikėjo atsiprašyti. Pačių jauniausiųjų kūryba dar buvo nereikšminga ir nepaliko kad ir tokioj literatūroj didesnio pėdsako.

POEZIJA

Iš poetų vistiek tebėra pirmaujantis Putinas. Jis nerašo nei apie kukurūzus, nei apie melžėjas. Jei parašo apie Lietuvą, kad ir tarybinę, jo eilėraščiai pilni tėvynės meilės, gilūs. Neseniai *Pergalės* žurnale buvo išspausdinta jo poema *Prometėjas.* Tikrai gilus eilėraštis, gerai parašytas, himnas kančiai, liečiąs bendras laisvės problemas, neblogesnis negu, kad anksčiau pačiam savo stiprume laisvoj Lietuvoj parašydavo. Iš Sibiro grąžinti, dar ir 1957 m. nesiskaitę gerai apvalyti nuo buržuazinių polinkių, poetai A. Miškinis, K. Inčiūra ir nepriimti į almanachą, kartais parašo po eilėraštį, tačiau jie turi savo veidą, ir nors jie ir rašo apie ekskavatorius, tačiau už visus jau bolševizmo išaugintus jaunuosius poetus visa galva aukščiau. Rinkinių jie neišleido, Miškinis kalba apie rinktinę, tačiau ta rinktinė nebus pilna, kadangi joj negalės tilpti visa eilė gerų Miškinio poemų ir eilėraščių apie Lietuvą. Inčiūra irgi stipriau nepasireiškia. Nors ir silpnas buvęs poetas K. Zupka visai nutilo, kadangi matyt apie traktorių stotis rašyti nenori, o gal ir iš viso pavargo. Nėra ir poeto Žlabio. Iš jaunesniųjų kaip E. Matuzevičius vegetuoja. Tai neabejotino talento poetas, kurio kaikurie eilėraščiai parašyti su mažu tarybiniu atspalviu, galėtų būti priimtini ir mūsų čia jau labai išgurdusiam skoniui. Tos pačios

kartos, dabartinis Lietuvos rašytojų dr-jos pirmininkas E. Mieželaitis yra tipingas grafomanas. Dar gimnazijoj būnant, atsimename, nieko gero niekas iš jo nelaukė ir į poetus iškilo komunistų dėka. Neseniai *Pergalėj* buvęs jo eilėraščių pluoštas *Apmąstymai* yra tobulas absoliučios grafomanijos, siaubingo nemokšiškumo pademonstravimas. Išėjo jo eilėraščių rinktinė *Mano lakštingala*, kuriame nebėra nė vieno Stalinui skirto eilėraščio, o jų buvo prirašęs galbūt šimtus, irgi rodo nepaprastą dvasios skurdumą, poezijos priemonių primityvumą, absoliutų nesupratimą, kas yra poezija, ir iš viso nemokėjimą naudotis kad ir paprasčiausiomis poetinėmis priemonėmis. Ne ko verta ir jo kelionių po Europa knyga, neoriginali. Gal šiek tiek geresnė *Broliška poema,* tačiau ir joj labai skurdžios poetinės priemonės. Geresni jau yra jaunesnieji kaip Justinas Marcinkevičius, kurio poema *Dvidešimtas pavasaris* jau yra paskaitoma, tačiau vakaruose poema yra išėjusi iš mados, nieko ir jis ten tame tebepuoselėjamame žanre gero nesurado, nors reikia pasakyti Alijošiaus feljetonus pralenkė. Toje poemoje jau nebijoma paliesti ir partizanai, ir maldos, ir komunistinio bloko smulkūs nepasisekimai. Autorius rodo sugebėjimą, bet neatrodo, kad ką nors negalėdamas išsitiesti, padarys, nors laisvės metais mes turėtume verta ko laukti poetą. V. Mozūriūnas, Mieželaičio draugas, jau daug geresnis eiliuotojas, tačiau irgi labai vidutinis. Geresnis yra Algimantas Baltakis išleidęs eil. rinkinius *Velnio tiltas* ir *Lietučiui dulkant,* kuriuose daug egoistinio pobūdžio, jaunuoliškų eilėraščių, rodančių tačiau autoriaus kūrybinį pajėgumą. Macevičius, Vaičiūnaitė ir dar eilė kitų rodo talentą, bet kūrybos nėra. Gabus buvo ir neaiškiom aplinkybėm žuvęs V. Grybas. Ir neatrodo, kad kada nors laisviau bebus, nes vėl pradedama rėkti, kad pertoli nueinama, kad reikia kovoti prieš revizionizmą, kad reikia laikytis įkvėpėjos kompartijos linijos. Ir šie talentai vargu ar pakels tenai mūsų literatūrą ir vargu ar išugdys naujų didelių poetų, nebent jie rašytų sau, turėtų kitą veidą, bandytų kurti tokius eilėraščius, kurie Sovietijoj netinkami. Bet tam reikia ne tik valios, bet ir žinių, gi knygų iš užsienio labai sunku nutverti. Vyresneji supančioti, jaunesnieji irgi neturi patyrimo, kaip išsiveržti. Jeigu palyginti šiandiena jų jaunimą su 1939 m. rašusiu jaunimu, galbūt eiliavimo technika jis ir prilygtų, tačiau pasiekti tokio lygio, kaip tada jau

buvo pasiekę tik iš gimnazijos išėję Bradūnas, Švedas, Mačernis, Nyka ar Nagys, nėra nė vieno. Jeigu ten civilizacijoj gyvenimas eina pirmyn daugiau ar mažiau, tai poezijoj sustojo, o kadangi stovint gendama, tai galima sakyti, kad poezija eina atgal. Palyginus su mūsų čia esančiais tremty poetais Šlaitu, Kozuliu, Griciumi, Mackum ir anksčiau minėtais, stovis yra skurdus. Ir visas poezijos kapitalas didesne dalimi bus sukrautas tik tremtyje, nes čia netrūksta svarbiausio dalyko — laisvės.

PROZA

Nemanyčiau, kad proza ten yra geresniam stovyje negu poezija. Nors paprastai lietuvių literatūroj poezija lenkia prozą, bet tenai neatrodytų, kad taip yra. Kritikas V. Kubilius tvirtina, kad proza pralenkė poeziją. Atsirado neblogų prozininkų iš jaunųjų, nors didžiausią kapitalą sudėjo vistiek vyresnieji, Putinas su *Sukilėliais,* Baltušis su *Parduotom vasarom,* Vienuolis su *Iš mano atsiminimų*, Simonaitytė *Vilium karalium.* Iš jaunųjų pažymėtinas yra Myk. Sluckis. Jo novelės *Vėjų pagairėj* yra tikrai įdomios ir originalios, liudijančios neabejotinai stiprų talentą. Viena novelė, kur jis rašo apie susitikimą su partizanais, yra labai stipri. Prozininkai, nežiūrint, kad kompartija barasi, stiprybės daugiausia semiasi iš senovės, rašo apie prieškarinius laikus. Ir tai lengviau. Bet Sluckis rašo ir apie šiuos laikus ir gana pakenčiamai. Kitas jaunuolis, Anielius Markevičius tikrai irgi labai talentingas. Vos papūtus laisvesniam vėjui jis išspausdino novelę *Padaigos mirtis.* Toje novelėje jis pavaizduoja, kaip vienas komunistas miršta širdies smūgiu, kai sutinka tą asmenį, kurį jis ištrėmė į Sibirą. Žinoma, šią novelę labai gerai įvertino mūsų čia Amerikos spauda ir to užteko, kad Markevičius bent porai metų nutiltų. Dabar jis vėl rašo ir parašė puikią apysaką vaikams *Šūvis miške.* Dar vienas jaunas žmogus yra Vyt. Rimkevičius, irgi atlydžio metu parašęs romaną *Studentai.* Kadangi tas romanas liečia daug jaunuolių abejojančių komunizmu, rašoma apie pasiruošimus ir demonstracijas kapinėse, arba kaip gavo mušti tas, kuris pasiėmė pasiskaityti Aisčio poeziją ir iš viso parodo daug teisybės, jis nebuvo gerai priimtas. Ir jo į užsienį nebuvo daug išsiųsta. Daugeliui siųsti egzemplioriai grįžo atgal. Autorius irgi gavo barti, bet įrodė, kad gali rašyti. Vėl jaunas autorius, Baltrūnas, parašė romaną *Tolimi keliai.* Romanas dviejų tomų, tačiau dar labai žalias. Jis

ten vaizduoja vokiečių okupaciją, bolševikinius metus ir daug visokių naivių situacijų, tačiau bolševikų vertintas neblogai, kad pagaliau paliesta aktuali tema. Dovydaičio romanai, Bieliauskio *Darbo gatvė* ir dabar *Rožės žydi raudonai*, kuri š. m. gavo premiją, Gudaičio romanas *Broliai* ir *Kalvio Ignoto teisybė* yra daugiau ar mažiau talentingų žmonių darbas, tačiau tempimas visko ant bolševikinio kurpalio, sužaloja literatūrinę ir gyvenimišką tikrovę, ir tie romanai palieka daugiau ar mažiau anapus literatūros. Palyginus su Nepriklausomybės metais jaunų prozininkų yra pajėgesnių negu seniau, tačiau ar išeis kas nors iš jų, parodys tik ateitis, nes linija pančioja, gi būti dviveidiškam, kurti sau ir kurti partijai yra daug sunkiau, nes proza reikalauja daugiau laiko ir darbo. Galimas daiktas, kad kaikurie, talento dėka, sukurs ir kompartijos pančiojami geresnių kūrinių, tačiau tai nėra tik spėjimas. Šiaip proza, pasakyčiau, nukentėjo mažiau negu poezija, nors vertingo jei kas ir buvo sukurta, tai tik senesniųjų. Palyginant su tremties literatūra jie visdėlto toli atsilikę. Ne vieno, bet dešimties mūsų beletristų kūriniai prašoka tėvynėj palikusių darbus, išskyrus gal vieną kitą anksčiau akcentuotus. Jankauskas, tuoj po karo buvo išleidęs (pertaisęs dar nepriklausomoj Lietuvoj išleistą *Juodojo milžino žmonės)* knygą *Beržėnų stoties kūrikas*. Paskui buvo dingęs, net knygoje *Tarybų Lietuvos rašytojai* jo nėra. Dabar tačiau išeina jo knyga *Kaštonai krinta*. Kaip matyti iš turinio, toje knygoje yra nemaža jau seniau atskiruose leidiniuose išspausdintų novelių. O jis novelių turėjo apsčiai dar niekur nespausdintų. Atrodo, kad jos netinka linijai. Romanai Borutos *Sunkūs paminklai,* Venclovos *Dienos gimimas* tai šlykšti publicistika, nieko bendra neturinti su literatūra. J. Sluckio ar kitų kūriniuose nėra jokio puošnesnio sakinio, tai valdišku stiliumi parašytos knygos, bet Venclovos tai jau nebe valdišku, bet neišlavinto politinio vadovo neliteratūriniai įvykių aptarimai. Minėtame romane *Rožės žydi raudonai* taip pat labai daug publicistikos. Recenzuodamas šią knygą *Tiesoje* Br. Raguotis kaltina autorių šiais žodžiais: „Alf. Bieliauskas atėjo į beletristiką, stambiąją prozą iš publicistikos, iš apybraižininkų gretų. Publicistiškumas ir paliko ryški srovė jo beletristikoje, konkrečiai, romane Rožės žydi raudonai Alf. Bieliauskas publicistinio temperamento beletristas. Publicistiškumas, be abejo, yra šio rašyto-

jo kūrybinė savybė, jo jėga. Bet ši jėga pasidaro nebeveiksminga, kai vietomis veikėjų subtilių pergyvenimų analizę pakeičia stambūs publicistiniai štrichai, kai žmogaus vidaus būsena kartais ne atskleidžiama, o konstatuojama ir pan. Mums rodosi, kad ne visų veikėjų vieta romane kaip reikiant apgalvota."
Recenzentas autorių kaltina dar ir dėlto, kad jis pavaizdavo vieną partizaną ,kovojusį prieš bolševikus, kilusį iš darbininko šeimos. Nors ir labai raudonas Bieliauskas, tačiau suprato, kad prieš bolševikus kovojo daugiausia ne buožės, bet darbininkai, nes nieko taip bolševikai nenuskriaudė, kaip darbininko. Komunizmas yra didžiausias darbininko išnaudotojas ir to negalėjo nepavaizduoti Bieliauskas, nors ir labai jau atsargiai. *Rožės žydi raudonai* romanas dar nėra romanas, tai tik romanui medžiaga, tačiau gana nebloga ir, kas svarbiausia, mokamai apvalyta nuo kasdieninės propagandos, supanašinančios kūrinius. Apie tai savo laiku sovietinis kritikas Pomerancov sakė, kad tai yra ne romanai, bet serijiniai produktai, nustojantieji bet kokio originalumo.

Paukštelio naujas romanas *Jaunystė* gan neblogas, nors ir tendencingas. Nėra kas nors ypatinga, bet paskaitomas. Apskritai, prozą palyginti su tremties proza beveik neįmanoma. Realizmas nėra nusikaltimas, galbūt, šiandien, kaip tremties beletristai lietuviai perdaug puošniu stilium rašo ir nėra gerai, tačiau nuogas, skurdus žodis, koks yra Lietuvos beletristų praktikuojamas ir iš anksto apspręsta idėja nieko gero ateičiai nežada. Talentų yra, ar jie išsivystys, priklausys nuo politinių vėjų ir galbūt kaikieno individualios laimės, kokios totalitariniuose režimuose reikia.

Negalima kaltinti lietuvių rašytojų, kad jie nebesugeba parašyti vertingesnių kūrinių. Nieko gero nebesukuria ir patys rusai, davę Dostojevskį, Lermontovą, Puškiną, Tolstojų ar, pagaliau bolševikų garbinamą Gorkį. Šiandien, pradedant kultūrinį bendradarbiavimą, Amerika yra labai nepatogioje padėtyje, kadangi nieko nesurandama, kas galima versti iš rusų kalbos į anglų. Nors ir komunistų keikiamas Pasternakas, Amerikoje atstovavo rusų literatūrą ir kiekvienu atveju nupelnė sovietam nemažą garbę, nors ir labai komunistam nepriimtina prasme.

(Tęsinys seks. *Red.)*

Chruščiovo vizitas Amerikoje yra perdidelis įvykis, kad jo nepaminėjus. Šiuo atveju mus intrigavo ne Cam David pasitarimai, bet sovietinis Amerikos paveikslas: kokį Chruščiovas turėjo ir kokį susidarė kelionės metu. Prieš 30 metų Amerikoje besilankiusių sovietų rašytojų Iljos Ilf ir Eugenijaus Petrovo įspūdžiai aprašyti „Vienaaukštėje Amerikoje" sutampa su šiemetinio keliauninko N. Chruščiovo tezėmis. Knygos ištraukas paruošė Kazys Ambrozaitis.

CHRUŠČIOVAS AMERIKOJE

KAZYS AMBROZAITIS

— Mūsų kelionė pasibaigė. Per du mėnesius mes buvome 25 valstybėse, keliuose šimtuose miestų, mes kvėpavome karštu prerijų ir dykumų oru, pervažiavome Rocky Mountains, matėme indėnus, kalbėjomės su jaunais bedarbiais, su senais kapitalistais, su radikaliais intelektualais, su revoliucionieriais darbininkais, su poetais, rašytojais, inžinieriais. Mes apžiūrėjom parkus ir fabrikus, stebėjomės keliais ir tiltais. Mes keliavome 10.000 mylių.

Per tą visą kelionę mes nė vieną momentą nesustojom galvoję apie Sovietų Sąjungą.

Mes keliavome Amerikos keliais ir galvojom apie Sovietų kelius. Mes leidom naktis Amerikos viešbučiuose ir galvojom apie Sovietų viešbučius. Mes buvome Fordo fabrikuose ir matėm save Sovietų fabrikuose.

Būtina pamatyti kapitalistinį pasaulį, kad galėtum įvertinti naują socialistinį pasaulį. Būdami tolimoj distancijoj mes supratom Maxim Gorky nuotaikas, kai jis po daugelio metų gyvenimo užsieny sugrįžo į Sovietų Sąjungą ir pakartotinai tarė: — „Stebėtinus dalykus jūs darote, draugai. Didelius dalykus."

CHRUŠČIOVAS: BŪTŲ GERI AMERIKOS ŽMONĖS, BET KAPITALIZMO SUGADINTI

— Sovietų žmonės užsieny nėra keliautojai, nėra inžinieriai ar diplomatai, pasiųsti misijai. Jie yra Sovietų Sąjungos meilužiai, atitraukti nuo savo objekto ir jį prisimena kiekvieną minutę. Tai yra išimtinas patrijotizmas, kurio negali suprasti amerikietis. Iš viso, amerikietis yra geras patrijotas. Jei jo paklaustum, jis nuoširdžiai pasakytų, kad myli savo kraštą. Tačiau tuo pačiu momentu jis nežino ir nenori žinoti vardus žmonių, kurie suplanavo kabančius San Francisco tiltus; kas pastatė Boulder Dam ir kodėl negrai yra linčiuojami

Pietuose; arba kodėl jis turi valgyti šaldytą mėsą. Jis sakys, kad myli savo kraštą, tuo pačiu būdamas ignorantas agrikultūros klausimuose, kadangi jis nėra ūkininkas; industrijos klausimuose, kadangi nėra fabrikantas; finansų klausimuose, kadangi ne bankininkas. Jis dirba sunkiai gale mėnesio gaudamas 130 dol., ir sau žvairuoja į Wašingtoną su savo įstatymais, į Čikagą su savo banditais, į New Yorka su savo Wall Street. Jis tik vieno prašo: palikt jį ramybėj ir netrukdyti klausytis radio ar eiti į kiną. Žinoma, kitaip yra, jei jį atleidžia iš darbo. Tada jau jis ima galvoti apie viską. Ne, jis nesupras sovietų darbininko patrijotizmo, kuris myli ne įstatymais teisėtą kraštą, kuris jam suteikia pilietybę, bet gimtąją žemę, kuri jam priklauso, fabrikus, krautuves, laukus, lėktuvus, teatrus, kuriuose jis yra pats politikas ir savininkas.

Vidutinis amerikietis interesuojasi tiktai tuo, kas tiesioginiai rišasi su jo namu, automobiliu, artimais kaimynais. Jis rodo intereso į krašto gyvenimą kartą per keturius metus, per prezidento rinkimus.

Tai kapitalizmas, kuris žudo žmonių dvasinius polinkius. Baisūs yra nusikaltimai Amerikos kapitalistų, kurie su stebėtina apgaule įpainiojo žmones į kinų, radio ir savaitinių žurnalų tinklą, sau pasilikdamas Tolstojų, Van Gogą, Einšteiną, bet kartu palikdami visai jų nepaveikti. Mokslininkai, išradėjai, statytojai Amerikoj nepopuliarūs. Jų dideli darbai lieka šešėly, o garsūs yra boksininkai, banditai, kino žvaigždės.

Kaip išgelbėti Ameriką? Štai atsirado tūlas gydytojas Townsend. Mintis, kuri atėjo į to garbingo gydytojo galvą, galėjo atsirasti kiekvienam Europos mažos valstybės psichiatrinės ligoninės skyriuj, skirtam ramiam, mandagiam ir beviltiškam bepročiui. Čia jis turi didelį pasisekimą. Pagal jį, viskas čia labai paprasta: kiekvienas amerikietis, sulaukęs 60 metų, gaus 200 dolerių su sąlyga, kad juos tuoj išleis. Tada automatiškai pakils prekyba, automatiškai dings bedarbė. Viskas automatiškai. Nė vienas politikas neišdrįso pasisakyti prieš tą „genijų daktarą" rinkimų išvakarėse.

KĄ CHRUŠČIOVAS MATĖ AMERIKOJE: TURTĄ IR BAIMĘ

Valstybės Departamento žmonės aiškino, kad Chruščiovas tikrai turėjo įsitikinti amerikiečių taikingais norais, kadangi matė kiek amerikiečiai turi ir bijo prarasti kare.

— Amerika yra kolosališkai turtinga. Yra visko, kas tik guli

žemėj ar ant jos auga. Ji turi žmones — geriausius darbininkus pasauly: pajėgius, malonius, stropius, patikimus, sunkiai dirbančius. Amerika žygiavo į praturtėjimą nepaprastu greičiu. Amerikietis apgaudinėjo žmones, spekuliavo, sėdėjo Stock Exchange nuo ryto iki vakaro, jis dirbo 16 valandų per dieną, jis pabudo su pinigų mintimi, su ta pačia mintimi užmigo, ir dabar jis yra milžiniškai turtingas. Jis turi vilas prie okeano, yachtas, pilis, bet tampa nepagydomas ligonis. Jis yra mirštantis, ir jokie bilijonai jo negali išgelbėti.

Amerikoniško gyvenimo skatintojas yra pinigas. Moderni Amerikos technika taip išbujojo, kad per trumpą laiką galima padaryti pinigo. Viskas, kas atneša pinigo, klesti, ir viskas, kas neneša pinigo — degeneruoja ir nyksta. Dujos, elektra, konstrukcija, auto kompanijos — savo siekimu pinigo sukūrė aukštą gyvenimo standartą. Amerika iškėlė save į turto aukštybes, palikdama Europą toli užnugary. Bet tuo pačiu metu Amerika yra rimtai ir pavojingai ligota. Dabar kraštui grėsia pats savo reductio ad absurdum. Viską turi , kas reikalinga ramiam gyvenimui kurti, tačiau priėjo prie tokio momento, kad visa tauta yra neramiam stovy. Bedarbis bijo, kad jau niekad negaus darbo; dirbantis bijo prarasti darbą; ūkininkas bijo nederliaus, nes pakils kainos ir jam pačiam kainuos daugiau pirktis duoną; taipogi jis bijo ir gero derliaus, nes kris kainos ir už niekus turės parduoti produktus. Turtuoliai bijo banditų, kad vaikų nepagrobtų; banditai bijo, kad paklius į elektros kėdę. Imigrantai bijo, kad bus deportuoti; negrai bijo linčo; politikai rinkimų; vidutinis žmogus bijosi ligos, nes daktarai atims viską, ką jis turi.

Kazys Ambrozaitis, 2-asis Lietuvių Fronto Bičiulių Valdybos JAV vicepirmininkas, Lietuvių Fronte dalyvauja nuo vokiečių okupacijos metų Lietuvoje. Iš profesijos medicinos daktaras, JAV įsigijęs rentgenelogo specialybę, buvo aktyvus studentų ir stud. at-kų organizatorius namuose ir Vokietijoje. **Irklo Koto** ir kitų jumoro įžymybių veteranas, jisai yra itin kvalifikuotas įvertinti chruščiovišką Kremliaus įžymybę.

CHRUŠČIOVAS AMERIKOJE: MES JUS PASIVYSIM IR PRALENKSIM

Kas sakė, kad Chruščiovas išrado soclenktynes?

— Sovietų Sąjungos gyvenimo pagrinduose guli komunizmo idėja. Mes turime tikrą tikslą, į kurį kraštas artėja. Stalinas pasakė, kad technika apsprendžia viską. Štai kodėl mes, sovietų

žmonės, palyginus su vidutiniais amerikiečiais, esame daug ramesni ir laimingesni, negu jie žemėje Morgano ir Fordo.

Štai kodėl mums metodai neatrodo, kaip iš debesų iškritę. Priešingai, mes norime pasivyti pilną technikos Ameriką ir ją pralenkti. Amerika nežino, kas su ja atsitiks rytoj. Mes žinome, ir mes galime tiksliai pasakyti, kas atsitiks su mumis po 50 metų.

Nežiūrint į tai, mes vistiek galime daug ko pasimokyti iš Amerikos. Mes tai darome. Tačiau tai, ką mes mokomės iš Amerikos, yra epizodiška ir perdaug specializuota.

Pasivyti Ameriką! Tą uždavinį mūsų žmonėms uždėjo Stalinas. Kad tą uždavinį įvykdyti, pirmiausia mes turime pažinti Ameriką; studijuoti ne tik jos automobilius, generatorius ir radijo aparatus, bet ir Amerikos darbininkų darbo charakterį; pažinti inžinierius, biznierius, ir ypatingai biznierius, nes jei kartais mūsų stachanovietis ir pralenkia amerikiečio darbo normą, jeigu kartais mūsų inžinieriai ir nėra blogesni už amerikiečių, vistiek mūsų prekybininkai ir ekonomistai visais atvejais yra toli atsilikę nuo amerikiečių. Jeigu amerikietis ką nors pažadėjo, jam nereikia daugiau priminti, jis išlaikys duotą žodį ir padarys laiku. Tai svarbiausias dalykas, ką pirmiausia sovietų biznierius turi išmokti iš amerikiečių.

Mes rašėme apie amerikonišką demokratiją, kuri tikrenybėje neduoda žmogui laisvės, ir tiktai užmaskuoja žmogaus ekspluataciją žmogumi. Tačiau amerikoniškam gyvenime yra dalykų, kurie mus turėtų ne mažiau interesuoti, kaip naujas mašinos modelis. Tas dalykas ir yra demokratija žmonių santykiavime, nors šita demokratija irgi uždailina socialinę nelygybę ir yra grynai išviršinė forma.

Ką mes pagaliau galime pasakyti apie Ameriką, kuri staigiai baugina, glosto, prašo pasigailėjimo, ir rodo pavyzdžius vertus pasigėrėjimo; apie kraštą, kuris yra turtingas, nuskuręs, pilnas talentų ir negabių? Mes galime nuoširdžiai, su ranka ant širdies, pasakyti, kad mes nenorėtume gyventi Amerikoj. Įdomu yra šį kraštą stebėti, bet nesinori jame gyventi.

EPILOGAS

Kaimyno šuo buvo meilus, bet besimeilindamas vis įkąsdavo. Kaimynas tarė savo kaimynui:

— Tu toks geras ir meilus, bet kodėl tu kandi?

Geras šuo atsakė geram kaimynui:

— Kaimynėli, manęs tu nenušuninsi...

LIETUVIAI IR RESPUBLIKONŲ PARTIJA

LEONARDAS VALIUKAS

Šiame numeryje nagrinėjame lietuvių dalyvavimo politikoje JAV klausimą. Leonardas Valiukas, partinės politikos praktikas, svarsto lietuvių dalyvavimą bendrojoje Amerikos politikos upėje per Respublikonų partiją. Jo straipsnį papildo Vytauto Vardžio, politikos studento-teoretiko diskusija, nušviečianti nepriklausomos tautinės politinio intereso grupės veikimo galimybes ir įtaką. Prie lietuvių ir tautinių grupių dalyvavimo JAV politikoje galvojame grįžti dar kartą viename iš netolimų galimai perijodiškai pasirodysiančių Į Laisvę numerių.

Lietuviai imigrantai ir jau čia, Amerikoje, gimę ir augę jų vaikai pradėjo kiek aktyviau reikštis J.A.V-bių politinėje veikloje šio šimtmečio pradžioje. Tiesa, lietuvių jau būta ir veikta šiame krašte 19-tojo šimtmečio antroje pusėje, bet politinei veiklai skirta labai maža dėmesio; antra, lietuvių imigrantų skaičius šiame krašte buvo tada dar gana mažas.

Iki 1932 metų lietuviai labiau reiškėsi Respublikonų partijoje. Kokios buvo svarbiausios šio lietuviško respublikoniškumo priežastys? Viena, Respublikonų partija krašte buvo labai populiari. Per 67 metų laikotarpį po civilinio karo (1865 — 1932) demokratai buvo laimėję tik ketveris prezidentinius rinkimus ir valdė tik 16 metų. Respublikonų partijos populiarumas krašte užkrėtė ir naujai atvykstančius lietuvius. Antra, įmonių vadovai, kuriose lietuviai dirbo, ir darbų prižiūrėtojai buvo beveik visi respublikonai. Lietuviai imigrantai sekė didele dalimi jų pėdomis. Pagaliau trečia, airiai, kurie grojo pirmaisiais smuikais to meto Demokratų partijoje, traktavo lietuvius gana blogai. Tas šiurkštus airių elgesys tolino lietuvius ir nuo partijos. Koks lietuvių procentas iki 1932 metų rinkimų priklausė respublikonams, tikslių davinių nėra. Žinoma tik, kad iki Franklino D. Roosevelto išrinkimo 1932 m. dauguma lietuvių balsavo už respublikonų kandidatus. Galima betgi prileisti, kad 1928 m. rinkimuose, kai demokratai nominavo kataliką Alfredą E. Smith, daug tautiečių balsavo už jį, nes lietuvių ir kartu Amerikos katalikų tarpe buvo pravesta stipri akcija palaikyti „savo žmogų."

Roosevelto valdymo laikais, betgi tautinių grupių dauguma persimetė į Demokratų pusę, taip kad jų parama pasidarė pagrindiniu politinės koalicijos

ramsčiu Rooseveltui perrinkti 1936 m. Padėtis stabilizavosi sekančiais — 1940 — rinkimų metais, kai Rooseveitas, laužydamas šimtmetinę politinę prezidentų tradiciją, trečiu kartu užsinorėjo būti išrinktas prezidentu. Nuo to laiko prasidėjo palaipsnis tautinių grupių (o kartu ir didžiųjų Amerikos miestų) „grįžimas" į respublikonų partiją. Šitai padarė galimom 1952 ir 1956 m. respublikonų pergales.

POKARIO PADĖTIS POLITIKOS LAIPTUOSE

Respublikonų partijos Centro Komiteto duomenimis, nuo 1952 m. lietuvių dauguma ir vėl balsuoja už respublikonų kandidatus. Tai pailiustruoja Čikagos pavyzdys. Kaip žinoma, Čikaga yra viena iš Demokratų tvirtovių Amerikoje. Suprantama tad, kad Čikagos lietuvių dauguma ilgesnį laiką buvo pakrypę tos partijos link. Respublikonų partijos Centro Komitetas studijavo 1948, 1952 ir 1952 ir 1956 metų rinkimus Chicagos miesto 59-toje apylinkėje, 13-tame rinkiminiame rajone, kuris žinomas kaip „Mažoji Lietuva" (Litlle Lithuania), ir rado įdomių tendencijų.

1948 metų rinkimuose —

Už Dewey 38%
Už Trumaną 62%

1952 metų rinkimuose —

Už Eisenhowerį 53%
Už Stevensoną 47%

1956 metų rinkimuose —

Už Eisenhowerį 66%
Už Stevensoną 34%

Spėjama, kad kituose miestuose, kur Demokratų partija taip stipriai nedominuoja, lietuvių, balsavusių už Eisenhowerį procentas ir 1952 ir 1956 metais buvęs žymiai didesnis nei studijuotoje Čikagos 59 apylinkėje (praktiškai, Marquette parke). Tą pačią tendenciją pailiustruoja ir 1958 m. kongresiniai rinkimai Pennsylvanijoje. Nors tie rinkimai ir buvo sėkmingi demokratams, respublikonas Hugh D. Scott, Jr., buvęs Atstovų Rūmų narys ir Respublikonų partijos nacionalinio Centro Komiteto pirmininkas, buvo išrinktas į JAV Senatą. Pagal Scott, maždaug 80% visų Pennsylvanijos lietuvių balsavo už jį.

Kodėl Amerikos lietuviams Respublikonų partija vėl darosi artimesnė? Pagrindinė priežastis gal glūdi įsitikinime, jog respublikonai yra labiau pajėgūs vesti kovai prieš komunizmą ir niekad nesusikompromitavo santykiuose su naminiais ar tarptautiniais komunistais. Atrodo taip pat, jog respublikonų finan-

EUROPOS LF BIČIULIŲ PASISAKYMAS DIENOS KLAUSIMAIS

Europos LF Bičiulių konferencija Koenigsteine V. Vokietijoje, 1959 m. rugpjūčio 27 - 29 d., prisiminusi 15 metų tremties sukaktį,

1. *lenkiasi* su didžiule pagarba prieš visus okupantų nužudytus ir ištremtus iš tėvynės Lietuvos piliečius dėl jų darbų lietuvių tautai bei dėl bendrųjų žmogaus teisių ir idealų;
2. *džiaugiasi* eile pozityvių darbų, atliktų tremtyje politikos ir kultūros srityse,
3. turėdama galvoj, kad *Vakarų pasaulio politika,* nors ir nepripažindama Europos tautų pavergimo, *yra pasukusi bendradarbiavimo su Sovietų Sąjunga kryptimi,* o pavergtoj Lietuvoj po Stalino mirties sovietinė politika nėra iš esmės pasikeitusi, *konferencija mano,* kad laisvųjų *lietuvių ryžtas* kovoti dėl Lietuvos laisvės *neturi susilpnėti;*
4. dėl to konferencija *yra įsitikinusi,* kad laisviesiems lietuviams *yra būtinai reikalingas bendras politinis organas,* sudarytas iš aktyvių politinių organizacijų ir pajėgus efektyviai remti kultūrinę veiklą; todėl konferencija prašo LFB Valdybą nesigailėti pastangų šitokiam organui susidaryti;
5. Kadangi tik per planingą kultūrinę veiklą tegalima išsiauginti naujų lietuviškų jėgų, konferencija pakartotinai *kviečia visus lietuvius burtis į Pasaulio Lietuvių Bendruomenę* bei į kitas lietuvių organizacijas, per jas ir pavieniui *remti lietuvių religijos, mokslo ir meno darbininkus* bei tas mokymo bei auklėjimo įstaigas, kurios yra vedamos lietuvių kalba;
6. Kviečia visus lietuvius *reaguoti dėl Lietuvos pavergimo dvidešimtmečio,* kurį sovietiniai okupantai ruošiasi triukšmingai minėti.

---

sinė politika lietuviams labiau priimtinesnė nei demokratų.

IŠKILESNĖS LIETUVIŠKOS FIGŪROS RESPUBLIKONŲ EILĖSE

Daugeliui asmenų dalyvavimas politinėje veikloje — įdomus savo laisvalaikio praleidimas, amerikietiškai tariant, malonus „hobby". Galima drąsiai tvirtinti, kad didelė dalis politinių partijų darbuotojų nė negalvoja kada nors užimti kokią nors valdžios vietą, o dirba tik

iš pasišventimo ir įsitikinimo, galvodami, kad jų partija, o ne kokia nors kita, gali daugiau duoti krašto gerovei.

Tačiau kiekvienos politinės partijos tikslas yra paimti krašto valdžią į savo rankas teisėtų rinkimų keliu ir įgyvendinti savo partijos siekius krašte. Partijos, parinkdamos kandidatus valdžios postams (krašto ar valstijų legislatūroms ar administracinėms vietoms), todėl elgiasi labai atsargiai ir stato kandidatams didelius reikalavimus.

Per Respublikonų partiją lietuviai jau yra bandę keletą kartų prasiskinti sau kelią į J.A.V. Kongresą. Pirmieji lietuvių respublikonų bandymai patekti į J. A. V-bių Kongreso Atstovų Rūmus buvo padaryti senesniais laikais John G. Jefferson iš Michigan valstijos ir adv. William J. Drake iš New Yorko steito. Jų bandymai buvo nesėkmingi; abu pralaimėjo. Neseniai, 1952 metų rinkimuose, adv. William J. Laukaitis iš Baltimore, Md., kandidatavo kaip Respublikonų Partijos, Maryland valstijos 7-tojo kongresinio distrikto kandidatas į J. A. V-bių Atstovų Rūmus. Pralaimėjo maždaug 3,000 balsų skirtumu. Iš lietuvių respublikonų, kurie paskutiniųjų dešimties metų bėgyje yra arčiausiai sukinėjęsi ar sukinėjasi prie Respublikonų Partijos centro viršūnių, paminėtini šie: amžinos atminties adv. Antanas Olis iš Čikagos, adv. William J. Laukaitis iš Baltimorės, Lietuvos konsulas adv. Anthony O. Shallna iš Bostono, William T. Kvetkas iš Wilwes-Barre, Penn. Antanas Olis ir Antanas Shallna yra lydėję prez. Dwight D. Eisenhower jo rinkiminių akcijų metu; Olis — Illinois valstijoje, gi Shallna — JAV Rytuose. Būti partijų suvažiavimuose delegatu ar lydėti prezidentinį kandidatą, jo rinkiminės akcijos metu yra vienas iš aukščiausių partinių atžymėjimų. Ta garbė tenka tik rinktiniams partijos darbuotojams. Adv. William J. Laukaitis už visą jo veiklą buvo atžymėtas 1957 metais, kai prez. Eisenhoweris jį paskyrė Baltimorės pašto viršininku. William T. Kvetkas, Lietuvių Rymo Katalikų Susivienijimo Amerikoje organizacijos generalinis sekretorius, jau eilę metų yra lietuvių respublikonų atstovas specialiame tautybių komitete prie Respublikonų Partijos Centro Komiteto. Partijos centro pareigūnai palaiko su juo nuolatinį kontaktą.

YRA JŲ IR DAUGIAU

Visa eilė lietuvių respublikonų, kurie nėra prie pačių viršūnių, tačiau partijoje yra daug dirbę praeityje ar šiuo metu

reiškiasi, pažymėtini arba išskirtinis - taip pat nemažas skaičius. Taip, pav., adv. Jos. P. Uvick iš Detroito, daug veiklos yra parodęs kiek senesniais laikais. Adv. Susanne P. Shallna (adv. A. O. Shallnos žmona) yra buvusi partijos delegatė vienoje prezidentinėje konvencijoje. Felicija Grendelytė (Phyllis Grendal), taip pat iš Bostono, šiuo metu yra Suffolk Country respublikonų organizacijos sekretorė. Adv. Anthony Kupka, yra vienas iš Plymouth Country, Mass., teisėjų. Joseph Maceina (Luzerne County) ir Joseph Machulski (Schuykil County), abu Pennsylvanijoj, labai aktyviai reiškiasi savo apskričių (county) partinėje veikloje. John Kimbark ir adv. Louis Kizas, abu iš Cicero, Ill., užima gana svarbias vietas tame mieste — pirmasis yra miesto nuosavybių apkainuotojas mokesčių reikalams, antrasis — vienas iš miesto teisėjų. Adv. Julius Smetona iš Clevelando dirba kaip vienas iš advokatų - egzaminatorių pramonės darbininkų nelaimingų atsitikimų apdraudos reikaluose.

KAIP RESPUBLIKONAI ORGANIZUOTI

Abiejų didžiųjų Amerikos partijų organizacinė struktūra yra labai panaši. Abi partijos turi po centrinį komitetą (*National Committee),* kuriam vadovauja prezidento ar prezidentinio kandidato skirtas pirmininkas.

Respublikonų centrinį komitetą sudaro po du atstovu iš kiekvienos valstijos. Gi valstijos, kuriose partija buvo gavusi rinkiminę daugumą, šalia tų dviejų dar turi teisę siųsti į Centro Komitetą ir valstijos respublikonų partijos pirmininką. Demokratų centriniam komitetui valstijų partijų pirmininkai nepriklauso.

Abiejų partijų visi postai yra neapmokami. Tai garbės tarnybos. Algas gauna tik centrinių komitetų pirmininkai — maždaug $25,000 metams. Dabartinis Demokratų partijos Centro Komiteto pirm. Paul. Butler algą ima, gi Respublikonų Centro Komiteto pirm. Thruston Morton (o taip pat ir prieš jį buvusieji Leonard Hall ir Meade Alcorn) jos atsisako. (Thruston Morton yra Amerikos senatorius iš Kentucky valstijos. *Red.).*

Politinis svoris abiejose partijose tačiau koncentruojasi į valstijų partijas, kurioms vadovauja valstijų centro komitetai. Partinis darbas ten yra vedamas kongresinių distriktų ir miestų apylinkių komitetų. Pats mažiausias (ir pats svarbiausias) yra rinkiminės apylinkės viene-

PASIRYŽIMO MINTYS

AMERIKOS IR KANADOS LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI susirinkę Dainavoje prie Spyglio ežero, Michigan valstijoje, 1959 m. rugp. 9 - 16 d. trečiajai Studijų Savaitei šūkiu „Į Dainavą — Į Lietuvą,"

PERGYVENO patirtį, kad lietuviškųjų klausimų svarstymas bičiuliškoj nuotaikoj iš tiesų dvasine prasme perkėlė Lietuvon;

ĮSISĄMONINO, kad Lietuva visų pirma yra ne kraštas, o tauta; kad todėl krašto palikimas nereiškia dar pačios Lietuvos palikimo, nes Lietuva gyva visur, kur ir mes gyvi;

IŠSIRYŠKINO, kad Lietuvos būties ar žūties likimas yra sprendžiamas visur, kur yra lietuvių: visų pirma pačiame krašte, bet ir tremty likusiųjų tarpe; kad kova dėl laisvos Lietuvos gali ilgai užtrukti ir kad toje kovoje daugumai vis labiau pavargstant, viltim vis labiau lieka ta aktyvi mažuma, kuri nepraranda Lietuva tikėjimo ir pačioj juodžiausioj tikrovėj;

SUVOKĖ, kad tautinės rezistencijos širdis yra kultūrinė kūryba; kad todėl lietuviškosios kultūros sąmonei nykstant sunyks ir visuomeninis pagrindas, reikalingas politinei laisvės kovai vesti; taip pat, kad kovai vykstant, kiekvienoje sieloje tautinis atsparumas esmiškai priklauso nuo žmogiškojo gilumo, nuo idealistinio nusistatymo, nuo lietuviškumo ugdymo; kad kiekvieno ryšys su tauta yra tiek gilus, kiek ir pats asmens žmogiškumas;

PASIRYŽO NEKAPITULIUOTI pilko pavargimo ir konformizmo bei oportunizmo pagundoms, norinčioms įkalbėti lietuviškosios veiklos beprasmiškumą;

NUSPRENDĖ vadovautis aukščiausiu tautiniam klausime autoritetu — lietuviškąja sąžine, o taip pat grįsti savo gyvenimą idealizmu, reikalaujančiu nebėgti nuo darbo; nutarė nepailstant domėtis visais kultūriniais laimėjimais, juos remti, ugdant lietuviškąjį pasireiškimą ir lietuvybę šeimoj ir visuomenėj; pasiryžo kurti lietuviškoje visuomenėje solidarumo ir tarpusavės pagarbos atmosferą.

SAVO PASIRYŽIMAMS TESĖTI semiame jėgos ir mūsų žuvusių bičiulių didvyriškumo pavyzdžių ir prašome Viešpaties palaimos mūsų darbui, skirtam savajai tautai, o per ją ir visai žmonijai lemtingų istorinių grumtynių amžiuje.

SVEIKINIMAS TĖVYNEI

EUROPOS LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI iš Belgijos, Italijos, Prancūzijos, Švedijos, Šveicarijos ir Vakarų Vokietijos drauge su Jungtinių Amerikos Valstybių LF Bičiulių atstovais, susirinkę į šeštąją Studijų Savaitę Koenigsteine 1959 metais rugpiūčio mėnesio 23 - 30 dienomis, siunčiame tėvynei ilgesingą sveikinimą.

APŽVELGĘ PER 15 METŲ NUEITĄJĮ KELIĄ, mes pakartojame iš naujo savo pasiryžimą laisvajame pasaulyje toliau liudyti Lietuvai padarytą didžiąją neteisybę, liudyti jos žmonių nepalaužiamą valią atgauti laisvę ir nepriklausomybę ir besąlygiškai to reikalauti.

PROTESTUODAMI prieš antrą kartą vykdomą sovietinę okupaciją, mes palikome gimtąjį kraštą.
PROTESTUODAMI prieš tęsiamą lietuvių tautos teisių mindžiojimą, visų pirma prieš paneigimą teisės laisvai ir nepriklausomai tvarkyti savo likimą, mes atsisakėme sugrįžti pavergton tėvynėn.

PROTESTUODAMI prieš tebevykdomas ir neatitaisytas lietuvių tautai skriaudas, mes ir toliau savo valia liekame tremtiniais.

SU GILIU SUSIRŪPINIMU stebime pavergtojo krašto sąlygas ir sielojamės, jog pastarųjų metų raida ne tik nevedė į Lietuvos okupacinio režimo pašalinimą, bet dargi tariamai jos sušvelninimo ženklai nebuvo tikri. Dabartinės sovietinių pavergėjų pastangos kraštą rusinti, stiprinti antireliginę veiklą, juodinti Lietuvos Laisvės Kovų karžygių atminimą bei šmeižti patriotus tiek pavergtajame krašte, tiek užsienyje savo tikslais ir priemonėm prilygsta gėdingam Stalino tironijos laikotarpiui ir pasmerktos tokiam pačiam žlugimui.

AKIVAIZDOJE LIETUVOS TEBESITĘSIANČIOS NELAIMĖS, kurios išraiška yra ir mūsų tremtiniškoji kelionė, mes ryžtamės ir toliau ta pačia lietuviškojo pasipriešinimo dvasia su tėvynėje ir toli nuo jos ribų esančiais broliais kovoti už žmogaus vertą žmogaus gyvenimą laisvoje tėvynėje ir visame pasaulyje.

tas, į kurį įeina tik keli šimtai balsuotojų. Šioms apylinkėms partijos skiria seniūnus *(precint)*.

Taigi, oficialių pareigūnų skaičius nei vienoje nei kitoje partijoje neprašoka keliolikos tūkstančių. Prisimenant, jog kiekvienuose rinkimuose dalyvauja tarp 60 iki arti 70 milijonų balsuotojų, tas keliolikos tūkstančių partijų oficialiųjų pareigūnų bei darbuotojų skaičius yra labai mažas ir prie geriausių norų negalėtų atlikti tinkamai darbo. Čia į talką ateina visa eilė ir vienoje ir kitoje partijoje didesnių ir mažesnių politinių organizacijų, klubų, vienetų ir pan. Kaip taisyklė, kiekviena valstija turi savo demokratų ir respublikonų organizacijas, apimančias visą valstiją ar jo dalį. Šį susiorganizavimą galima pailiustruoti Kalifornijos respublikonų pavyzdžiu.

PAGELBINĖS RESPUBLIKONŲ ORGANIZACIJOS

Visoje Kalifornijoje veikia trys didžiulės pagelbinės respublikonų organizacijos, turinčios savo skyrius miestuose, miesteliuose bei kaimuose: 1. *California Republican Assembly,* 2. *Young Republicans,* 3. *The Republican Women.* Paskutiniu metu prie pagrindinių respublikonų organizacijų pradedama priskirti ir *Republican Asscociates,* ir tautinių mažumų respublikonų organizacija —*California Republican All-American Nationality Council (CRANC).* Be šių pagrindinių organizacijų, yra šimtai įvairių įvairiausių respublikonų grupių, klubų bei vienetų, kurie daugiau ar mažiau talkininkauja partijai.

Visos šios organizacijos, grupės, klubai bei vienetai Jungtinėse Amerikos Valstybėse atgyja maždaug trejetą ar ketvertą mėnesių prieš rinkimus. Rinkimams praėjus visų tų grupių veikla nepaprastai sumažėja, ir visi vienetai, galima sakyti, apsnūsta iki sekančios rinkiminės akcijos. Paskutiniais metais ši padėtis kiek keičiasi: ir respublikonų ir demokratų visi vienetai stengiasi išlikti visą laiką aktyvūs, neimdami jokių „atostogų" po rinkimų.

Tarp šių organizacijų nėra ypatingai aktyvių lietuvių vienetų, išskyrus Kalifornijos lietuvius respublikonus. Tačiau beveik kiekvienoje didesnėje lietuvių bendruomenėje kiekvienos rinkiminės akcijos metu susidaro atskiri lietuvių respublikonų bei lietuvių demokratų vienetai partijų kandidatams remti. Rinkimams praėjus visi tokie vienetai ar komitetai išnyksta. Kelios didesnės lietuvių bendruomenės, kaip Chicago, Baltimore, Phila-

reuphia, Ciaddale (Pa.), Los Angeles, turi savo pastovius lietuvių respublikonų vienetus. Senesniais laikais lietuvių respublikonų vienetų būta žymiai daugiau. Tačiau lietuviai veikėjai miršta ar pasitraukia visiškai iš bet kokios veiklos, o jų vaikai, gimę ir augę Amerikoje, jei tik yra respublikonai, įsilieja į įvairias amerikiečių respublikonų organizacijas.

TAUTINĖS GRUPĖS IR LIETUVIAI RESPUBLIKONŲ ORGANIZACIJOJE

Tautinių mažumų veiklai koordinuoti Respublikonų partija prie Centro Komiteto turi specialius tautinių mažumų komitetus *(Nationalities Division of the Republican National Committee)*. Kiekviena tautybė turi po atstovą šiame specialiame komitete. Jau kuris laikas lietuviams respublikonams šiame komitete atstovauja William T. Kvetkas iš Wilkes-Barre, Penn., Lietuvių Rymo Katalikų Susivienijimo Amerikoje organizacijos generalinis sekretorius. Minėto komiteto pirmininku jau metų eilę yra amerikietis Albert B. Hermann. Komiteto nariai kartkartėmis posėdžiauja Washingtone ir nustato bendras veiklos gaires. Visos sugestijos ir rekomendacijos perduodamos valstijų partijos vadovybėms.

LEONARDAS VALIUKAS yra vienas iš Los Angeles County Republickan Assembly vicepirmininkų, Kalifornijos Respublikonų partijos Centro Komiteto narys, dalyvaująs respublikonų veikloj nuo 1955 m., Los Angeles suorganizavęs abu lietuviškus respublikonų vienetus. Į JAV atvyko 1949 m. Vokietijoje dirbo gimn. mokytoju, kurį laiką Žiburių red. nariu. Amerikoj baigė politinius mokslus (University of Southern California). 1952-55 m. dirbo Lietuvių Dienų vyr. red. padėjėju, Aktyvus at-kas, Lietuvos vytis, LF bičiulis, bendruomenininkas.

Jei kurioje nors valstijoje tautinės mažumos aktyviau reiškiasi Respublikonų partijos veikloje, tai tik dėka minėtų pareigūnų ir, žinoma, iniciatyvos, išplaukiančios iš pačių tautinių respublikonų tarpo.

Ypatingo dėmesio tautinėms mažumoms yra parodžiusi Kalifornijos respublikonų vadovybė (Mrs. Marjorie H. E. Benedict, Edward S. Shattuck — partijos Centro Komiteto nariai, ir George W. Milias, Kalifornijos respublikonų pirmininkas. Anot adv. Edward S. Shattuck, didelio

lietuvių bičiulio iš Los Angeles, jis esąs daugiau parašęs laiškų Centro Komitetui ir kalbėjęs daugiau Centro Valdybos posėdžiuose tautinių mažumų reikalu, negu visi kiti Centro Valdybos nariai kartu. Jo nuomone, didžiosios politinės partijos pamiršusios dvi amerikiečių grupes — tautines mažumas ir negrus. Respublikonų partija, anot Shattuck, yra pasitarnavusi ir vienai ir kitai grupei žymiai daugiau, negu kuri nors kita politinė partija; respublikonai galį žymiai daugiau ko duoti ir tautinėms mažumoms ir negrams.

KALIFORNIJOS LIETUVIŲ PAVYZDYS

1957 metų liepos mėn 29 d. minimo advokato (Pasadena, Calif.) buvo suorganizuota pastovi tautinių mažumų respublikonų organizacija Los Angeles mieste.

Didelio dėmesio tautinėms mažumoms Kalifornijoje yra taip pat parodžiusi seniausia ir įtakingiausia Kalifornijos respublikonų organizacija — California Republican Assembly. Los Angeles mieste jau veikia tos organizacijos devyni tautinių mažumų skyriai. Savo skyrius turi japonai, kiniečiai, meksikiečiai, vengrai, jugoslavai, lietuviai, sirijiečiai - libaniečiai, estai ir latviai.

Kalifornijos lietuviai turi porą respublikonų vienetų. Vienas jų vadinasi American - Lithuanian Republicans of California, suorganizuotas 1956 metų birželio mėn. 10 d. Antrasis yra Angeles County Republican Assembly, Lithuanian - American Unit, suformuotas 1957 metų gruodžio mėn. 15 d. Šiems vienetams priklauso gražus skaičius Kalifornijos lietuvių. Narių tarpe randami beveik visi žymesni šios valstijos lietuvių darbuotojai. Abu vienetai dėl savo puikios veiklos yra gavę gražių atsiliepimų iš visos Kalifornijos partijos pareigūnų. Lietuvių respublikonų suruoštame senatoriaus Thomas H. Kuchel pagerbime, įvykusiame 1958 metų spalio mėn. 25 d. Statler-Hilton viešbutyje, Los Angeles mieste, dalyvaujant kitų tautybių atstovams ir steito Partijos pareigūnams, Respublikonų Partijos Centro Komiteto narys Edward S. Shattuck savo kalboje pareiškė, kad Kalifornijos lietuviai esą geriausiai susiorganizavę ir esanti aktyviausia grupė iš visų kitų tautinių mažumų.

AR VERTA DALYVAUTI JAV PARTINĖJE VEIKLOJE?

Lietuviai kažkaip partinės veiklos nemėgsta. Nedalyvavimui amerikiečių partijose pateisinti paprastai ginamasi tri-

mis argumentais. Viena, tie, kurie nuo partinės veiklos bėga, sakosi bėgą, kadangi visi partiečiai esą melagiai ir sukčiai. Antra, skundžiamasi, jog politinėje veikloje esama daug kivirčų ir rietenų. Ir pagaliau, raminamasi, jog labiausia lietuvybei laimėti galima esą būnant „neutraliais" partijų atžvilgiu.

Šie pasiteisinimai nėra labai rimto pobūdžio. Pirma, partinė politika ir politikai nėra „moraliai supuvę". Vien tik iš savo patirties galiu teigti, kad savo kelių metų politinėje veikloje, kurios metu teko sutikti ir susibičiuliauti su eile federalinių valstijos legislatorių ir žymių Respublikonų Partijos darbuotojų nesu susidūręs nei su vienu sukčiumi, nei melagiu, nei dykaduoniu. Politinių partijų bei politinio gyvenimo veikloje yra žymiai daugiau nuoširdumo, teisingumo ir artimo reikalų supratimo negu kurioje nors kitoje srityj. Beliejantiems ašaras dėl partinių rietenų galima atsakyti, kad jų yra visur; kartais jų daugiau nepolitiniame nei politiniame gyvenime. Jokioj veikloj, iš kitos pusės, nebus šimtaprocentinio sutarimo. Visad rasis karštesnių ginčų bei vadinamų rietenų susirinkimuose ar posėdžiuose.

„Neutralistams" reikia nurodyti liaudies priežodį, jog dviem ponam netarnausi. Tikrai naivu galvoti ir sakyti, kad lietuviams esą tiksliau ir išmintingiau būti „neutraliems" amerikiečių politinių partijų atžvilgiu. Pagal „neutralistus", lietuviai galį balsuoti kaip kam patinka, bet jokiu būdu neturį įsijungti į politines grupes. Mat, iš rinkimus laimėjusios partijos lietuviai galį sulaukti daug priekaištų, kad jų tarpe esą ir priešingo politinio įsitikinimo žmonių. Reikia tačiau pasakyti, kad panašūs asmenys politinėje veikloje dažnai vadinami „politiniais beraščiais"

NEUTRALISTINIAI PILIEČIŲ KLUBAI

Šitokiu „neutralistų" prototipu reikia nurodyti beveik kiekvienoje vietovėje randamus „piliečių klubus". Dažniausiai tie klubai yra buvę suorganizuoti prieš kelioliką ar keliasdešimt metų. Tiems priklauso ir respublikonai ir demokratai. Tie neturi beveik jokių ryšių su Respublikonų ar Demokratų partijomis. Rinkiminių akcijų metu jie suruošia savo nariams po paskaitėlę vienu ar kitu aktualesniu politiniu klausimu, pakviečia į savo susirinkimus vienos ar kitos partijos kandidatą. Tuo „piliečių klubų" veikla ir apsiriboja. Nei vienos nei kitos partijų vadovybės bei kandidatai panašiems vienetams ypatingo dėme-

sio neskiria, nors partijų kandidatai ir lieka dėkingi, kad jiems sudaromos galimybės sueigose ar piknikuose pasiekti platesnes mases balsuotojų.

Kodėl lietuviai ir kitų tautinių mažumų žmonės organizavo tokius „piliečių klubus", o neformavo tiesiog respublikonų ar demokratų vienetų? Prieš keliasdešimt metų, kai tie lietuvių ar kitų tautybių piliečių klubai buvo organizuojami, politinės partijos bei jų vadovybės teskyrė maža dėmesio tautinėms mažumoms. Be abejo, piliečių klubų iniciatoriai neturėjo ryšių nei su Respublikonų nei su Demokratų partijų vietos vadovybėmis. Iniciatorių tarpe būta gana naivaus galvojimo: nesusirišti nei su viena nei su kita politine partija ir tuo pačiu išvengti savo nariams nepopuliarumo dėmės, partijai rinkimus pralaimėjus. Nepopuliarumo dėmės buvo išvengta, bet tie piliečių klubai ir jų nariai negalėjo prasimušti nė į vieną politinį postą, nes nei viena nei kita partija nelaikė taip vadinamų piliečių klubų narių „savo žmonėmis". Jei vienas ar kitas lietuvis buvo iškilęs ar šiuo metu yra aukštesniame poste, tai tik todėl, kad aiškiai pasisakė už vieną politinę partiją.

Partiniam veikimui reikia pozityvaus lietuvių nusistatymo ir apsisprendimo. Iš patyrimo žinau, jog tik tokiu keliu galima įgyti pažinčių ir ištikimų draugų Lietuvos ir lietuvių reikalui. Apsisprendęs partijos žmogus gali daug efektingiau kelti ir ginti bendruosius reikalus per „savus žmones" Washingtone. Tokiu dūdu eidamas, gali būti tikras, kad tikrai ko atsieksi. Iš „spaudimo per savus žmones" rezultatai būtų keletą ar net keliolika kartų geresni, negu kad ALT, Lietuvių Laisvės Komiteto ar VLIKo vadovybių lankymasis sostinėje. Jei labiau susidomėtumėm politine veikla, mūsų pozicijų sustiprėjimas Washingtone būtų ne svajonė, o tikrovė.

* * *

Už suteiktas informacijas ir medžiagą šiam straipsniui esu dėkingas šiems lietuviams ir amerikiečiams: **A. Lapinskui** ir **E. Bartkui** iš Chicagos; **J. Smetonai** iš Clevelando; Jos. **P. Uvick** iš Detroito; **Wm. T. Kvetkai** iš Wilkes-Barre, Penn.; ir panelei **Phyllis Grendal** iš Bostono; **Albert B. Hermann** (Executive Director, Republican National Committee) iš Washington, D. C.; **Edward S. Shattuck** (Republican National Committeeman) iš Los Angeles; **Robert L. Pierce** (Republican National Committeeman) iš Menomonie, Wisc.; **Lawrence B. Lindemer** (Chairman, State Central Committee) iš Lansing, Mich.; **Robert W. Matthews** (Chairman, State Central Committee) iš Indianapolio, Ind.; **Edwin H. May** (Chairman, State Central Committee) iš Hartfordo, Conn.; ir **Mrs. Robert O. Bonnell** (Republican National Committeewoman) iš Baltimores.

SOVIETŲ PRASILAUŽIMAS JAUNIMO FRONTE

Po antrojo pasaulinio karo pagal Kremliaus viešpačių planą buvo suorganizuota eilė tarptautinio pobūdžio draugijų su pažyminiu „pasaulinė" ar „pasaulio": pasaulinė profesinių sąjungų federacija, pasaulinė moterų sąjunga, pasaulinė demokratinio jaunimo federacija ir pn. Vadovaujamas vaidmuo visose tose organizacijose buvo numatytas kompartijai, atseit, Kremliui. Laisvasis pasaulis tą kompartijos taktiką ne iškart suvokė ir kurį laiką jai talkino. Kai kurie vadinami neutralistai dar ir po šiai dienai nepajėgia iš tų sovietinių pinklių išsikepurnėti. Tatai rodo ir septintojo jaunimo festivalio sveikintojai. Tarp jų, greta mandagių šeimininkų Austrijos kanclerio, vicekanclerio ir parlamento pirmininko, buvo ir Čilės parlamento pirmininkas, ir Bolivijos žemųjų rūmų pir-kas, ir New Dehli burmistras, ir Australijos darbo partijos centro komiteto narys, ir rašytojas P. Sartre...

Gal būt daugiausia sovietinėms užmačioms bus pasitarnavusi kompartijos rikiuojama pasaulinė demokratinio jaunimo federacija savo organizuojamais jaunimo pasauliniais festivaliais. Tuo būdu ji stengiasi į sovietinius vandenis patraukti pirmiausia neutralųjį Azijos, Afrikos, P. Amerikos jaunimą.

Buvusieji šeši tokie festivaliai vyko anoje geležinės uždangos pusėje (Prahoj, Budapešte, R. Berlyne, Bukarešte, Varšuvoj, Maskvoj). Juose ir dalyvių daugumą sudarydavo anos pusės jaunimas. Tatai pabrėždavo festivalių prokomunistiškumą ir trukdydavo jų poveikį neutraliajam jaunimui. Festivalio tariamajam neutralumui bei universalumui pademonstruoti septintasis festivalis buvo pasiryžta organizuoti šiapus geležinės uždangos. Jis įvyko **š. m. liepos 26 — rugpiūčio 4** dienomis Austrijos sostinėje **Vienoje.** Kur savo laiku Europos monarchinės viršūnės šauniai pokyliaudavo, susitelkė iš visų pasaulio kontinentų visokių rasių ir spalvų apie 18.000 jaunimo į prokomunistinį pasaulinį festivalį.

MOKSLAS IR CIRKAS FESTIVALY

Kokios plačios apimties jėgos buvo mobilizuotos šiam sovietų prasilaužimui laisvojo jaunimo fronte, galima orientuotis iš festivalio programos ir jai vykdyti priemonių. **Parodoms, koncertams, filmams, posėdžiams, šokiams, baliams buvo išnuomotos 27 didžiausios ir gražiausios Vienos salės, 21 estrada atvirame ore, 7 sporto halės ir aikštės, 5 kinai, 1 cirko patalpos. Programoje buvo numatyta 9 masinės demonstracijos, 9 parodos (skulptūros, tapybos, liaudies meno, taikomojo meno, foto meno, filatelijos, vaikų darbų, dvi UNESCO), 84 koncertai ir pasirodymai salėse ir 60 koncertų ir pasirodymų atvirame ore, 13 lėlių teatro vaidinimų, 39 filmo seansai, 35 filmo varžybų seansai, 71 sporto varžybos (krepšinis, tinklinis, futbolas, stalo tenisas, lengvoji atletika, dviračių lenktynės, šachmatai, imtynės), 106 meno varžybos (dainininkų, chorų, styginių instrumentų, pučiamųjų instrumentų, piano, džazo, išraiškos šokio, liaudie šokių, liaudies muzikos), 90 posėdžių** (tarpdelegacinių, statybininkų, metalistų, chemikų, mokytojų, muzikų, chorvedžių, foto mėgėjų, filatelistų, esperantininkų, sportininkų), **37 studentų posėdžiai ir vadinami seminarai** (temos: studentų ir jų organizacijų vaidmuo visuomenėje, jaunas filmų artistas ir šių dienų pasaulis; sintetinės medžiagos ir jų vaidmuo; mokslas ir žmoniškumas; gamta ir žmogus; atomo energija šiandien ir rytoj; augštojo mokslo sudemokratinimo reforma; ko-

loninių tautų ūkinės, politinės, kultūrinės problemos ir studentai), **10 ekskursijų, 5 cirko seansai,** buv. nacių KZ Mauthausene aplankymas. Iš viso buvo suplanuoti **569 įvairūs pastatymai ir pasirodymai.** Vien Sov. S-gos delegacijoj iš 800 asmenų buvo 400 menininkų ir 125 sportininkai. Tarp jų Leningrado baletas, Maskvos simfoninis orkestras ir eilė sovietinių meno ir sporto įžymybių. Be to, satelitinių kraštų geriausios meno ir sporto jėgos ir laisvojo pasaulio delegacijų pasirodymai ir kai kurie specialiai angažuoti laisvojo pasaulio meno ir sporto ansambliai. Austrų spaudos teigimu, į festivalio masines demonstracijas įsijungti buvę įsakyta visiems Vienos ir apylinkių austrams komunistams ir komunizmo bendrakeleiviams. Be to, festivalio žiūrovams patirštinti buvę iš provincijos dar specialiai į Vieną sutraukta daugiau kaip 7,000 „saviškių". Eventualiems kompartijos linijai priešiškiems pasireiškimams sutramdyti pasitelkta dar iš sovietų okupacijos Austrijoje laikų pagarsėję raudonieji smogikai. Festivalio dalyviams iš laisvojo pasaulio nuteikti buvo vartojama gausi įvairiakalbė liuksusinės išorės spausdintoji informacija. Technikiniai prietaisai, pvz., prožektoriai, atsigabenti iš Maskvos. Žodžiu, festivalio pasirengimai visais atžvilgiais buvo didelio masto ir kruopštūs iki smulkmenų. **Festivalio kaštai, austrų duomenimis — apie 4,5 mil. dolerių.** Bet ką reiškia Sov. Sąjungai ir jos viešpataujamiems kraštams keli milijonai dolerių sovietiniam reikalui šaltojo karo sąlygomis!

AUSTRŲ JAUNIMO SUGESTIJOS

Šiai sovietinio pasaulio didingai demonstracijai laisvojo pasaulio jaunimui prosovietiškai nuteikti jo paties aplinkoje laisvasis pasaulis priešpriešiais beveik jokios savo programos neorganizavo, išskyrus pačių austrų privačią iniciatyvą. (Buvo ir amerikiečių ir britų, kad ir nelabai efektingos iniciatyvos. **Red.).** Atsiliepdamas į festivalio rengėjų kvietimą dalyvauti, Austrijos socialiistinis jaunimas dar 1958 m. pradžioje savo atvirame laiške rengėjams, be kita ko, dėstė:

„Austrijos socialistinis jaunimas remia pasaulio jaunimo tarptautinių susitikimų idėją ir palaiko visas pastangas naujo karo grėsmei pašalinti. Tačiau jis yra įsitikinęs, kad tokiam tikslui nėra tinkama priemonė propagandinė programa vieno politinio bloko naudai... Austrijos socialistinis jaunimas visai sutinka, kad reikalinga jaunimo tarptautinė demonstracija, kuri tvirtai pareikštų tikruosius pasaulio jaunų žmonių reikalavimus, tarp kurių pareikalautų įvykdyti ir šiuos:

„Taika ir įtampos atleidimas bendru simultaniniu ir visišku nusiginklavimu;

„Tarptautinė nusiginklavimo kontrolė, atominių bandymų nutraukimas;

„Parama tautų suvereninėms teisėms ir pasipriešinimas ūkiniam ir politiniam kolonizmui;

„Laisvė tautoms, velkančioms fašistinę ar komunistinę diktatūrą;

„Solidarumas Vengrijos ir Alžyro jaunimo, taip pat visų kraštų, dėl savo nepriklausomybės kovojančių, jaunimo laisvės kovai;

„Politinė veiklos laisvė visiems žmonėms ir visoms demokratinėms partijoms;

„Laisvė visiems žmonėms nuo nepriteklių ir priespaudos;

„Laisvė politiniams kaliniams; laisvė organizuoti profesines sąjungas, nepriklausomas nuo vyriausybės ar darbdavių tiek liaudies demokratijų kraštuose, tiek kolonijose;

„Laisvė keistis laikraščiais ir knygomis;

„Pasipriešinimas bet kuriai laikraščių, knygų, filmų, radijo cenzūravimo formai;

„Pašalinimas visų jaunimo judėjimo teisinių ir administracinių suvaržymų;

„Teisė visų kraštų jaunimui steigti demokratines savo organizacijas;

„Visų jaunų žmonių geras profesinis parengimas ir aprūpinimas darbu;

„Visų kraštų jaunimo švietimo laisvė."

AUSTRŲ SIŪLYMAI ATMETAMI

Festivalio rengėjai tas austrų socia-

listinio jaunimo sugestijas atmetė. Tada **austrų socialistinis, krikščioniškasis ir liberalinis jaunimas, taip pat skautai ir Vienos studentija sutarė bendromis jėgomis megsti ryšius su festivalio dalyviais ir sovietinę tikrovę jiems rodyti tokią, kokia ji yra**. Tam reikalui šalia festivalio rengėjų :plakatų „Už taiką ir draugystę" atsirado tokio pat formato plakatai su šūkiu: **Už taiką ir draugystę — taip! Už komunizmą — NE!"** Tam reikalui festivalio metu veikė keliolika informacijos punktų (Vienos spaudos teigimu — 15), kurie festivalio delegatus informavo ne tik gyvu žodžiu, bet ir aprūpino juos kišeninio formato „Doctor Živago", „Naujoji Klasė" ir įvairiais kitais leidiniais įvairiomis kalbomis. Tam reikalui buvo organizuojamos festivalio delegatų ekskursijos į Austrijos — Vengrijos pasienį pamatyt tikrąją „geležinę uždangą" su apsaugos bokštais ir keliom eilėm spygliuotų vielų užtvaromis, taip pat į Wiener Neustadt pamatyt buv. gestapo — vėliau sovietų saugumo policijos paveldėtą kalėjimą, austrų paverstą savotišku muziejum, liudijančiu abiejų tų sistemų artimumą. Tam reikalui liepos 29 įvyko viešos diskusijos, tema „Kova prieš kolonizmą Azijoje ir Afrikoje". Pagrindiniai kalbėtojai buvo iš Indijos ir Burmos. Liepos 31 įvyko Vengrijos sukilimo minėjimas ir rugpiūčio 2 — tremtinių diena. Kalbėtojai atvyko iš Alžyro, Tibeto, Vengrijos. Menininkų rūmuose įvyko Austrijos jaunimo paroda. Žinomajam E. Fitzgerald vadovaujant, rugpiūčio 1 ir 2 d. d. įvyko 4 muzikos koncertai. Festivalio masinių demonstracijų metu viršum Vienos pakildavo lėktuvai, vilkdami šūkius „Atminkite Vengriją! Atminkite Tibetą". Pačių kai kurių britų delegatų bandymas vienoj masinėj demonstracijoj nešti plakatą „Atminkite Tibetą" raudonųjų smogikų buvo tuoj pat likviduotas. Rodos, ta proga teko kiek nukentėti ir vienam Amerikos lietuviui. Iš 13 Vienos dienraščių festivalio metu 12 apie jį tylėjo.

FESTIVALIO BALANSAS

Dėl pačios festivalio eigos yra dvi skirtingos nuomonės. Rengėjai ir jų simpatikai tvirtina buvus didelį festivalio pasisekimą. Atvirkščiai, visa austrų demokratinė spauda konstatuoja festivalį savo uždavinio neatlikus.

Be abejojimo, visokių festivalio "artistų" keliolika tūkstančių, plus keliasdešimt tūkstančių Austrijos komunistų ir komunizmo bendrakeleivių, plus moderni propagandos technika ir kompartijos meistriškumas propagandiniams efektams sukelti festivalio aplinkoje negalėjo nebūt čia stipriau, čia silpniau pajusta. Bet vien tuo seikėti festivalio rezultatas būtų paviršutiniška, nes tai tik fasadinis šonas. Ogi nevisi festivalio šonai vienodi. Būta ir nepasisekimų.

Pirmiausia, nepasisekė demonstruoti festivalio neutralumas ir visuotinumas. Jo prokomunistinis sektantizmas ir priklausomybė nuo Kremliaus buvo visuotinai akivaizdi.

Antra, Afrikos, Azijos, P. Amerikos jaunimo neutralieji atstovai turėjo progą ant sovietinio ir laisvojo pasaulių ribos komunistinio ir laisvojo jaunimo nuomonių ir veiksmų susikryžiavimuose visai konkrečiai patirti tų dviejų pasaulių siekimų, metodų, priemonių skirtumus. Jei festivalio pirmomis dienomis nedaug kam iš delegatų rūpėjo pamatyt „geležinę uždangą" realybėje, tai festivalio antroj pusėj tam susidomėjimui patenkinti prireikė 12 erdvių autobusų.

Trečia, laisvajam jaunimui negalėjo nekristi akysna ta griežta jaunimo iš anapus izoliacija, kad privačiai nebendrautų su laisvuoju jaunimu. Festivaliui vykstant anoj pusėj, tokios problemos nebuvo.

Ketvirta, nors ir kaip kacetiškai izoliuojamas, sovietinio pasaulio jaunimas vistiek turėjo progų matyti Vienos krautuvių prekylangius, patirti įvairių dalykų kainas ir stebėti bendrą gyvenimo lygį.

Austrų spauda (po festivalio) konstatavo tokius būdingus festivalio eigai reiškinius:

Festivalio atidaryme buvę laukta dalyvausiant apie 100.000. Vienos polici-

jos duomenimis, faktiškai dalyvavę apie 45.000.

Buvę jaučiama publikos stoka festivalio programoje. Kai kurie programos punktai dėl to buvo visai išleisti. Kai kurie pakeisti. „Pasaulinė žemės ūkio jaunimo šventė" buvo numatyta Kremse, programoje dalyvaujant keletui didžiųjų delegacijų. Faktiškai ta šventė buvus perkelta į Vienos priemiestį **Kaisermuehlen** ir publikos susirinkę apie 400 iš vietos fabrikų darbininkų, nuo 40 iki 60 metų amžiaus „jaunimo". Geriausių komandų futbolo žaidynėse Vienos stadijone testebėjo apie 8.000 žiūrovų. (Stadijone telpa 90.000). Maskvos radijo orkestro aukšto meninio lygmens koncerte Musikverein didžiojoj salėj tedalyvavę 210 klausytojų.

Raudonosios Kinijos delegatui kalbant studentų seminare apie Formozos priklausomybę Kinijos žemynui, plojimai buvę gausūs, bet jo teisinimą Kinijos agresijos Tibete palydėjusi absoliuti tyla.

Festivalio ekskursija į **Mauthauseną** pagerbti nacių aukas ten radusi vainikus su įrašais nacių-sovietų teroro aukoms ir atitinkamose vietose šalia „Hackenkreuzo" ir kūjo bei pjautuvo ženklus.

Suvedant festivalio balansą, susidaro įspūdis, kad **septintuoju jaunimo festivaliu sovietų prasilaužimas laisvojo jaunimo fronte į sovietinius vandenis patraukti neutralųjį jaunimą bus bumerangu pataikęs patiems rengėjams.** Gal dėl to ir festivalio šeimininkai — Austrijos komunistai buvo isteriškai pikti.

Antra vertus, festivalis parodė, kad, nepaisant sovietų materialinių išteklių didingai programai, nepaisant komunistinės drausmės, **laisvės sąlygomis sovietų propagandinės užmačios,** atsitrenkę į jaunimo tautinį ryžtą, energiją bei išradingumą, ir į patriotinės visuomenės bei spaudos tautinį solidarumą, **subliūkšta, savo tikslo nepasiekę.** Bet tai tik laisvojo pasaulio defenzyva. Kada gi laisvasis pasaulis pereis ofenzyvon? Kada gi bus laisvojo jaunimo pasaulinis festivalis?

OKUPUOTOS LIETUVOS ATSTOVAI FESTIVALY

Nors sovietinė propaganda, kur jai naudinga, pabrėžia vadinamų sovietinių respublikų tariamą suverenumą, tarptautiniame bendravime tas respublikinis suverenumas visai užgniaužiamas. Ir Vienos festivalyje vadinamos LTSR delegacijos nebuvo, bet tik **Sov. Sąjungos delegacija su 80% rusų dalyvių.** Tos delegacijos iškilmingame koncerte tik antroj daly gavo progos pasirodyti šalia rusų dar ukrainiečiai, uzbekai, **lietuviai,** baškyrai, gruzinai. **Lietuvių sekstetas liaudies instrumentų meninėse varžybose laimėjo aukso medalį.**

Septynis lietuvius programos dalyvius „globojo" ne tik jų vadovas, bei Kalvarijos rajonų „komsomolo" sekretorius **V. Morkūnas** su Vilniaus miesto ir Kybartų, bei Kalvarijos rajonų „komsomolo' 'sekretoriais **(A. Česnavičium, L. Šnipu,J. Grigučiu),** bet ir tokie „turistai" kaip Lietuvos „komsomolo" sekretorius J. Petkevičius, rašytojų sekretorius J. Marcinkevičius, dailininkų sekretorius K. Bagdonas, Komjaunimo Tiesos redaktorius **A. Laurinčiukas.**

Vienoje susitiko du lietuviai, du žurnalistai. Vienas su foto aparatu, kitas su sputniko ženkleliu atlape. Tremtinis Vyt. Valaitis ir KOMJAUNIMO TIESOS redaktorius A. Laurinčiukas. Išsikalba apie kapitalistinį ūkį, deportacijas, vengrų sukilimą, kolchozus, lotyniško raidyno panaikinimą Lietuvoje. Komjaunuolis redaktorius dementuoja sovietų kėslus įvesti „graždanką" ir net pažada tai pakartoti KOMJAUNIMO TIESOJE. Pažadą išpildo rugpiūčio 25 numeryje, nors ir labai subjektyviai.

Prie besikalbančių prieina italaitė. Norėtų su lietuviu Laurinčiuku pasikeisti ženkleliais. Laurinčiukas atliekamų neturi. Pasiūlo monetų. Lietuviškų monetų, — su sąmojum patikslina Vyt. Valaitis.

VT. VT.

MRP DE GAULLE RESPUBLIKOJE

Prancūzijos demokratija, de Gaulle ateinant į valdžią, išgyveno sunkią krizę. Ketvirtosios respublikos demokratija buvo per daug statiška, konstitucijos numatytas jos evoliucijavimo būdas buvo per daug nelankstus. Nors de Gaulle į valdžią atėjimas formaliai ir nebuvo **coup d'etat** ir susidariusi krizė pagaliau buvo įveikta demokratinėmis priemonėmis, betgi tame sprendime negalima paneigti ir Prancūzijos kariuomenės vaidmens. Kariuomenės įsikišimas į demokratinių institucijų procedūrą ypač skaudžiai palietė MRP (Mouvement Republicais Populaire). Faktiškai de Gaulle atėjimas į valdžią išstūmė iš ministerio pirmininko krėslo MRP pirmininką P. Pflimlin.

BIDAULT REVOLIUCIJA

Antra vertus, jei dėl paties de Gaulle demokratinio nusistatymo turbūt ir MRP neabejoja, tai dėl susitelkusių de Gaulle užnugaryje jėgų demokratiškumo didelis klaustukas yra ne tik MRP. Dėl to, de Gaulle atsistojus prie Prancūzijos vairo, MRP tuojau pat suskato persirikiuoti ir užimti naujai padėčiai pritaikytas pozicijas. Tam reikalui MRP Centro Biuras sukvietė MRP Centro Komiteto pilnatį. 1958. 6. 14. susirinkęs Centro Komitetas betgi atsidūrė prieš įvykusį nemalonų faktą pačiose MRP eilėse. Vienas iš MRP steigėjų ir garbės pirmininkų, taip pat Centro Komiteto narys, G. Bidault, prieš susirenkant komitetui posėdžio, 1958. 6. 13. paskelbė steigiąs Prancūzijos krikščionių demokratų partiją. Kaip parlamentinės MRP frakcijos spaudos reikalų vedėjas J. Parini pastebi, tatai atsitiko ne dėl MRP vadų asmeninio rungtyniavimosi, bet dėl nuomonių nesutaikomo skilimo de Gaulle į valdžią atvedusios Alžyro revoliucijos klausimu. Po gegužės 13 įvykių G. Bidault Alžyro klausimu rado bendrą pagrindą su Alžyro revoliucijos dvasiniu tėvu J. Soustelle, dešiniuoju radikalu A. Morice ir ūkininkų partijos gen. sekretorium R. Duchet. Tuo tarpu MRP Centro Komitete vyravo visai priešingos nuotaikos. Komitetas birželio 15 deklaravo, kad MRP pasiryžęs siekti bendradarbiavimo ir pasiruošęs priimti kiekvieną jo galimybę tarp grupių ar asmenų, išpažįstančių politinę, ūkinę, socialinę demokratiją, kurios išlaikymas tebesąs MRP raison d'etre. Dar daugiau. Toks bendradarbiavimas, anot MRP pareiškimo, turėtų siekti „užkardyti kelią tiems partiečiams, kurie pasisako už jėga primestą (atseit, kariuomenės spaudimu) vyriausybę." Šis MRP Centro Komiteto pasisakymas buvo tolygus Bidault iš MRP pašalinimui.

MRP 5-TOS RESPUBLIKOS RINKIMUOSE

Į de Gaulle arba penktosios respublikos pirmuosius parlamento rinkimus 1958 lapkrityje MRP išėjo atsirėmę daugiausia Prancūzijos krikščioniškomis profesinėmis sąjungomis ir surinko 11% balsų ir 63 mandatus iš 533. O G. Bidault pastangos išeiti į rinkimus bendru frontu su Soustelle, Morice, Duchet nepavyko. Nors pats Bidault ir buvo išrinktas, bet jo krikščionys demokratai balsuotojų nepatraukė

Ketvirtosios respublikos statinės demokratijos sukeltoji santvarkos krizė, o ypač MRP skilimas paskatino krikščionių darbininkų, pirmiausia krikščioniškojo darbo jaunimo veikėjus 1959. 1. 18 sudaryti Laik. Komitetą Demokratinėms Jėgoms Telkti. Komiteto tikslas — sukurti naujo tipo politinę organizaciją, atstovaujančią visoms krašto gyvosioms jėgoms, kad tuo būdu, pastaraisiais metais įvykęs, politikos divorsas nuo kitų tautos gyvenimo aspektų būtų likviduotas. Komitetas atsišaukė į visas Prancūzijos politines grupes, bet jo pagrindinis taikinys buvo MRP. Netrukus po to (sausio 31 — vasario 1) įvykęs MRP nepaprastas kongresas, nors Demo-

kratinėms Jėgoms Telkti Komiteto iniciatyvą palankiai priėmė, galutinio sprendimo dėl alternatyvos, ar MRP įsilieja į Dem. Jėgoms Telkti Komiteto kuriamą naują politinę organizaciją, ar tik pats naujai persirikiuoja, — nepadarė. Kongresas taip pat sutiko su MRP gen. sekretorium M. R. Simonnet, kad MRP nebūtų tikslinga Italijos ar Vokietijos pavyzdžiu steigti kirkščionių demokratų partiją, lygiai nebūt tikslinga Britanijos pavyzdžiu steigti darbo partiją, pirmuoju atveju MRP jungiantis su dešiniųjų ūkininkų partijomis, antruoju — su socialistais.

LIETUVIŲ FRONTO PAŽIŪRA Į MRP

Šio proga pravartu prisiminti, kaip LF sutiko MRP debiutą. Tai buvo 1945 renkant ketvirtosios respublikos konstituantą. Tada greta didžiųjų socialistų ir komunistų (152 atstovai) partijų lygiomis iškilo ir MRP (151 atstovas), organiškai ir gaivališkai išaugęs iš Prancūzijos rezistencijos prieš okupaciją. Prancūzų rezistencija ėjo trimis srovėmis: komunistine, socialistine ir krikščioniškai revoliucine.

„Visiškai naujai susiformavo trečioji (krikščioniškoji) srovė", — rašė J. Būtėnas **Mažajame Židiny** (1945, Nr. 2). — „Tai jaunų žmonių ir naujų idėjų tvarinys. Didžioji dalis jos intelektualinių galvų ir vadovaujančių asmenybių dar nebuvo pasireiškusios politiniame Prancūzijos gyvenime. Tie vyrai, kurie stovi MRP priešakyje... prieš trečiosios respublikos saulėlydį buvo jauni akademikai... Tie vyrai, okupacijos metu, aktingai dalyvaudami įvairiuose rezistencijos sambūriuose, susimetė krūvon, atsiminė senąją akademinę bičiulystę ir apsisprendė nuo seno brandintas savo socialines bei politines koncepcijas perkelti į politinę programą... MRP yra revoliucinis sąjūdis. MRP revoliucija skelbia galutinį ryšių nutraukimą su visais tais praeities veiksniais, kurie yra arba mirę, arba turi mirti... Nelauktas MRP laimėjimas Prancūzijoje liudija, kad šita naujoji revoliucija yra atitikusi tautos troškimų ir lūkesčių pulsą."

Nors ketvirtojoj respublikoj MRP vaidino žymų vaidmenį ir savo socialine programa daug pasiekė, tačiau ne nuo MRP parėjusi statiškoji ketvirtosios respublikos demokratija sukėlė krizę ir pačiame MRP. Savo metu vienas iš MRP lyderių, Marc Sangier, savo kovos ir darbo bičiulius graudeno: „Svarbiausias dalykas yra žinoti, ar mes turime pakankamai dinamizmo ir valios, ar mūsų dvasia pakankamai tauri, preciziška ir užkariaujanti, kad galėtume savo norus ir viltis perkelti į savo tautos mases". Jei tikrai šios MRP savybės tebėra gyvos, iš savo vidaus krizės MRP išeis sustiprėjusi.

● **ELI dešimtmetis.** Lietuvių Fronto Bičiulių įsteigta ir išlaikoma ELI (Europos Lietuvių Informacija) rudenį paminėjo 10 metų sukaktį. ELI veikla prasidėjo 1949 metai. Pirmųjų bendradarbių tarpe randame V. Brazaitienės, J. Būtėno, prof. J. Brazaičio, dr. J. Griniaus, prof. Z. Ivinskio, kun. prof. St. Ylos, kun. dr. A. Šidlausko ir V. Vaitiekūno vardus. ELI tikslas — organizuotu būdu rašyti straipsnius, rinkti žinias iš Lietuvos, Vakarų Europos ir jas pateikti lietuvių spaudai įvairiuose laisvojo pasaulio kraštuose. ELI veikla buvo nutrūkusi 1951 m. dėl tuometinės redakcijos ir administracijos emigracijos. ELI vėl atgaivinta 1954 m. Europos Lietuvių Fronto Bičiulių konferencijoje Ludwigshafene prie Bodeno ežero. Atgaivintoji ELI per paskutiniuosius penkerius metus lietuvių spaudai išsiuntinėjo 450 straipsnių - straipsnelių. Atgaivintoje ELI bendradarbiavo ar bendradarbiauja kun. A. Bunga, muz. M. Budriūnas, dr. K. Čeginskas, kun. J. Dėdinas, A. Grinienė, dr. J. Grinius, kun. D. Kenstavičius, kun. Br. Lubinas, J. Medušauskas, M. Musteikis, P. Narutis, V. Natkus, O Obolėnas, L. Prapuolenis, J. Uleckas ir N. N. ELI vadovauja M. Musteikis.

KULTŪRINIS GYVENIMAS PAVERGTOJE LIETUVOJE

Jau trečius metus iš eilės stebime kultūrinį gyvenimą pavergtoje Lietuvoje pasinaudodami sovietiškais šaltiniais — Lietuvoje išeinančiais mėnesiniu žurnalu **Pergale** ir savaitraščiu **Literatūra ir Menas.** 1956 m. (žiūr. **Į Laisvę Nr. 14),** „naujiems vėjams" papūtus, kultūrinis gyvenimas pavergtam krašte teikė vilčių — rodė tendencijos sustiprėti lietuviškai - tautine prasme. 1957 m. (žiūr. **Į Laisvę, Nr. 16-17)** tos viltys daugeliu atvejų nepasitvirtino. 1958 metais, atrodo, lietuviškai-tautinė kultūrinė veikla krašte ne tik kad nesustiprėjo, bet pasistengta ją užgniaužti dar labiau, kaip iki šiol. Apie tai dar padarysime kelias pastabas straipsnio pabaigoje, o čia štai patys kultūrinio gyvenimo faktai per 1958 metus.

DRAMOS TEATRAI

Vilniaus Valst. Akademinis Dramos Teatras per 1958 metus pastatė 7 naujus veikalus: F. Šilerio 4 v. 6 pav. tragediją „Marija Stiuart", čekų dramaturgo P. Kohouto dramą „Šitokia meilė", E. Ranneto 3 v. dramą „Sūnus paklydėlis", italo Eduardo de Filipo pjesę „Melo ilgos kojos", Vyt. Rimkevičiaus (romano „Studentai" autoriaus) pjesę „Vandens lelija", kur vaizduojama pokario metais vykusi „arši klasių kova" (Lit. ir Menas Nr. 44), A. Gudaičio-Guzevičiaus dramą „Nematomasis ginklas" apie 1940 metų įvykius, vaizduojančius „paskutinės buržuazijos siautėjimo dienas" (**Lit. ir M. Nr. 51**), ir vaidinimą vaikams — Anos Brigaderės latvių liaudies pasakų motyvais sukurtą 7 pav. pjesę „Nykštukas".

Kauno Muzikinis Dramos Teatras pastatė 6 naujus veikalus: J. Marcinkevičiaus 3 v. dramatinę poemą „Dvidešimtas pavasaris", M. Musogorskio operą „Soročinų mūgė", Šekspyro komediją „Vindzoro kūmutės", D. Kabalevskio 3 v. operetę „Pavasaris dainuoja", anglų dramaturgo John Galsworthy pjesę „Sidabrinė dėžutė" ir V. Baumilo sukurtą operą „Paskenduolė" (pagal A. Vienuolio apsakymą. Libretistais buvo I. Mikšytė ir P. Keidošius.

Kauno Jaunojo Žiūrovo Teatras pastatė 5 veikalus: E. Mieželaičio „Broliškos poemos" inscenizaciją, J. Baltušio dramą „Gieda gaideliai", K. Kubilinsko 5 v. pjesę — pasaką „Strakaliukas ir Makaliukas", Rubinšteino 3 v. dramatinę kompoziciją pagal Main Rido nuotykių romaną „Raitelis be galvos" ir V. Kino romano „Anoje pusėje" inscenizaciją, pavadintą „Kai širdis liepsnoja" apie komjaunimo žygius pilietinio karo metu.

Šiaulių dramos teatras pastatė 5 naujus veikalus: R. Mikalauskaitės ir J. Šeinio dramą „Puodžiūnkiemis", inscenizuotą pagal to paties vardo A. Vienuolio romaną, Eduardo de Filipo dramą „Filumena Marturano", E. Remarko dramą „Paskutinis sustojimas", V. Rozovo pjesę jaunimui „Džiaugsmo bejieškant" ir to paties Rozovo pjesę „Amžinai gyvi".

Panevėžio dramos teatras pastatė 5 naujus veikalus: Švarco 3 v. pasaką - komediją „Paprastas stebuklas", H. Ibseno veikalą „Heda Gabler", V. Liubimovos 4 v. 5 pav. pjesę „Jausmų ugdymas", A. Milerio „Komivojažieriaus mirtis", A. Fainbliumo ir V. Vabalienės pjesę „Naujas rytas eina".

Klaipėdos dramos teatras davė 3 naujus pastatymus: suomių rašytojos Hellos Vuolijoki 4 v. dramą „Akmeninė gūžta", jugoslavų dramaturgo J. Vonovičiaus dramą „Vasarvidžio au-

dra" ir B. Gorbatovo pjesę „Tėvų jaunystė".

Marijampolės dramos teatras patiekė naujus veikalus: Lope de Vega 3 v. komediją „Šuo ant šieno", D. Ščeglovo 4 v. dramą „Pūga' 'ir naujai įkurtame lėlių teatre N. Gerneto 3 v. pasaką vaikams „Stebuklingasis Aladino žibintas".

Vilniuje įsteigtas **lėlių teatras,** kuriame spalio mėn. įvyko pagal S. Neries poemą įscenizuotos B. Lukošiaus „Eglės žalčių karalienės" premjera.

KITI TEATRŲ VEIKLOS ĮVYKIAI

Nuo balandžio 23 iki gegužės 6 d. Vilniuje ir Kaune vyko varžybos atrinkti geriausiems pastatymams vadinamam Pabaltijo teatriniam pavasariui. Dalyvavo visi Lietuvos teatrai, parodydami po du veikalus. Varžybose pirmą vietą laimėjo Kauno Muzikinis dramos teatras su J. Marcinkevičiaus „Dvidešimtas pavasaris" ir V. Višnevskio „Raitelių pirmoji". Vėliau su šiais veikalais Kauno Muzikinis dramos teatras dalyvavo Estijoje rengtose Pabaltijo teatrinio pavasario varžybose drauge su latviais, estais ir gudais. Varžybas tačiau laimėjo estai.

Vasaros metu visi Lietuvos teatrai gastroliavo kituose didesniuose Lietuvos miestuose.

OPEROS - BALETAI

Valst. Akademinis Operos ir Baleto Teatras Vilniuje balandžio 27 pastatė naują lietuvišką operą „Vaiva". Muziko kompozitoriaus V. Klovos. Libretą pagal V. Krėvės „Perkūną", Vaivą ir Straublį" parašė J. Gustaitis, žymiai pakeisdamas pagrindinę padavimo idėją.

Tas pats teatras pastatė ir vieną naują 3 v. 9 pav. B. Bitavo baletą „Dvylika mėnesių".

Teatro kolektyvas rugpiūčio mėn. buvo išvykęs gastrolėms į Leningradą. Per mėnesį laiko Leningrade pastatė lietuviškas operas „Pilėnai" ir „Vaiva", ir baletus „Audronė" ir „Ant marių kranto". Be to, operas „Kunigaikštis Igoris", „Otelo", „Traviata", „Bohema" ir „Sevilijos kirpėjas"; baletus — „Don Kichotas", „Žizel" ir „Peras Giuntas". Kai kurie spektakliai buvo transliuojami per Leningrado televiziją. Gastroliavo dideliu pasisekimu ir kritikų buvo gerai įvertinti.

MUZIKINIS GYVENIMAS — KONCERTAI

Beveik visas muzikinis gyvenimas koncentruojasi Vilniuje. Kituose miestuose aukštesnio lygio muzikinė veikla beveik neegzistuoja. Štai **Vilniaus muzikinis gyvenimas** chronologine tvarka:

Sausio mėn. koncertavo Maskvos Didžiojo teatro dainininkas M. Reizenas.

Sausio 29 Valst. Filharmonijoje įvykusiame simfoniniame koncerte pirmą kartą buvo atliktas naujas kompozitoriaus E. Balsio kūrinys „Koncertas smuikui su orkestru Nr. 2." Koncerto solo partiją atliko smuikininkas A. Livontas, Radijo orkestrui dirigavo A. Klenickis.

Vasario 29 Valst. filharmonijoje įvyko Vilniaus tarpsąjunginio klubo vyrų choro, diriguojamo J. Vanago, koncertas.

Jauno kompozitoriaus J. Bašinsko kūrinys — oratorija „Ąžuolas" (žodžiai P. Gaulės) buvo išpildytas vasario 19 d. simfoninės muzikos koncerte. Atliko Valst. filharmonijos choras ir Radijo orkestras. Dirigavo B. Dvarionas. Drauge buvo atlikta ir Čaikovskio 5-toji simfonija.

Tą pat mėn. Valst. filharmonijos choras, vadovaujamas K. Kavecko, su solistais ir Radijo simfoniniu orkestru išpildė A. Klenickio naują kūrinį — oratoriją „Į Laimę". Drauge buvo išpildyta ir Bethoveno Šeštoji simfonija.

Vasario 23 d. koncertavo estų kamerinis ansamblis su solistais.

Lietuvos Kompozitorių Valdybos plenume buvo iškeltas J. Švedo sukurtas pirmasis lietuvių muzikos istorijoje koncertas kanklėms ir liaudies instrumentų orkestrui.

Kovo mėn. koncertavo pianistas Vladimiras Aškenazi.

Balandžio 2 koncertavo Maskvos kamerinis orkestras, vadovaujamas R. Baršajaus.

J. Gruodžio 10 metų mirties sukakčiai paminėti buvo surengti du jo kūrinių koncertai: Valst. konservatorijos choro, diriguojamo docento A. Budriūno, ir Valst. filh. orkesero, diriguojamo B. Dvariono.

Balandžio 13 Valst. filharmonijos orkestras, diriguojamas prof. B. Dvariono atliko Liszto simfoniją „Faustas", be to, Mozarto ir Čaikovskio kūrinius.

Balandžio 16 simfoninio koncerto programą sudarė F. Mendelsono Ketvirtoji simfonija, J. Sibelijaus — koncertas smuikui su orkestru ir J. Masne uvertiūra „Fedra". Dirigavo A. Klenickis.

Balandžio 27 įvyko Valst. filharmonijos simfoninio orkestro koncertas, kuriame buvo išpildyti Prokofjevo ir Liszto kūriniai.

Gegužės 7 įvyko Valst. filharmonijos orkestro, diriguojamo prof. B. Dvariono, simfoninis koncertas, skirtas Brahmso kūriniams.

Gegužės 25 Valst. filharmonijoje įvykusiame koncerte, kuriuo buvo uždarytas simfoninių koncertų sezonas, koncertavo sovietų pianistas N. Štarkmanas, išpildęs eilę Bethoveno, Šopeno, Čaikovskio ir kitų kompozitorių kūrinių.

Rugpiūčio mėn. Valst. filharmonijoje koncertavo pagarsėjęs Voronežo valst. rusų liaudies choras.

Rugsėjo mėn. Valst. filharmonijos orkestras išpildė Čaikovskio koncertą smuikui. Smuiku grojo sovietų smuikininkas V. Klimovas, diriguojant B. Dvarionui.

Spalio 6 Maskvos konservatorijos auklėtinis, jaunas pianistas Igoris Žukovas davė rečitalį - koncertą fortepijonui, išpildydamas Bacho, Bethoveno, Rachmaninovo, Skriabino, Liszto, Šopeno ir kitų kūrinius.

Spalių mėn. Vilniuje koncertavo žymus estų moterų choras.

Spalių mėn. koncertavo violončelistas D. Šafranas, atlikdamas Valentino, Brahmso, Debussy, Šostakovičiaus sonatas ir kitus kūrinius.

Spalių mėn. buvo suruošti du lietuvių kompozitorių koncertai, kuriuose Valst. filharmonija išpildė J. Juzeliūno, J. Gruodžio, St. Vainiūno, B. Dvariono, P. Tamuliūno ir J. Pakalnio simfoninius ir kitokius kūrinius.

Lapkričio 2 suruoštame simfoniniame koncerte buvo išpildyti kūriniai jauniausiųjų lietuvių kompozitorių: V. Paltanavičiaus, A. Rekašiaus, J. Bašinsko, V. Paketurio.

Lapkričio mėn. įvyko dar šie koncertai: pianisto E. Miausorovo koncertas, kuriame buvo išpildyti Bethoveno, Mocarto, Šostakovičiaus, Prokofjevo ir Šumano kai kurie kūriniai; gruzinų smuikininkas Marine Jašvili koncertas, kuriame išpildyti Bethoveno, Brucho, Šosono, Čaikovskio, Mocarto kūriniai; dviejų rusų — M. Šachino ir M. Komisarovo vargonų muzikos koncertas; Moldavijos liaudies muzikos orkestras „Flueraš" su solistais davė koncertą, išpildydami moldavų liaudies muziką ir dainas; Valst. filharmonijos styginis kvartetas viename koncerte atliko įvairių epochų kompozitorių kūrinius; vienas simfoninis koncertas, kuriame buvo išpildyta Mocarto, Franko, Skriabino ir Ravelio kūriniai.

Gruodžio 1 Vilniaus Valst. dailės muzėjuje tapybos, skulptūros ir grafikos darbų parodos atidarymo metu buvo suruoštas koncertas, kurio programą išpildė Valst. choras ir Filharmonijos kvartetas.

Gruodžio mėn. įvyko „ataskaitinis" Valst. choro koncertas. Diriguojant K. Kaveckui, choras atliko rusų ir Vakarų klasikų lietuvių ir sovietinių kompozitorių kūrinius. Taip pat buvo padainuotos dainos, kurių autoriai laimėjo premijas St. Šimkaus vardo konkurse. Koncerto metu buvo įteikti laureatų diplomai dainų ir tekstų autoriams — kompozitoriams E. Balsiui, K. Kaveckui, A. Budriūnui, poetams J. Marcinkevičiui ir K. Kubilinskui.

Paskutiniąją gruodžio mėn. savaitę Vilniuje įvyko 2 koncertai: 1. Armenijos muzikui M. Maluchinui diriguojant, simfoniniame koncerte buvo išpildyti Hendelio Pasakalija, Haydno simfonija Nr. 88 ir Armenijos kompozitorių kūriniai.

Gruodžio 27 Vilniuje koncertavo žy-

.nusis sovietų smuikininkas D. Oistrachas.

Kaune 1958 m. vasarą susikūrė estradinis orkestras, kuriam vadovauja Juozas Tiškus.

Klaipėdoje gegužės 7 įvyko kompozitoriaus B. Dvariono autorinis koncertas, kurį išpildė, dalyvaujant autoriui, Valst. filharmonijos solistai ir vietos menininkai.

Lapkričio mėn. Klaipėdoje davė koncertą Liepojos muzikos mokyklos dėstytojai, išpildydami latvių, Vakarų klasikų ir rusų kūrinius.

Šiauliuose vasaros metu Valst. filharmonija suruošė du simfoninius koncertus, kuriuose buvo atlikti Čaikovskio, Liszto, Vagnerio ir populiarūs B. Dvariono kūriniai. Tik klausytojų koncertuose buvę „palyginti mažai" **(Literatūra ir Menas, Nr. 27).**

Balandžio mėn. į Lenkiją kelioms savaitėms gastroliuoti buvo išvykę eilė Vilniaus filharmonijos menininkų ir operos bei baleto artistų drauge su kanklių ansambliu. Koncertuodami, jie aplankė Varšuvą, Vroclavą, Krokuvą, Košaliną ir kt. miestus.

Vasaros metu Valst. dainų ir šokių liaudies ansamblis, ved. J. Švedo, gastroliavo 24-riuose Rumunijos miestuose, duodami 26 koncertus.

PARODOS

Žiemos metu **Kauno** M. K. Čiurlionio dailės muziejuje veikė Kazio Šimonio darbų paroda.

Vasario mėn. **Vilniuje** vyko 2 parodos: „Šiuolaikinė Argentinos grafika" ir „Šiuolaikinė meksikiečių graviūra".

Pavergtos Lietuvos grafikų paroda, maždaug su 300 darbų, buvo suruošta Minske.

Vilniuje, Kaune ir Šiauliuose pavasarėjant vyko kilnojamoji dailininkų iš- Rusijos, Ukrainos, Pabaltijo ir kitų kraštų tapybos, skulptūros ir grafikos paroda. Iš viso buvo išstatyta apie 200 darbų.

Balandžio 8 Vilniuje buvo suruošta Rimto Kalpoko kūrinių paroda, skirta dailininko 50 m. amžiaus sukakčiai paminėti. Parodoje buvo išstatyta apie 250 tapybos kūrinių, iliustracijų. Tokios pat R. Kalpoko parodos buvo suruoštos ir Kaune bei Šiauliuose.

Vilniaus Valst. Dailės muzėjuje liepos mėn. buvo atidaryta dailininkų E. Jurkūnienės, L. Katino, L. Kazoko, V. Palio, J. Vilučio ir M. Gurevičiaus darbų paroda, skirta jų 50-tosioms gimimo metinėms paminėti. Parodoje buvo išstayta apie 400 darbų.

Vilniaus Valst. Dailės muzėjuje vyko Albrechto Diurerio 430 metų mirties sukakčiai paminėti paroda, kur buvo išstatyta apie 60 A. Diurerio raižinių ir piešinių.

Vilniaus Valst. Dailės muziejuje buvo suruošta ir 16 - 19 amžių taikomosios dailės paroda, kur buvo išstatyti gobelenai, kilimai, šilko audiniai, krištalo, stiklo, metalo, keramikos ir kiti dirbiniai.

Rugsėjo 24 **Rygoje** buvo atidaryta Lietuvos, Latvijos ir Estijos sovietinės skulptūros paroda, kurioje buvo išstatyta apie 100 lietuvių skulptorių atrinktų darbų.

Rudenį Vilniaus Valst. Dailės muzėjuje vyko 1906 — 1940 metų laikotarpio lietuvių dailininkų kūrinių paroda, kurioje buvo išstatyti M. K. Čiurlionio, K. Šklėriaus, P. Kalpoko, A. Jeroševičiaus, J. Mackevičiaus, V. Didžioko, K. Šimonio, V. Eidukevičiaus, grafikės M. Katiliūtės, skulptorių J. Zikaro, P. Rimšos, M. Menčinsko ir kitų darbai.

Gruodžio 1 Vilniuje buvo atidaryta paroda tapybos, skulptūros ir grafikos darbų sukurtų 1955 — 1957 m. laikotarpy.

Klaipėdoje gruodžio mėn, vyko Klaipėdos ir apylinkių liaudies meno kūrinių — tapybos darbų, mezginių, drožinių ir kt. paroda.

KINO FILMAI

1958 metais pavergtos Lietuvos kino studija pastatė du filmu „Neringa" ir „Žydrasis horizontas". „Neringa" yra kultūrinis filmas, kuriame vaizduojama Kuršių Neringa — smėlio kopos, pušynai, Kuršių Marios ir visas Neringos gamtovaizdis. Filme drauge pasakojama Neringos ir jos gyventojų istorija.

Filmas „Žydrasis horizontas" skirtas jaunimui. Jame vaizduojami nuotykiai trijų neklaužadų vaikų, iškeliavusių ieškoti laimės.

SUKAKTYS

Režisieriaus K. Juršio 60 m. amžiaus ir 40 metų sceninio darbo sukaktį paminėjo **Literatūra ir Menas,** Nr. 8.

Dail. R. Kalpoko 50 m. amžiaus sukaktis paminėta spaudoje ir jo darbų parodomis.

Komp. J. Gruodžio 10 metų mirties sukaktis paminėta dviem koncertais su specialia minėjimo programa ir spaudoje.

Spaudoje paminėtos šios sukaktys: 50 metų amžiaus sukaktis kompozitoriaus J. Švedo, rašytojo Juliaus Būtėno, rašytojo - vertėjo A. Baužos, dramos teatro artistės E. Grikevičiūtės ir muziko - pedagogo J. Narvido; 60 m. sukatys muzikės - pedagogės S. Matijošaitienės, ir dail. J. Buračo; 70 m. sukaktis dail. J. Janulio.

Operos režisieriaus Antano Zaukos 60 m. gimimo sukaktį paminėjo spauda ir Valst. operos ir baleto teatras, ta proga pastatydamas operą „Pikų dama".

Spaudoje paminėta dramos teatro artisto Aleks. Kupsto 60 m. amžiaus ir 40 m. sceninio darbo sukaktis; dail. J. Šileikos 75 m. amžiaus sukaktis.

Artisto - režisieriaus Petro Kubertavičiaus sceninės veiklos sukaktis paminėta spaudoje ir Jaunojo žiūrovo teatre, kur jis yra režisieriumi.

V. Kudirkos 100 metų gimimo sukaktis plačiai paminėta spaudoje ir Lietuvių kalbos ir literatūros instituto mokslinėje konferencijoje.

MĖGĖJŲ ŽYMESNĖS KULTŪRINĖS APRAIŠKOS

Gegužės 3 Vilniaus Valst. filharmonijoje Vilniaus Universiteto studentų liaudies dainų ir šokių ansamblis suruošė jubiliejinį — 500-tąjį koncertą, kurio metu buvo suteiktas šiam ansambliui garbės vardas.

Gegužės 24 - 26 dienomis Vilniuje vyko jaunimo saviveiklininkų dainų šventė.

Birželio mėn. Vilniaus Kraštotyros muziejuje buvo atidaryta dailininkų - saviveiklininkų paroda, kurioje buvo išstatyti audiniai, mezginiai, tapyba, grafika, medžio drožiniai ir kt.

KITI ĮVYKIAI

Liepos mėn. už „įžymiausius literatūros ir meno kūrinius" 1958 metų valstybinės premijos po 25.000 rublių paskirtos: V. Mykolaičiui-Putinui už romano „Sukilėliai", I-mą tomą, I. Simonaitytei už romano „Vilius Karalius" I ir II tomus ir J. Kedainiui už skulptūrinę figūrą „Kolūkio arklininkas".

1958 metais Kultūros ministerija įsteigė metines vardines premijas už geriausius kūrinius meno saviveiklos repertuarui. Iš tokių premijų paminėtinos yra už liaudies šokius. 1958 m. už šokius meno saviveiklai apdovanoti: J. Lingys — I-ma premija už choreografinius pastatymus „Trys mergelės" ir „Meškiukai", E. Morkūnienė — II-ra premija už šokius „Pliauškutis" ir „Suktinis Jonkelis", ir R. Tamutis — III-čia premija už šokį „Aruodėlis".

Birželio mėn. buvo išleista trečioji Valst. Konservatorijos teatrinio fakulteto naujai paruoštų artistų laida.

Rugpiūčio mėn. sovietinės Lietuvos rašytojai lankėsi Gudijoje, užmegzdami artimesnius ryšius su gudų rašytojais ir susipažindami su jų grožine literatūra. Rugsėjo mėn. vieną savaitę tuo pačiu tikslu Lietuvoje viešėjo gudų rašytojai.

Lapkričio mėn. pabaigoje Vilniuje vyko Lietuvos architektų suvažiavimas.

Rašytojos Sofijos Čiurlionienės-Kymantaitės mirtis (mirė 1958. XII. 1.) buvo plačiai paminėta spaudoje, dailininkų suvažiavime ir kt.

Dail. Dobužinskio mirtį užsienyje paminėjo **Literatūra ir Menas,** Nr. 2.

Gruodžio 2 - 4 dienomis Vilniuje vyko Lietuvos dailininkų suvažiavimas,

kuriame buvo aptartos ir dailininkų kūrybos problemos.

KNYGOS

1958 metais abi svarbiausios — pagrindinės knygų leidyklos (Valst. grožinės literatūros leidykla ir Valst. politinės ir mokslinės literatūros) išleido viso apie 350 knygų (priskaitant ir brošiūras ar kalendorius). Iš jų vertingesnės, turinčios ryšio su lietuvių kultūra, yra šios knygos:

1. Lietuvių literatūros istorija. II tomas. Vyr. red. K. Korsakas.
2. Iš lietuvių kultūros istorijos. Red. kolegija: P. Kulikauskas, A. Vyšniauskaitė ir J. Žiugžda.
3. Lietuvių liaudies menas. Senovės lietuvių papuošalai. I kn.
4. P. Galaunė. Lietuvių liaudies menas. Medžio dirbiniai. II kn.
5. Sutartinės daugiabalsės lietuvių liaudies dainos.. I tomas. Paruošė Z. Slaviūnas.
6. Dulaitienė (Glemžaitė) Elvyra. Kupiškėnų senovė. Etnografija ir tautosaka.
7. Patarlės ir priežodžiai. 479 psl.
8. Rėza, L. Lietuvių liaudies dainos.
9. S. M. Slavočinskis. Giesmės (1646). Fotografuotas leidimas. Paruošė J. Lebedys.
10. Būga, K. Rinktiniai raštai. I t. 656 p.
11. A. Matutis ir V. Stanionis. Dainava. Albumas.
12. Maironis. Pavasario balsai. Eilėraščių rinkinys.
13. Vienažindis, A. Ilgu, ilgu man ant svieto. Eilėraščiai.
14. V. Krėvė, Raganius.
15. Simonaitytė, I. Raštai. III tomas. Pikčiurnienė. Romanas.
16. Simonaitytė, I. Raštai. IV tomas. Vilius Karalius. Romanas. I dalis.
17. K. Kubilinskas. Buvo, buvo, kaip nebuvo. Sueiliuotos septynios lietuvių liaudies pasakos vaikams.
18. Švedas, J. Anoj pusėj Nemunėlio. Liaudies dainos chorams.
19. Šniukas, D. Ežerų vilnimis po Rytų Lietuvą. Su ilustr.
20. Žilevičius,L. Birštonas ir jo apylinkės. Su ilustr.
21. Mickevičius, A. Vėlinės.

Vertingesni, galimi paminėti vertimai iš svetimų kalbų yra šie:

1. F. Šileris. Vilius Telis.
2. Lagerloef, Selma. Sakmė apie Gostą Berlingą.
3. Tolstojus, L. Ana Karenina. I tomas.
4. Tolstojus, L. Kreicerio sonata.
5. Londonas, Džekas. Rytas aušta.
6. Floberas, Gustavas. Ponia Bovari.
7. Dikensas, Č. Dombis ir sūnus. I tomas.
8. Dikensas, Č. Dombis ir sūnus II tomas.
9. Vernas, Žiulis. Dvidešimt tūkstančių mylių po vandeniu.
10. Fransas, Anatolis. Pingvinų sala.
11. Tūkstantis ir viena naktis. Arabų pasakos.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Pavergtos Lietuvos teatruose iki šiol ne tik kad nebuvo pastatyti 1956 metais žadėtieji veikalai, kaip Putino „Valdovas", Krėvės „Šarūnas" ir „Skirgaila", bet ir joks kitas veikalas, kuriame bent kiek atsispindėtų lietuviška tautinė dvasia. Dramos teatruose statomi tik tokie veikalai, kurie propaguoja sovietines idėjas. To neišvengia nė naujieji **lietuvių autorių dramos kūriniai.** Pastarieji **ne tik neiškelia lietuvių tautinės dvasios, bet daugelis jų stengiasi melagingai niekinti Lietuvos netolimą praeitį ir propaguoti bolševikines idėjas net labiau, kaip svetimieji.** Prie tokių veikalų priskirtini A. Gudaičio - Guzevičiaus „Nematomasis ginklas", E. Mieželaičio „Broliška poema" ir kiti. Statomi veikalai ir Vakarų pasaulio autorių, tačiau ir čia parenkami daugiausiai tokie kūriniai, kurie yra palankūs komunistinėms idėjoms, kurie vaizduoja tik „supuvusius Vakarus" ar „fašistų" kėslus prieš liaudį.

Atrodo, kiekvienas šiuo laiku Lietuvoje bent **mažiausias tautinės dvasios pasireiškimas priskiriamas „revizijonizmui".** Tą „revizijonizmą" Maskvos įsakymus vykdantieji suranda **net muzikoje.** 1958 m. kovo mėn. Vilniuje vyko pavergtos Lietuvos Kompozitorių

Klaidos yra nuolatiniai žmogiškosios prigimties palydovai, ir jokio komplikuotesnio darbo be klaidų veik neįmanoma atlikti. Ir vargu būtų pateisinama klaidomis kam nors badyti akis, jei klaidų padariniai bumerangu grįždami paliestų tik jų autorius. Tačiau esame priversti klaidas registruoti, kai jos ilgų metų darbą, investuotus kapitalus bei viltis priveda prie totalinio žlugimo ar kai neatitaisytos klaidos tampa pastovia kliūtimi kelyje į reikšmingų uždavinių sprendimą. Porą tokių lokalinės reikšmės ribas prašokusių klaidų yra padarę ir lietuviai prie Ramiojo vandenyno.

ŠV. KAZIMIERO PARAPIJA

Los Angeles **Šv. Kazimiero parapijos kūrimas ir perdidelis rėmimas,** neapdraudus jos lietuviškos ateities, **yra didžioji klaida ir kartu reikšminga pamoka viso pasaulio lietuvių kolonijoms.**

Kaip žinia, šv. Kazimiero parapiją, įveikęs didžiules kliūtis, 1941 m. įkūrė lietuvis kunigas Vincas Kudirka. Tuo metus išleista daug mažiau lituanistinių, turinčių ryšio su lietuvių kultūra knygų. **1957 metais išleistų knygų tarpe suradome vertų paminėti** (be vertimų) **viso 55 knygas** (žiūr. **Į Laisvę,** Nr. 16 - 17; **kai 1958 m. išleistųjų tarpe tesuradome vos apie 20 panašių knygų.** Tikriausia, ir čia yra pasėka kovos su „revizionizmu". Kartais tiesiog nesuprantama, kas sovietiniams Lietuvos valdovams užkliūva: štai 1958 m. sausio mėn. vykusiame „Respublikiniame literatūros ir meno darbuotojų aktyvo susirinkime" pavergtos Lietuvos švietimo ministeris J. Banaitis išreiškė nepasitenkinimą dėl išleidimo net tokios niekuo nekaltos knygos, kaip Br. Buivydaitės „Auksinis batelis" (žiūr. **Lit. ir Menas,** Nr. 3, 1958).

Kultūrinis gyvenimas krašte vyksta, tačiau jis kreipiamas ne lietuviškąjai sąmonei palaikyti, bet daugiausia jai smaugti; kultūrinės veiklos pagalba, pirmoj eilėj stengiamasi skiepyti krašte bolševikines idėjas, o per tai galutinai sugniuždyti ir lietuvišką tautinę sąmonę, nors iki šiol to atsiekti nepavyko. Be abejonės, labai daug lietuvių kultūrininkų pavergėjų užmačioms priešinasi, tačiau prieš Maskvos galybę jiems beveik neįmanoma atsispirti.

Tokia linkmė išryškėja stebint trijų pastarųjų metų kultūrinio gyvenimo raidą pavergtoje Lietuvoje. Mes tą gyvenimą stebėsime ir toliau, ir džiaugsimės, jei čia padarytos išvados negalios ateičiai.

---

sąjungos valdybos plenumas, kuriame valdybos sekretorius Edvardas Balsys taip pareiškė: **„Kompozitorių sąjungos svarbi pareiga — kovoti prieš revizionistines nuotaikas, reiškiančias kapituliaciją prieš buržuazinę ideologiją. Nereikia užmiršti, kad bet kokiomis mūsų klaidomis šioje darbo srityje stengiasi pasinaudoti lietuvių tautos priešai — buržuaziniai nacionalistai"** (Literatūra ir Menas, Nr. 11, 1958). E. Balsys reikalauja ir muzikus vaizduoti „šių dienų tikrovę"; Lietuvos praeities, kad ir tolimos vaizdavimas — jau „revizionizmas". Naujai atvykusieji iš Lietuvos tvirtina, kad choruose ir ansambliuose siaurinama lietuviškųjų liaudies kūrinių programa; turbūt ir čia įžiūrimas „revizionizmas".

Pavergtos Lietuvos dailininkų sąjungoje kovo 10 įvyko „atviras partinis susirinkimas" (**Lit. ir Menas,** Nr. 11, 1958), kuriame kalbėjęs Vytautas Jurkūnas pastebėjo, jog eilė dailininkų „nukrypo į peizažą ir natiurmortą" ir kad „pastebimas polinkis į praeities vaizdavimą". Be abejo, ir čia jau randamas „revizionizmas", ir pabrėžiama, jog **„pirmiausiai dailininkų dėmesys turi būti sukoncentruotas į nūdienę tematiką".** Aišku, tokiose sąlygose ir dailininkams neįmanoma savo kūriniais išreikšti lietuviška tautinė dvasia; telieka tik garbinti sovietizaciją (kurti pagal „nūdienę tematiką").

Labai liūdnas faktas, kad per 1958

rė prelatas Julius Maciejauskas. Pradžioje parapijos augimas buvo lėtas: trūko žmonių ir išteklių. 1949 m. pradėjus tremtiniams keltis iš Europos ir nemažam senesnės imigracijos lietuvių iš rytinių valstybių pasinešus Kalifornijon, Los Angeles lietuvių kolonija ėmė sparčiai augti. Kartu augo ir parapija, ne vien kaip religinis, bet kartu kaip tautinis - kultūrinis centras. Naujasis klebonas kun. J. Kučingis šią idėją sumaniai piršo, tad jos augimą rėmė ne vien tik tikintieji, bet ir šiaip platesnių pažiūrų indiferentai bei kitų religijų lietuviai. Labai atsargiu apskaičiavimu, iš lietuviškų kišenių via parapijos kasa per tą laiką nutekėjo virš ¼ milijono dolerių. Parapija turėjo naują moderniškai įrengtą bažnyčią su elektriniais vargonais, varpais ir varpeliais klapčiukams, salę su svetaine ir šiokiom tokiom patalpom lituanistinei mokyklai, šešių butų namus klebonijai, keturių butų namus seselėms ir dar porą mažesnių namelių. Rodos turėjo nemaža, ir buvo galima kiek atsikvėpti. Bet kur tau! Tuoj skelbiamas piniginis vajus parapijos naujai mokyklai statyti. Kadangi šių darbų iniciatoriai, reikia manyti, patys pastebėjo, jog užsibrėžti planai ir jų vykdymo tempas toli prašoksta kolonijos ekonominį pajėgumą, tai imta žvalgytis naujų finansinių rezervuarų. Ir jie surasti: panaikinamas parapijos tautinis statusas ir jai priskiriama teritorija. Naujieji parapijiečiai, su mažom išimtim, visi nelietuviai. Ir taip tautinis reikalas tapo paaukotas ant finansinių spekuliacijų aukuro.

KAIP REAGAVO LIETUVIŠKOJI VISUOMENĖ?

Nežiūrint, ar tai senosios ar naujosios imigracijos, veik visos gyvosios lietuviškos ląstelės parodė sveiką reakciją - pasipriešinimą nutautę lietuviai tikintieji nuėjo su „reformų" autoriais. Keisčiausią fenomeną sudarė kaikurie vad. „tautinėms organizacijoms" vadovaują asmenys, kurie parapijos nulietuvinimą pateisino ir gynė. Ir taip ilgus metus deklamuota tezė „tautybė pirmoje vietoje, religija antroje' 'tapo pakeista į „partinės ambicijos virš visko" principą.

Norint išvengti „kovos prieš religiją" argumento, šv. Kazimiero parapijos lietuviškom teisėm ginti komitetas buvo sudarytas vien iš vietos visų katalikiškų organizacijų pirmininkų. Į atskiras komisijas pakviesta kiti katalikiškų organizacijų žmonės. Derybos su parapijos klebonu ir Los Angeles arkivyskupu kardinolu McIntyre neatnešė jokių rezultatų.

UŽ LIETUVYBĘ, AR PRIEŠ?

Visame ginče galima išskirti teisinių ir moralinių argumentų susidūrimą.

Teisinė pusė: Los Angeles arkivyskupas pareiškė, kad šv. Kazimiero parapija nebuvo, nėra ir nebus tautinė. Parapijos klebonas tvirtina, kad steigiant šv. Kazimiero parapiją nebuvo sudaryta tautiniam statusui apsaugoti dokumentų. Gal būt, kad tokių dokumentų sudarymas sąmoningai ar nesąmoningai galėjo būti pamirštas, tačiau savo esme parapija iki š. m. gegužės mėnesio „reformų" buvo tautinė. Paminėkime bent trejetą faktų:

1. **Iki š. m. gegužės mėnesio šiai parapijai galėjo priklausyti tik lietuviai ir lietuvių kilmės amerikiečiai.**

2. **Šv. Tėvas, laimindamas naująją bažnyčią šventinimo proga savo telegramoje vadina ją „new Lithuanian parocial church".**

3. **Los Angeles vyskupijos oficiozas The Tidings, skelbdamas teritorinės šv. Kazimiero parapijos įkūrimą,** š. m. gegužės mėn. 29 d. nr-je **rašė: „Šv. Kazimiero bažnyčia... buvo įsteigta 1941 m. kaip tautinė lietuvių parapija"** (mūsų pabr.). Kitoje to paties laikraščio vietoje rašė: „Šv. Kazimiero parapija buvo įkurta a. a. prel. Juliaus Maciejausko lietuviams ir lietuvių kilmės vietos gyventojams. Daugumas šv. Kazimiero parapijos narių yra pabėgėliai nuo sovietų agresijos ir persekiojimų". Taigi nėra mažiausio abejojimo, kad parapija turėjo tautinį statusą, kuris parapijos klebono noru ir Los Angeles arkivyskupo dekretu buvo panaikintas. „Reformuotos" parapijos funkcijos lietuvių atžvilgiu, to paties **The**

Tidings oficialiu pranešimu, suredukuotos į aptarnavimo kategoriją. O aptarnavimas, kaip privilegija, kiekvienu momentu gali būti atšauktas, ypač iškilus nesusipratimams su parapijos ribose gyvenančia nelietuviška daugumą.

Moralinė pusė: kardinolas ir klebonas teigia, kad bažnyčios statomos ir parapijos kuriamos Dievo garbei ir Bažnyčios naudai, bet ne tautinių jausmų patenkinimui. Tada **kyla klausimas, kodėl per eilę metų buvo apeliuojama per lietuviškas širdis į lietuviškas pinigines žodžiais: „Aukokite, čia viskas yra ir bus jūsų..."** Iš kitos pusės, Amerikos katalikybės istorija yra įrodžiusi, kad teritorija nėra vienintelis pagrindas parapijoms išsilaikyti ir savo uždaviniams vykdyti. Šv. Kazimiero parapija buvo įsteigta lietuvio ir lietuviams, išaugo lietuviškų rankų, širdžių ir piniginių jungtinėmis pastangomis ir jos misija pirmoje eilėje buvo tarnauti tiems tikslams, kurie buvo skelbiami.

Šv. Kazimiero parapijos lietuviškom teisėm ginti komitetas visus savo žygius atsargiai planuoja ir palaipsniui vykdo. Byla šiuo metu iš vietos ordinariato jau perkelta į Vatikano delegatūrą Vašingtone. Ryšiai užmegzti ir su pačiu Vatikanu. Komiteto darbą sunkina dvi aplinkybės: parapijos klebonas iš katalikiškų organizacijų pirmininkų sudarytam komitetui stengiasi prisegti „Bažnyčios priešų" etiketę ir suskaldyti senosios ir naujosios imigracijos vienybę, iš kitos pusės, keli kolonijos partiniai veikėjai, žodžiu ir spaudoje bando diskredituoti komitetą, siekdami, kad, prelato M. Krupavičiaus terminu sakant, „amerikietiškų Kražių" kova mūsų būtų pralaimėta. Mat, tai atitinka jų partinių ir pasaulėžiūrinių vėjų kryptį. Juozas Viekšnys

LIETUVIŠKĄJĄ BENDRUOMENĘ UGDANT

Š. m. rugsėjo 5 rytą Sheraton-Cadillac viešbutyje Detroite užsiregistravo vienas aukštesniųjų Lietuvių Bendruomenės pareigūnų. Ši Kanosos registracija patvirtino LB organizacinio aparato pranašumą prieš galvines institucijas. Tą dieną minėtame viešbutyje prasidėjęs LB suvažiavimas buvo ištisa centro valdybos ir apylinkių gaivalingumo ir solidarumo demonstracija, kurios nepajėgė sudrumsti nė keli suskilusių likučių grumsteliai, iš už tvoros mesti į suvažiavusiųjų daržą. (Vienas tapo didelis, siekdamas įmanomo, kitas siekdamas amžino, bet tas, kuris siekė negalimo, tapo didžiausias už visus — rašė **Soeren Kierkegaard.** Opozicija: CV skatina siekti neįmanomo).

KOMPETENCIJOS

St. Barzduko centro valdyba kartu su lokaliniais vienetais — LB apylinkėmis ir apygardomis — turi pagrindo prisiskirti nuopelnus už 90% LB vardu atliekamų darbų. Toks įsitikinimas vyrauja ir viešojoje opinijoje. Ne be kitų kartėlio. 1957 metų LB tarybos sesijoje prezidiumo pirmininkas specialiu statuto komentaru užsigarantavo vyriausiojo LB reprezentanto titulą. Nedrąsus, bet nervingas tęsinys kalbų apie kompetencijas vyko ir 1959 tarybos sesijoje.

LB FUNKCIONIERIUS

Amerikoje įsikūrusios Bendruomenės augimo ir fermentavimosi procesas išugdė naują visuomeninį produktą — LB funkcionierių. Apylinkių ir apygardų teikiama auditorija funkcionierių nepatenkino. Detroito LB apylinkės pirmininko Vyt. Kutkaus 1957 mesta mintis Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seimą rinkti tiesioginiu būdu nepateisino nei jo vilčių, nei Bendruomenės interesų. Retai apylinkėse matomi žmonės atstovavę JAV lietuvius PLB seimą vargino ilgomis kalbomis apie kompetencijas bei LB esmę, kai tuo tarpu negausesni Kanados atstovai seimui davė toną.

Funkcionieriai šios platformos nelaimėjo, tačiau galėjo pasiguosti LB taryboje šalia 20 tiesioginiai rinktųjų

ir kelių CV narių gautomis 6 vietomis apygardų pirmininkams. Sekantis žingsnis buvo LB darbuotojų suvažiavimas Detroite. Taip pat Vyt. Kutkaus siūlytoji komplikuota LB rinkimų reforma priklauso jų pastangoms būti išgirstiems ir išklausytiems.

NEPRAŠYTOS PAREIGOS

Pagal pirmykštį LB sukirpimą ji skirta ir laisvinimo, ir kultūros, ir šalpos darbams. Tokia ji yra visur, išskyrus JAV. Kuriantis Bendruomenei JAV, laisvinimu rūpinosi ir politikoje reprezentavosi ALTas, užjūrinė šalpa priklausė BALFui, tad Bendruomenei beliko kultūros darbas. Plati ir mažiau populari sritis pajungė visas jėgas, tad Bendruomenės naujakuriams nebuvo nė noro, nė reikalo veržtis į kitus darbus. Aniedviems ji buvo ir likdavo lojali net tada, kai įsigyvenę kaimynai iš tradicinio šaltumo Bendruomenei pereidavo į jos puolimą (kai kurių ALTo vadų politika, kan. Končiaus majestotiškas dialogas dar prieš kelis metus su Vokietijos LB krašto valdyba ir Vasario 16 gimnazija). Paskutiniųjų metų nelemti įvykiai Amerikos Balse, Vatikane ir Lietuvos Laisvės komitete parodė vis didėjančią disproporciją tarp ALTo žygių Vašingtonan ir jų optimistiškų komunikatų.

Iš 40 į CV anketą iki rugsėjo pradžios atsakiusių apylinkių 19 ruošė Vasario 16 minėjimus. 1959 ALTo sostinėje Čikagoje įprastiniam rengėjui kapituliavus, LB apygarda suruošė birželio įvykių minėjimą ir demonstracijas prieš Chruščiovą. Detroite ši spontaniška tekmė, atnešanti Bendruomenei naujų darbų, buvo konstatuota plačiomis diskusijomis ir aprobuota rezoliucijoje.

LIETUVIŠKASIS DIALOGAS

1958 metai į CV atėjo jaunas vyras, vos prieš porą metų buvęs studentų sąjungos pirmininku. Du Detroite skaityti referatai parodė, kad Vyt. Kamantas nėra nei madinga CV puošmena, nei kompensacija už mandagias ir Bendruomenei palankias jaunimo suvažiavimų rezoliucijas. Kartų tęstinumas yra reta ir didelės paklausos prekė lietuviškose tremties organizacijose.

Vyt. Kamanto mestas — **Į jaunimą per jaunimą** — šūkis buvo viena naujovių, po kuria LB noriai padėjo savo antspaudą. Antrąją naujovę išprovokavo dar jaunesnis, neperseniai pradėjęs studijas A. Iljasevičius. Iš iškilmingo veikėjų žargono ruošiasi išnykti „lietuvybės išilaikymas" ir užleisti vietą ofenzyviniam „ugdymui". Iš Bendruomenės rezoliucijų jis jau išnyko.

KULTŪROS KOOPERATYVAS

1958 vasarą LB Kultūros Fondo pirmininkas J. Švedas gavo CV raštą, kuriame buvo išdėstytas planas, gavęs **kultūros kooperatyvo** vardą. Jis atsirado belaukiant lituanistinių mokslų ir meno vaisių iš KF rankų. Planas siūlė finansiniai realų prenumeratos būdą kasmet sutelkti po 10,000 dol. vertingų mokslo ir meno kūrinių išmetimui į lietuvišką ir tarptautinę rinką. Kultūros sfinksas tylėjo. 1959 vasarą kultūros kooperatyvo minčiai pritarė kuo ne visos apylinkės (J. Jasaičio anketa). Tai buvo staigmena skeptikams, kurie mano, kad Bendruomenėje kultūra populiari, kaip smuklėje teologija. Detroito suvažiavimas kultūros kooperatyvą rezoliucijos forma dar kartą pakišo mieguistam sfinksui prie nasrų.

FINANSŲ LABIRINTE

1955 pirmoji LB taryba patvirtino visai savajai kadencijai ir pratęsė Laikinojo Organizacinio komiteto sudarytą finansų komisiją. 1958 antroji taryba išrinko dar vieną organą finansų reikalams. Apšnekėję, kad abi šios institucijos nepakankamai veiksmingos, 1959 liepos 5 tarybos sesijos dalyviai nutarė sudaryti dar ekonominę tarybą. Kandidatai sunkiai randami. Detroito suvažiavime Čikagos apygardos p-kas J. Jasaitis paskelbė ultimatumą, kuris buvo priimtas ir paskelbtas rezoliucijose. Lapkričio 1 CV turės naujai iš-

KRIKŠČIONIS ŽMOGUS KOMUNIZMO AKIVAIZDOJE

ŠEŠTOJI ELFB STUDIJŲ SAVAITĖ

Šeštoji Europos Lietuvių Fronto Bičiulių studijų savaitė įvyko rugpiūčio 24 - 30 dienomis Koenigsteine, Vakarų Vokietijoj, Frankfurto apylinkėse. Ji rengta kartu su ateitininkais sendraugiais. Pradėta kun. A. Bernatonio malda Susitikimo Namuose. Atidarymo žodį tarė kun. D. Kenstavičius, iškeldamas studijų savaitės reikšmę ir jos rengėjams bei planuotojams didelę atsakomybę. Šios savaitės bendra tema „Krikščionis žmogus komunizmo akivaizdoje". Studijų savaitė pradėta kun. dr. P. Brazio, M.I.C. paskaita „Bažnyčia ir kultūra". Prelegentas apibūdino krikščionybei daromus priekaištus ir iškėlė Bažnyčią kaip kultūros skatintoją ir atbaigėją. Bažnyčia saugo kultūrą nuo kraštutinumų ir gerbia joje tautinę individualybę. Rugpiūčio 25 d. dr. S. Bačkis skaitė paskaitą „Socialinis krikščionybės pajėgumas." Kalbėtojas išryškino pagrindinius Katalikų Bažnyčios socialinės doktrinos principus. Rugpiūčio 26 d. kun. dr. J. Vaišnora, M.I.C., skaitė paskaitą „Krikščionybės likimas komunizmo rėžime". Paskaitininkas atskleidė komunizmo sąlytį su religija. Religijos persekiojimas yra pagrindinis ir nuolatinis komunizmo siekimas. Komunizmas, kovodamas su religija, atsižvelgia į aplinkybes, vietą ir laiką, atskirų religijų pajėgumą, savo paties pajėgumą ir t. t. Vienaip vedama kova prieš religiją Sovietų Sąjungoj, kitaip satelitiniuose kraštuose, dar kitaip laisvajame pasaulyje. Rugpiūčio 27 d. prof. dr. A. Maceinos paskaita „Laisvė komunizme ir krikščionybėje". Prof. A. Maceina prieš pat studijų savaitę susirgo ir negalėjo dalyvauti, todėl savo paskaitą atsiuntė tezių formoje. Ją referavo dr. J. Grinius, o interpretavo dr. J. Čeginskas ir kun. dr. P. Brazys. Rugpiūčio 28 d. dr. K. J. Čeginsko paskaita „Kiek tremtiniai atliko savo paskirtį per 15 metų?". Prelegentas ryškino, jog pirmasis tremties laikotarpis praleistas našiai: suklestėjo spauda, išsivystė švietimo tinklas, sukurta visus apjungianti Lietuvių Bendruomenė. Toliau iškilo nauja problema — apsispręsti: likti tremtiniu — Lietuvos piliečiu, ar likti užsienio lietuvių ir sukurti naują lietuvio tipą: tapti kitos valstybės piliečiu, tačiau drauge likti ir nuoširdžiu PLB nariu. Abu tipai yra geri. Toliau prelegentas nurodė, jog iškilo balsas prieš kultūrininkų išnaudojimą, bet tremties uždaviniai buvo, yra ir bus didesni už mūsų išteklius. Iškilo kartų santykiavimo problema ir pastangos įtraukti jaunimą į lietuvybės veiklą. Iškilo rezistencinės dvasios ir veiklos reikšmė, bet pasigesta lietuviškųjų veiksnių pastangų rezistencijos dvasiai puoselėti. Apleisti svarbūs tremties uždaviniai. Pasireiškė didelių veikėjų diskriminacija svetimųjų tarpe. Sunyko buvęs vyriausias politinis organas. Šiuo laiku jis nėra visų lietuvių politinės valios išraiška. Už tai ne veltui rezistencija krašte mums daro priekaištų. Rugpiūčio 29 d. prof. dr. Z. Ivinskio paskaita „Lietuvos vaidmuo Bažnyčių susivienijimo isto-

---

keptą JAV LB Ekonominę Tarybą, kuri iki metų galo iškeps savo ruožtu planą papildomoms pajamoms organizuoti.

250 sveikinimų, pradedant **Lietuvių Enciklopedija** ir **Girios Aidu** beigiant Nixonu ir Faubus bei pedantiškai rūpestingas spaudos atstovų priėmimas parodė Detroito rengėjų meistriškumą organizacinėje srityje.

Iš gyvenimo eigos sprendžiant Detroito suvažiavimas nebuvo paskutinis funkcionierių žingsnis. Logiškai tektų laukti jiems palankaus LB tarybos rinkimų pakeitimo arba „žemųjų rūmų" **a la Detroit** statutinio įpilietinimo iš statuso „gali" į statusą „turi".

D. B.

rijoj". Savo paskaitoje dr. Z. Ivinskis pažvelgė į Katalikų Bažnyčios pastangas susivienyti su Ortodoksų Bažnyčia. Dar iki šiol viešumai nežinomais faktais iškėlė ano meto Lietuvos, jos valdovų, dvasiškių ir kitų asmenybių nepaprastos reikšmės ir sėkmingas pastangas Bažnyčioms suvienyti. Tų pastangų vaisiai buvo išlikę liki paskutiniųjų laikų, tik komunistinis režimas draastiškiausiomis priemonėmis visa tai vėl baigia nuslopinti. Visos paskaitos sukėlė gyvas diskusijas.

Studijų savaitės metu išklausyta visa eilė pranešimų, kuriuos padarė M. Musteikis, dr. P. Karvelis, dr. J. Grinius, kun. K. Senkus, inž. Pr. Zundė ir kiti. Rugpiūčio 28 rytą atlaikytos pamaldos už žuvusius dėl Lietuvos laisvės, o vakarė surengta A. Grinienės paruošta religinės poezijos valandėlė. Programą išpildė studentai V. Bartusevičius, R. Kunfertaitė, A. Lingė, A. Rugieniutė, K. Žemaitis ir K. Šikšniūtė.

Studijų savaitė baigta rugpiūčio 30 d. pamaldomis bažnyčioje ir baigiamuoju posėdžiu salėje. Kalbėjo stud. Kč Žemaitis, min. dr. S. Bačkis, dr. P Karvelis ir dr. K. J. Čeginskas. Studijų savaitėje dalyvavo per 80 dalyvių, atvykusių iš Švedijos, Olandijos, Belgijos, Prancūzijos, Italijos, Šveicarijos ir JAV.

EUROPOS LFB KONFERENCIJA

VI-tosios Studijų Savaitės metu, rugpiūčio 27 - 29 popietėmis vyko Europos Lietuvių Fronto Bičiulių metinė konferencija.

Visiems konferencijos dalyviams sukalbėjus Viešpaties Maldą, atidarymo žodį tarė **ELFB Valdybos pirmininkas prof. Z. Ivinskis.** Pokario metais mūsų lūkesčiai dėl Lietuvos neišsipildė. Emigracija mūsų eiles labai praretino. Atrodė, nedaug liko Europoje ir LF bičiulių. Tačiau 1953 m. Tiubingeno konferencijoje patikrinus savo jėgas, išrinkus valdomuosius organus ir pasiskirsčius pareigomis darbui, paaiškėjo, kad ir su likusiomis jėgomis dar šį tą padaryti galima. To pasėkoj, kasmet suruošiama Studijų Savaitė, jos metu sušaukiama konferencija, kasmet atnaujinama ir sustiprinama tarpusavio ryšiai, kas dėl dabartinės Lietuvos ir tarptautinės būklės yra labai svarbu. Nors beveik kasmet ELFB eilės praretėja emigruojančiais į užjūrius, tačiau kasmet susilaukiama ir naujų žmonių, iš naujo papildomos eilės. Kai Lietuvos išlaisvinimo galimybės yra susiaurėjusios rezistencijos klausimas tampa gyvybinės reikšmės; rezistencijos prieš tremties blogybes, išsaugoti savuosius nuo nutautėjimo, išsaugoti nepalūžusią dvasią. Prof. Z. Ivinskis, pasveikinęs brangius svečius min. dr. S. Bačkį, dr. V. Šmulkštį su žmona ir visus kitus, skelbia konferenciją atidarytą, pakviečia darbo prezidiumą ir linki darbingos nuotaikos.

Tolimesnėje programoje perskaitomas **LFB Vyr. Tarybos pirm. prof. J. Brazaičio** laiškas, kuriame išvardinti svarbiausi LFB atsiekimai per paskutiniuosius metus, su kokias sunkumais susidurta veikloje, santykiai su kitomis grupėmis, pastangos dėl vienybės atstatymo ir kita. Pabaigoje nuoširdūs sveikinimai visiems LF bičiuliams Europoje ir šiai konferencijai.

Žodžiu konferenciją pasveikino **min. dr. S. Bačkis,** reikšdamas pasigėrėjimą L. F. veikla, ir **dr. Šmulkštys,** drauge papasakodamas savo įspūdžius apie LF veiklą ir sutinkamas kliūtis JAV-bėse.

Pranešimai: Vald. pirmininko — apie metinę ELFB veiklą, vicepirmininko — apie išleistus biuletenius vidaus reikalams, ELFB Kultūros Komisijos pranešimas apie surengtą St. Savaitę, ELI (Europos Lietuvių Informacijos) vedėjo — apie ELI veiklą spaudoje, kasininko ir ELFB Fondo valdytojo pranešimai apie pajamas - išlaidas ir piniginę būklę.

Išrinkti nauji valdomieji organai sekantiems metams: ELFB Valdyba, St.

Amerikos Lietuvių Fronto Bičiulių trečioji studijų ir poilsio savaitė surengta rugpiūčio 9 - 15 dienomis lietuviškoje Dainavos stovyklavietėje. Šioje studijų savaitėje pažvelgta į Lietuvą: susipažinta su pavergtosios Lietuvos grožine literatūra, socialine, teisine žmonių padėtimi ir švietimo organizacija. Kitose paskaitose peržvelgta lietuvių tremties literatūra ir ryškinti demokratijų tipai. Studijų savaitė pradėta vėliavų pakėlimu ir Lietuvos himnu.

Paskaitos

Rašytojas **Aloyzas Baronas** paskaitoje apie grožinės literatūros padėtį pavergtoje Lietuvoje supažindino klausytojus su išleidžiamomis knygomis, apibūdino jų literatūrinę vertę, paryškino kūrėjo sąlygas. Paskutiniaisiais metais grožinės literatūros knygų išleidžiama daug, bet jų literatūrinė vertė nedidelė. Išskirtinos tik kelios knygos. Talentų yra, bet jie negali prasiveržti, nes neturi laisvės save išsakyti. Pavergtosios Lietuvos grožinė literatūra toli atsilikusi nuo nepriklausomoj Lietuvoj ar tremtyje lietuvio kūrėjo sukurtos lietuviškos knygos.

Dr. **Juozas Girnius** skaitė paskaitą apie lietuvių tremties literatūrą. Prelegentas pažymėjo, jog lietuvis rašytojas ir tremties sąlygose sugebėjo sukurti išliekančių vertybių, kurios anksčiau ar vėliau pasieks kraštą, nors mums ir būtų lemta į jį negrįžti. Išliekančių vertybių kūryba yra kūryba savajam kraštui. Paskaitininkas plačiau paryškino naujosios lietuvių poezijos laimėjimus.

Vytautas Vaitiekūnas savo paskaitose supažindino su švietimo padėtimi Lietuvoje ir apibudino socialinę ir teisinę Lietuvos žmonių būklę. Lietuvoje mokyklų tinklas išplėstas, nors kai kuriose mokyklose mokinių skaičius mažas. Nuo 1959 m. rudens Lietuvos mokykla visiškai įjungiama į Rusijos mokyklų tinklą. Gali padidėti pavojus lietuviškumui. Moksleiviai ir studentai įjungiami į pramonės darbus. Stengiamasi lietuvių jaunimą nukreipti į įvairias amatų mokyklas. Teisinėje srityje matyti kiek pažangos, bet viskas išryškės tik praktiniame darbe.

Dr. **Vytauto Vardžio** paskaita ryškino demokratijų tipus. Demokratiniame pasaulyje ryškūs trys demokratijų tipai: prezidentinė demokratija, kabinetinė demokratija ir seiminė demokratija. Prezidentinė demokratija yra Amerikoj, kabinetinė demokratija

---

Savaitėms rengti komisija, ELFB Fondo Valdytojas ir ELI vedėjas.

Trumpai pasisakyta dėl lietuvių laisvajame pasaulyje veiklos artimoje ateityje.

Pasiūlyta Valdybai svarstyti, ar būtų įmanoma suruošti Studijų Savaitę bendrai su įvairių pažiūrų lietuvių susigrupavimais, tikslu apsvarstyti lietuviškosios vienybės ir bendros veiklos galimybes.

Ieškota būdų, kaip tinkamiausiai reaguoti dėl sustiprintos antireliginės kovos Lietuvoje.

Aptartos galimybės rašyti mums palankiai vokiečių spaudai straipsnius, demaskuojančius bolševikų kėslus. Panašia tema pavizduojant sovietų terorą Lietuvoje, bus stengiamasi išleisti vokiečių kalba brošiūrą, sąryšy su sekančiais metais įvykstančia 20 metų sukaktim, kai Lietuva pavergta.

Iškelta mintis rengti Studijų Savaites svetimomis kalbomis kitataučių šviesuomenei, paskaitininkais įtraukiant ir svetimuosius intelektualus, tikslu pavaizduoti tikruosius komunizmo kėslus ir jo siautėjimą Lietuvoje bei kituose pavergtuose kraštuose.

Apsvarstyta ir priimta eilė rezoliucijų įvairiais aktualiais klausimais.

Pabaigoje perskaitytas ELFB sveikinimas tėvynei iš šios Studijų savaitės.

ELFB konferencija baigta Tautos Himnu.

KĄ CHRUŠČIOVAS IŠRYŠKINO TARP MŪSŲ • DEFETISTINĖS DEKLARACIJOS APIE LIETUVYBĘ LAISVAME PASAULYJE • PARTIZANAI — BANDITAI, ŽMONĖS, DIDVYRIAI?

I.

Chruščiovo vizitas Amerikoje visos lietuvių spaudos buvo sutiktas vieningai nepalankiai. Visi buvo vieningi negatyviniu nusistatymu prieš vizitą. Mažiau vieningumo buvo parodyta organizaciniu ir konstruktyvinės pasipriešinimo programos atžvilgiu.

Organizaciniam vieningumui prieš Chruščiovą pademonstruoti New Yorke ėmėsi Lietuvių Studentų Sąjunga, jos vadinama apeliacinė grupė. Ji buvo sukvietusi keturių politinių junginių atstovus (Vliko, LNT, LFB ir Lietuvos delegacijos Pavergtos Europos seime); ji rūpinosi, kad jie bendru atsišaukimu prašnektų į lietuvius Chruščiovo atvykimo proga. Paskutinis veiksnys pirmiausia iš tos bendros akcijos iškrito, nes esąs tam tikrais ryšiais susietas su amerikiniais veiksniais. Toliau iškrito ir Vlikas, nes jis norįs skyrium reikštis... Nepasisekus bendrai, buvo paskelbti skyrium atsišaukimai Vliko, LNT, o taip pat Alto.

Vliko paskelbtą atsišaukimą tuojau kritikavo **Naujienos.** Ne tiek dėl tu-

---

ryški Anglijoj, o seiminės demokratijos įsigalėjusios Europos kraštuose.

Visos paskaitos sukėlė gyvas diskusijas.

Minėjimai ir parengimai

Surengtas literatūros vakaras, kuriame savo kūrybą skaitė rašytojai **Aloyzas Baronas** ir **Julius Kaupas.** Vienas vakaras skirtas Tėvynės prisiminimui, kurio metu pagerbti žuvę laisvės kovotojai. Kalbėjo dr. **K. Ambrazaitis, dr. V. Vardys** ir **V. Vaitiekūnas.** Giedojo stovyklautojų choras, vadovaujamas muz. **F. Strolios.** Solo giedojo **kun. K. Balčys** ir **E. Blandytė.** Penktadienio vakare studijų savaitės dalyviai turėjo iškilmingą vakarienę. Meninę programą išpildė solistė **D. Stankaitytė, E.** ir **O. Blandytės** ir kun. **K. Balčys.** Vakarienės metu vardadienio proga buvo pagerbta seselė **Tarcizija. A. Baronas** ir **K. Ambrazaitis** skaitė stovyklos laikrštį. Studijų savaitė baigta koncertu studijų savaitės dalyviams ir visuomenei. Programą išpildė solistė **A. Stempužienė, Faustas Strolia** ir **J. Švedas.**

Studijų savaitėje dalyvavo 165 asmenys, kurių tarpe 139 suaugę ir 26 vaikai. Mažiesiems buvo suorganizuotas vaikų darželis, vadovaujamas **Malėnienės, Čyvaitės** ir **Meškauskienės.** Stovyklos kapelionai — kun. **M. Čyvas** ir kun. **K. Balčys.** Kiekviena diena pradėta bendromis pamaldomis. Studijų savaitės dalyviams rodytos filmos iš ankstesnių studijų savaičių ir Lietuvių Fronto gyvenimo.

Konferencija

Studijų ir poilsio savaitės metu įvyko Lietuvių Fronto Bičiulių konferencija, kur svarstyta Lietuvių Fronto Bičiulių gairės ateičiai, Lietuvos laisvinimo klausimai, lietuvybės klestėjimas jaunojoj kartoj ir lietuviškosios kultūros ir kūrybos išlaikymo klausimais. Pranešimus padarė dr. **P. Kisielius,** dr. **A. Damušis,** dr. **J. Girnius,** inž. **D. Bielskus.** Lietuvių Fronto Bičiulių konferencijos pasisakymai išreikšti rezoliucijose.

Trečiosios Lietuvių Fronto Bičiulių studijų ir poilsio savaitės moderatorium buvo dr. **Juozas Girnius.**

rinio, kiek dėl paties paskelbimo fakto — kam Vlikas kreipėsi į Amerikos lietuvius, nes pagal pasitarimus ir susitarimus tai turi būti ne Vliko, bet Alto sritis. Du veiksniai tame pačiame plote pasijuto sunkiai besutelpą...

Dėl Alto atsišaukimo kilo taip pat polemika — tarp **Dirvos** ir **Naujienų.** Šita polemika jau reiškė varžybas ne dėl kompetencijos, bet daugiau dėl politinės veiklos turinio, dėl kelių siekiant Lietuvai laisvės. Ji parodė, kad **tarp lietuvių nebėra vienos bendros politinės koncepcijos keliuose į laisvę.** Jos reiškiasi ligi šiol bent trejopos. **Viena Lietuvos išlaisvinimo siekimą jungia su kitų dviejų Baltijos valstybių likimu. Antra tą patį siekimą jungia su likimu valstybių, buvusių nepriklausomų prieš antrą pasaulinį karą, o dabar pavergtų Sovietų Sąjungos. Trečia tą patį siekimą jungia su visų Sovietų Sąjungos dominuojamų ir laisvės siekiančių tautų likimu.** Pirmoji koncepcija buvo galima įžiūrėti šiuo tarpu Alto atsišaukime, kai jis matė ateisiant teisingą taiką, kada bus laisvos Baltijos valstybės. Antra koncepcija buvo ligšioliniuose Vliko ir Lietuvos delegacijos Pavergtos Europos seime veikimo pagrinduose. Trečia koncepcija yra pagrįstas vadinamas ABN sąjūdis. **Dirvoje** ir buvo pastatyta pastaroji koncepcija prieš pirmą koncepciją, pasireiškusią Alto atšaukime.

Populiariausia tarp lietuvių antroji koncepcija. Už ją kalbėjo labiausiai formaliniai teisiniai argumentai. Viena, Atlanto chartoje buvo įsipareigota atstatyti nepriklausomybes tų tautų, kurios dėl karo yra nepriklausomybių netekusios. Antra, JV nėra pripažinusi Baltijos valstybių aneksijos, bet nėra įsipareigojusi dėl Gudijos ar Ukrainos, kurių laisvės rėmimas galįs būti laikomas kišimusi į Sovietų Sąjungos reikalus. Už šią koncepciją kalbėjo ir gyvenimo faktai: Europinis Sąjūdis pirmiausia, paskiau Pavergtos Europos seimas buvo sudaryti antrosios koncepcijos pagrindu, t. y. be Ukrainos, be Gudijos ir tt.

Tačiau gyvenimo eiga atnešė argumentų, kurie silpnino antrą ir stiprino trečią koncepciją. Vienas jų — Atlanto chartos įsipareigojimai beliko tik liūdno atminimo popieris. Antra, JV politinis įsipareigojimas, išreikštas 1952 politikoje „išlaisvinimo" vardu šiandien yra paverstas jau tik „išsilaisvinimu" (o numatoma „emancipacija"). Jis perkelia visą laisvės akciją ne į Vakarus, kurie tegali rodyti palankumo ir pritarimo, bet į pačias pavergtas tautas, kurios turi būti reali jėga išsilaisvinimo procese. O tokiu atveju pavergtieji gali virsti realia politine jėga tik tada, kai jie reiškiasi visi drauge ir kartu. Už šią koncepciją kalba ir gyvenimo faktas, kad JAV Kongresas, nutardamas pavergtų tautų savaitę, nebedarė skirtumo tarp tų, kurios prieš karą turėjo nepriklausomybę, ir tų, kurios jos neturėjo. Kalba už trečią koncepciją dar ir faktas, kurį pademonstravo pats Chruščiovo atvykimas — kad Pavergtos Europos seimas, rodęs savo veikimo pradžioje entuziazmo, laiko eigoje yra verčiamas virsti buvusių diplomatų kanceliarija, rašančia raštus, bet vis mažiau kontakto begalinčia turėti su gyvąja visuomene, protestuojančia, piketuojančia. Šioje srityje amerikiečių spauda kaip tik labiau pastebėjo pasireiškus ukrainiečius, vadinas, tuos, kurie nėra Pavergtos Europos seimo narys. Visi tie argumentai laiko eigoje daros svaresni trečios koncepcijos naudai — eiti išvien su visom tautom, siekiančiom laisvės ir kovojančiom prieš bolševizmą.

Šiam apžvalgininkui rodos, kad tas trejopas koncepcijas nesunku suderinti: viena, nepaneigiant nė vienai racijos, nes visi tie trys keliai gali būti tam tikru laiku ir tam tikrose aplinkybėse naudingi laisvės reikalui; antra, praktiniame veikime žiūrėti, kada ir kuriuo keliu būtų galima padaryti naudingesnį žingsnį...

Šiuo tarpu atrodo apgailėtinas spaudoje susikibimas dėl koncepcijos ir noras būtinai matyti, kad kelias tegali būti naudingas tik vienas. Juo labiau apgailėtina, kad tas susikibimas buvo Chruščiovo atvykimo metu: kai

reikėjo veikti ir ašmenis nukreipti prieš jį ir jo sistemą, ėmėme veikti vieni prieš kitus.

2.

Lietuvybės išlaikymas spaudoje paskutiniu laiku buvo daugelio dramatinamas. Tipingas pastarųjų dienų tonas tame lietuvybės reikalo dramatinime buvo tokis: atėjo baisus metas — mums pasilieka tik žūti ar būti... Iš tokios sudramatintos padėties vieni rado kovos kelią, pasisakydami už būti, kiti rado depresijos, defetizmo išvadą, pasisakydami: kad ir kaip besistengtume, ateis laikai, nei šioje nei pietinėje Amerikoje nebus kam giedoti bažnyčioje, dainuoti mokykloje.

Tokis defetistinis skelbimas gali reikšti autorių nuoširdų defetistinį tikėjimą, gali reikšti ir tam tikrą „politikavimą" — taktiką su viltimi, kad sudramatinimas ir tirštas pesimizmas sukrės skaitytojus ir pažadins jų pasipriešinimo, rezistencijos norą.

Pirmuoju atveju, nieko negali nė sakyti — jei žmogus įsitikinęs, kad jis mirs ir kad apie tai reikia visiems kalbėti, — neuždrausi jam savo tikėjimo reikšti. Nevaržomi ir adventistai, kurie vis skelbia ateinant pasaulio galą. Antruoju atveju reiktų rimtai pergalvoti, ar „taktinis defetizmas" neduos priešingų rezultatų? Ar žmogus, kuris tebesistengia kovoti su nulietuvėjimo procesu, neims galvoti: jei, sako, nieko nebus, tai kam dar jėgas eikvoti? Ar tas, kuris jaučia neramumo dėl aukos neskyrimo, neiims savęs pateisinti: jei kiti neduoda, tai ir mano duoklė bus beprasmė.

Spaudoje šiemet buvo pranešta eilė reiškinių, kurie yra konkreti defetistų deklaracijų išvada:

— **Los Angeles lietuvių tautinė parapija** paversta bendra tarptautine; parapiečiai vieningai kovoja už tautinės lietuviškos išlaikymą, klebonas pasisakė už pavertimą tarptautine (žiūr. Juozo Viekšnio strp. **Red.).**

— **Lietuviai saleziečiai iš savo namų prie Čikagos** buvo iškilnoti, ir namai perduoti saleziečiui lenkui valdyti;

— **Nukryžiuotojo Jėzaus Seserų vienuolija,** tvirtai išlaikiusi lietuvišką charakterį, sumaniai leidusi **Švyturį** kaip medžiagą lietuviškam auklėjimui bei mokymui, jau padarė pirmus žingsnius priimti ir nelietuves.

Tie laidojimosi reiškiniai yra tiesioginė išvada iš defetistinių dekliaracijų. Bet su džiaugsmu teko sutikti Kunigų Vienybės seimo paskelbtą nutarimą — rūpintis išlaikyti tautines parapijas, o kur reikia steigti naujas. Tai netiesioginis pasmerkimas tautinio likvidavimosi ženklan .Tai pasipriešinimas. Lygiai puikus ir seserų vienuolių pasipriešinimas nulietuvėjimo bangai, jų gausus dalyvavimas lituanistikos kursuose prie Fordhamo universiteto.

Praktinės išvados lietuvybės išlaikymo svarstymuose ar nebūtų vertos dėmesio tokios:

— vengti apibendrintų defetistinių dekliaracijų;

— atvirai ir drąsiai skelbti konkrečius atvejus, kur lietuvybei kyla skriauda;

— su tokiu pat atvirumu nušviesti konkrečius laimėjimus lietuvybės srityje. Ar šios rūšies taktika, atvira tiesi ir konkreti — nebūtų pozityviausia?

6.

Partizanų klausimas rado naujo atgarsio dailiojoj literatūroje ir publicistikoj. Po A. Landsbergio dramos partizanų gyvenimą vaizduoja Vytautas Alantas **Drauge** spausdinamame romane **Tarp dviejų gyvenimų;** Lietuvoje premijuoto romano **Rožės žydi raudonai autorius** Alf. Bieliauskas; svarsto A. Baronas **Aiduose,** J. Liūdžius **Naujienose.** Tuose visuose raštuose dėmesį patraukia klausimas, kaip suprantamas partizanas.

Bieliausko romane įdomus pats faktas, kad ilgai nutylimas ar slepiamas partizanų veikimas čia randa gana plataus atgarsio — kaip partizanai terorizavo komunistų pareigūnus pačiame Kaune; kaip nukautų partizanų la-

vonai buvo atgabenti į aikštę ir laikyti parodai tris dienas. Pats partizanas Bieliausko romane rodomas tokis kaip ir **Tiesoje:** banditas. Tačiau įdomiau, kad savo socialine kilme jis nėra „dvarininkas", „buožė". Tai miestiečio, suburžuazėjusio fabriko darbininko meisterio sūnus, buvusio režimo augintinis — jaunalietuvis, toliau jau savo charakteriu ir veikla — hitlerininkas, žydų auksą pasisavinęs, tėvų apgavikas, pusbrolio galvažudys, girtuoklis. O jo partizanavimo tikslas — atstatyti senąjį režimą. Spalvos surinktos pačios juodosios; jei ir bandite galima rasti kokį pragiedrulį, tai šiame Bieliausko vaizduojamame „bandite" — nieko gero. Kitas pogrindžio veikėjas, atsiųstas iš užsienio pogrindiniam veikimui vadovauti, buvęs to paties režimo ministeris... Tai sovietinis standartas partizanam. Jo tvirtai laikosi ne tik Bieliauskas, bet ir paskiau **Tiesa** reportažinėse apybraižose, vardu **Vanagai iš anapus.**

A. Baronas **(Aiduose)** publicistiškai svarsto, kaip partizanas turėtų būti vaizduojamas. Jis pastebi, kad „partizanų herojiški metai tolėja... Nemačius ir nepergyvenus, ką pergyveno partizanai Lietuvoje, sunku tai teisingai atvaizduoti". Tačiau autorius nori, kad dailiojoj literatūroj „partizanas nebūtų nužmogintas". Tą negatyvinį pareiškimą perkeliant į pozityvinį tektų sakyti, kad partizanas turėtų būti vaizduojamas kaip pilnas ir tikras žmogus. Tačiau ir žmogiškumas žmogiškumui nelygus. Vienas žmogiškumą supranta vienaip, kitas net visai priešingai. Baronas šiame publicistiniame pasisakyme žmogiškumą supranta, kaip areną, kurioje eina vidinių prieštaravimų konfliktai. Vidiniai konfliktai parodo, kaip partizanai, „būdami žmonės, nugalėjo save ir pasiaukojo idėjai, nes nugalėti save jau yra didvyriškumas. Juo daugiau tokių prieštaravimų ir viliojimų partizanai turėjo, juo tas didvyriškumas aukštesnis".

Autoriaus tikėjimu, Lietuvoje taip ir buvo. „Partizanų kovos buvo istorijoje negirdėtos aukos liudijimas." Ją autorius prilygino Pilėnų kunigaikščio aukai. „Pilėnų kunigaikštis Margis mirė, bet nepasidavė. Partizanai tūkstančiais pakartojo tą pat".

Tokiuose žodžiuos autoriaus suprastas žmogiškumas visai nesiskiria nuo didvyriškumo. Bet yra ir kitoks žmogiškumo supratimas. Tai būtybė, kuri stengiasi išlaikyti savo biologinę egzistenciją visais įmanomais būdais. Prisitaikymas prie aplinkos, ėjimas pavėjui ir pasroviui, atsisakymas nuo bet kurių principų, išskyrus tą vieną — išlikti biologiškai, yra logiški taip suprasto žmogiškumo ženklai. Kas taip žmogiškumą supranta, to ir pažiūra į partizanus kitokia. Autorius pačioje pradžioje apie juos ir kalba: „Materialistiniame amžiuje, ypač labiau akcentuojančiam materialinės vertės pirmumą, šiandien, po kelių metų, gali būti daug kam nelabai suprantamas partizanų aukos ir iš viso ne linkstantis, bet kietas ligi sulaužymo partizanų pasipriešinimas Lietuvoje. Šiandien ne kartą iškyla problema, ar verta buvo sukilti Lietuvoje ir 1941 m., nes sukilimas pareikalavęs aukų, o iš antros pusės vokiečiai vistiek paglemžė laisvę. Tokį pat klausimą kelia ir kiti, teigdami, kad vengrų sukilimas buvo beprasmis, kad prarasta pačių geriausių žmonių, o esmėje nelaimėta nieko. Šiandien yra ir tokių, kuriems idealizmas ir auka atrodo net naivus dalykas".

Tokiems ir partizanai svetimi ir gal net žalingi. Taip vertinančių pasitaikė ir laisvojo pasaulio lietuvių pabėgėlių spaudoje. **Naujienose** J. Liūdžius ir pastato partizanus prieš pabėgėlius kaip kontrastą: „Tie likusieji Lietuvoje, kurie vėliau tapo partizanais, išsiskyrė iš savųjų tarpo, iš bendruomenės nuėjo į pogrindį. Jie ryžosi paaukoti gyvybę, gindami tėvų žemę nuo įsibrovėlių, siekiančių pavergti ją. Jie ėjo mirti už savo brolius. Dėl to jiems tinka didvyrių vardas.

„Pabėgėliai gi (išskyrus vieną kitą politikos veikėją) pasišalino iš savo žemės, kad išneštų savo gyvybę ar sveikatą, kad svetur sulauktų Lietuvai sėkmingos karo pabaigos. Jie bėgo

● **Su vyskupo Prano Ramanausko** mirtimi Lietuva neteko didelio vyro. Vyskupas Pranas Ramanauskas visą gyvenimą paskyrė mokslui, jaunimo auklėjimui ir kovai dėl Bažnyčios teisių ir laisvės viešajame gyvenime.

Vyskupas Pranas Ramanauskas gimė 1893 m. lapkričio 21 d. Betygaloje. Baigęs vidurinį mokslą ir Kauno kunigų seminariją 1917 m. įšventintas kunigu. Keletą metų pabuvęs vikaru Raseiniuose ir Telšiuose, siunčiamas į Romą gilinti teologijos studijų, kurias baigė teologijos daktaro laipsniu. Grįžęs iš Romos Telšių vyskupo J. Staugaičio skiriamas Telšių kunigų seminarijos profesorium ir inspektorium. Profesoriaudamas iškyla kaip studentų labai mėgiamas dogmatinės teologijos ir religinės pedagogikos profesorius. Mirus Telšių vyksupui J. Staugaičiui, o vysk. Borisevičiui tapus Telšių vyskupijos ordinaru, skiriamas Telšių kunigų seminarijos rektorium. Buvo pakeltas į kapitulos kanauninkus, o vėliau į prelatus. 1944 m. pradžioje, kai vokiečių okupacija pradėjo griūti, o sovietinės armijos vėl artėjo prie Lietuvos žemės, prel. prof. Pranas Ramanauskas konsekruotas vyskupu ir paskirtas Telšių vyskupijos augzilijaru. Didžiausios pareigos pačiose sunkiausiose dienose. Nėra tikslesnių žinių, kokius vargus vysk. Pranas Ramanauskas patyrė pirmaisiais antrosios sovietų okupacijos metais. 1946 m. išvežtas į koncentracijos stovyklas Sibire. Po 10 metų grąžintas į Lietuvą, bet vyskupo pareigų eiti neleista. Mirė 1959 m. spalio 15 d. Švėkšnoje, kur grąžintas iš Sibiro ir gyveno. Palaidotas spalio 19 d. Telšiuose.

● **Sukaktuvininkas kun. dr. Andrius Baltinis.** Spalio 12 d. kun. dr. Andrius Baltinis atšventė 50-jį gimtadienį. Prieš penkiasdešimt metų gimęs Leitiškio kaime, Nemunėlio Radviliškio valsčiuje, Biržų apskrityje, 1929 m. baigęs Pasvalio komercinę gimnaziją ir 1936 m. Telšių kunigų seminariją vyskupo J. Saugaičio buvo įšventintas kunigu. Būdamas Telšių kunigų seminarijoj mėgo protauti, diskutuoti, gilinosi į filosofiją, Susipažinęs su Adomu Jakštu - Dambrausku įsileistas į gausią jo biblioteką. Knyga liko neatskiriamas draugas. Vikaraudamas Mosėdyje, Rietave, Švėkšnoje, Gaurėje ir Sedoje reiškėsi pavasarininkų veikloje. Bet kun. A. Baltinis nepaliko organizatorium ir visuomenininku. Jį traukė mokslas, filosofija, darbas lietuviškosios kultūros baruose. Tremties dienose, karui pasibaigus, kun. A. Baltinis pradėjo filosofijos studijas Wuerzburgo universitete. Savo amžininkų ir draugų A. Maceinos, J. Griniaus, Z. Ivinskio ir J. Girniaus skatinamas kun. A. Baltinis rūpestingai tęsė filosofijos studijas gyvendamas nepavydėtinose sąlygose. Wuerzburgo universitetas jam suteikė filosofijos daktaro laipsnį. Kun. dr. Andrius Baltinis gabus paskaitininkas, pamokslininkas, jo straipsnių gausu lietuvių spaudoje. Žodžiu ir raštu nagrinėja lietuviškosios kultūros klausimus. Būdamas pasišventęs kultūrininkas, dirbdamas lietuvybei, jos egzistencijai

---

nuo vergystės, kančių, mirties... Tame išbėgime iš priešo rankų nėra nieko gėdingo bei smerktino. Vienok pabėgėliai yra tiesi priešgynybė partizanams".

Galima džiaugtis, kad partizanų tema gyvėja ar literatūroje ar spaudoje, nes tai vienas Lietuvos gyvenimo intensyvus laikotarpis. Galima nesistebėti, kad partizanas susilaukia ir skirtingo vertinimo, nes skirtingi yra žmonės pačių pabėgėlių masėje. Tačiau čia pastebėtas vertintojų akcentavimas partizanuose žmogiškumo - didvyriškumo dar šviesiai atestuoja taip pat ir mūsų vertinimo normas.

ir kultūrai, betgi kasdieninę duonelę turi užsidirbti prisiglaudęs nedidelėje, kuklioje, nelietuviškoje ir sutamsėjusioje vienoje Čikagos parapijoje.

Sukaktuvininkas kun. dr. Andrius Baltinis yra vienas iš artimųjų ir gerbiamųjų Į LAISVĘ žurnalo bendradarbių.

● Europos Lietuvių Fronto Bičiuliai pradėjo leisti **Europos Bičiulį,** kuris pakeitė ligi šiol leistas **Vidaus Žinias.** Pirmas Europos Bičiulio nr. pasirodė spalio mėn. Prof. dr. **Antanas Maceina,** ligi šiol profesoriavęs Freiburgo universitete, pakviestas ir pradėjo skaityti filosofijos paskaitas Miunterio universitete. Naujuojo Europos Lietuvių Fronto Bičiulių pirmininku išrinktas dr. **K. J. Čeginskas.** Adresas: Glimmervagen 6 c I, UPPSALA, Švedija.

● **Kun. V. Mincevičius,** Italijos Lietuvių Bendruomenės pirmininkas, lankydamasis Čikagoje dalyvavo Lietuvių Fronto Bičiulių susirinkime ir padarė platų pranešimą apie lietuvių gyvenimą ir veiklą Europoje ir padėtį Lietuvoje. **Tėviškės Žiburiai** paminėjo dešimtmetį lapkričio 14 d. Tėviškės Žiburius redaguoja dr. istorikas A. Šapoka. Leidžia Kanados Lietuvių Katalikų Kultūros Draugija. **Eglutė,** vienintelis lietuvių kalba vaikų laikraštis, susilaukė dešimtmečio. Eglutė įsteigta prel. Pr. Juro pastangomis ir parama. Redagavo B. Brazdžionis, Pr. Naujokaitis, Stp. Zobarskas, A. Šerkšnas. Dabar Eglutę redaguoja Nekaltai Pradėtosios Marijos seserys Putname.

● Bičiulis **Juozas Baužys** rugsėjo 25 d. susituokė su **Onute Stankaityte.** Lapkričio 7 d. bičiulis inž. Leonardas Padleckas sukūrė lietuviškos šeimos židinį su Romana Jonauskaite. Į LAISVĘ Redakcija, Administracija ir Amerikos ir Kanados Lietuvių Fronto Bičiulių valdyba jaunavedžiams siunčia geriausius sveikinimus ir linkėjimus.

● Muz. **A. Mikulskio** vadovaujamas **Čiurlionies** ansamblis išpildė koncertinę programą dienraščio Draugo auksinio jubilėjaus minėjime. Dail. **A. Varnas** sulaukė 80 m. amžiaus. Sukakties proga Čikagoje surengta jo kūrybos paroda. Aktorius **Vitalis Žukauskas** italų enciklopedijoj išspausdino straipsnį apie lietuvijų teatrą. Solistė **Prudencija Bičkienė** koncertavo Bostone. Prof. **K. Pakštas** kalbėjo per amerikiečių radiją apie Chruščevo lankymąsi Amerikoj. **M. Rudienė** vadovauja Čikagoje sudarytam komitetui, kuris rūpinasi muz. V. K. Banaičio operos Jūratė ir Kastytis išleidimu. **Vytauto Radžiaus** vadovaujamas Chicagos lietuvių vyrų choras stato operą **Trubaduras. A. Gulbinskas** poilsio valandas pašvenčia rinkdamas aukas lietuvių gimnazijai Vokietijoje. **V. Kavolis redaguoja** greit pasirodysiantį žurnalą **Metmenys.**

● Iš **Lietuvos** atėjęs pranešimas apie dr. **Lenono Bistro** mirtį, atrodo, esąs klaidinantis. Viename laiške priminta, kad dr. L. Bistras yra gyvas, sveikas ir gyvena Kaune. Spalio mėn. jam sukako 69 m. amžiaus. Vilnietis kompozitorius J. Sinius mirė Vilniuje spalio 20 d. Kaune spalio 25 d. mirė agr. M. Viktorauskas, buvęs ilgametis Žemės Ūkio darbuotojas. **Kaune** Vienybės aikštė pavadinta Juliaus Janonio vardu. Buvusi Putvinskio gatvė S. Neries vardu. **Vilniaus** kino teatruose rodomas filmas apie Chruščevo kelionę po Ameriką. Susidomėjimas didelis. Žmonės nori pamatyti Amerikos vaizdus. **Vaistai** yra labiausiai laukiama dovana Lietuvoje. Sunku gauti net aspirino.

● Rašytojo **St. Zobarsko** paruoštos ir išverstos lietuvių pasakų knygos — Lithuanian Folk Tales — recenziją įsidėjo Journal of American Folklore. Foto konkurse premijos laimėtojas **Vytautas Valaitis** pradėjo dirbti viename iš didžiųjų Amerikos žurnalų New Yorke kaip foto korespondentas.

Į LAISVĘ AUKOJO:

Dr. A. Damušis 7 dol., St. Rudys — 4 dol., kun. A. Balčys — 2 dol.

Mieliems žurnalo rėmėjams nuoširdžiai dėkoja

Į Laisvę leidėjai

LAIŠKAI

Iš Lietuvių Studentų Sąjungos JAV pirmos apeliacinės grupės, kuri organizavo lietuvių akciją prieš Chruščevą New Yorke, atsiųstas laiškas Lietuvių Fronto Bičiulių Valdybai:

Gerbiamas Pone Pirmininke,

Šiandien, kada Chruščevo kelionė jau praeityje ir kada nebereikalingos jokios pastangos organizuoti ta proga vykusį lietuvių protestą, noriu Tamstai, o tuo pačiu ir fronto bičiuliams, padėkoti už parodytą bendradarbiavimą, telkiant vietos lietuvius vieningai savo aspiracijomis pareikšti ir kartu atkreipti jūsų dėmesį į vieną sutiktą kliūtį, neleidusią iššauktam protestui pasireikšti pačiu efektyviausiu būdu.

Mūsų ypatinga padėka už Tamstos sutikimą dalyvauti bendrame rugpiūčio 13 d. posėdyje, kuriame buvo siekta suderinti lietuvių pasiruošimus New Yorke ir sugestijonuoti visų lietuvių laikyseną vienu visos mūsų politinės vadovybės kreipimusi į jos pastangas remiančiuosius. Ta kliūtis, kuri neleido lietuviams matyti savo vieningos politinės vadovybės Lietuvos pavergėjo lankymosi metu, buvo Vliko atstovo susilaikymas nuo pasirašymo kalbamo atsišaukimo kartu su LNT ir Lietuvių Fronto atstovai. Praktiškų pasiruošimų nesutrukdęs — o jų gal tik nedaleidęs iki skirtos apimties — šis Vliko atsiribojimas yra nelaimingas ypač todėl, kad jis tęsia mūsų politinę nedarną visiems lietuviams opų politinį momentą panaudojant vidaus politikos nesantaikos požymiams pateisinti. Tai kenksmingos ir neatsakingos praktikos pavyzdys. Bet ką gi mums, studentams, daryti? Tur būt tik skųstis, kaip nekartą praeity, ir laukti — nežinia kaip ilgai — atsakingos politikos Lietuvos išlaisvinimui skirtuose darbuose.

Su aukšta pagarba

Leonas Sabaliūnas,
Pirmininkas

Brooklyn, 1959 m. spalio 17 d.

* * *

Buvo įdomu gauti numerį, išėjusį iš naujo redaktoriaus rankų. Neapvylė. Tradicijos tos pačios, žurnalas savo išore patrauklus, turinys aktualus. Į LAISVĘ — politikos žurnalas. Taigi stenkitės ne tik informuoti, bet ir rašyti kaip reikia mums „politikoje dirbti".

Reikia naujo ir šviežio vėjo. Tad gerai darote ieškodami naujų jėgų. Su dideliu dėmesiu skaičiau A. Gečiausko, V. Kavolio, T. Remeikio pasisakymus mūsų vidaus politikos klausimais.

S. B.
Cleveland, Ohio

* * *

Siunčiu čekį apmokėti vienerių metų prenumeratai. Į LAISVĘ skaitau jau keleri metai. Pirkau pavienius numerius, bet gerai supratau, kad lengviau žurnalą leisti turint gausų nuolatinių prenumeratorių skaičių. Mane laikykite vienu iš jų.

J. Motiejūnas
Los Angeles, Calif.

* * *

Vertinu ir didžiai branginu Į Laisvę žurnale tartą žodį. Jis atviras, nemeluotas, be pataikavimo ir baimės. Vyrai, laikykitės ir kovokite.

N. S., Kanada

AUKŠTIEJI PEDAGOGINIAI LITUANISTIKOS KURSAI

Prie Čikagos Aukštesniosios Lituanistinės mokyklos įsteigti ir veikia Aukštieji Pedagoginiai Lituanistikos Kursai. Kursų organizatoriai ir vadovai nuostatų žodyje nusako jų paskirtį ir svarbą: „Kad nedingtų lietuvių tautos per ilgus amžius sukrautas dvasinis turtas kalboj, istorijoj, tautosakoj, tautodailėj, literatūroj ir papročiuose, pirmoj eilėj reikia jį išsaugoti mums patiems, o po to perduoti jį, kaip kultūrinę vertybę, tolimesnėms kartoms".

ALP kursų klausytojai yra trijų grupių: tikrieji, laisvieji ir hospitantai. Pilna APL Kursų programa išeinama per trejus metus, dirbant šeštadieniais po 4 val.

Į LAISVĘ ATSTOVYBĖS

Australijoje: N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda South, Vic. A. Grigaitis, 21 Brunswick St., Fitzroy, Vic.

Britanijoje: J. Bružinskas, 46 Springeliffe, Brandford 8, York's.

Italijoje: dr. Z. Ivinskis, Via Brescia 16, Roma.

Jungtinėse Valstybėse: A. Salys, 6540 So. Artesian Ave., Chicago 29, Illinois. Telef.: RE 7-6621; B. Polikaitis, 15483 Ward St., Detroit 21, Mich.; J. Ąžuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Calif.; A. Gaigalas, 325 Titan St., Philadelphia, Pa. Telef.; HO 7-4176. A. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn; A. Sabalis, 251 Alphonse St., Rochester, N. Y. V. Rociunas, 1892 Lampson Rd., Cleveland 12, Ohio.

Kanadoje: Vl. Girčys, 31 Concord Ave., Toronto, Ont. Telef.: OL 2156; J. Pleinys, 113 Cannon St., E. Hamilton, Ont. Telef.: 2-2698; J. Urbonas, 1421 Pelissie St., Windsor, Ont. Telef.: CL 6-3049.

Švedijoje: P. Duda, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern.

Vokietijoje: A. Grinienė, Kristallstr. 8, Muenchen 54.

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAI

Į Laisvę skaitytojai, pakeitę savo adresus, tuojau praneškite administracijai.

Į LAISVĘ administracijoje galima gauti ankstesniųjų Į Laisvę žurnalo nr. nr. Kreiptis į administraciją:

1936 S. 49 Ave., Cicero 50, Illinois.

Į LAISVĘ METINĖ PRENUMERATA: Amerikoje (Šiaurės ir Pietų) $ 3.00; Australijoj ir D. Britanijoj — L.10: Italijoj — L. 900; Prancūzijoje — Fr. 750, Švedijoje — Kr. 8; Šveicarijoje Fr. 8; Vokietijoje — DM. 6.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — $1.00; Australijoje ir Britanijoje — L.3; Italijoje — L.300; Prancūzijoje — Fr. 250; Šveicarijoje — Fr. 3; Švedijoje — Kr. 3; Vokietijoje — DM. 2.

Norintieji žurnalą gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas.